

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ ТА
ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

19-20 грудня 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ В НАУКОВІЙ ТА ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

19-20 грудня 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19-20 грудня 2023 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2023. – 164 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників X Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ	8
<i>Гончарук Д.С.</i> ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	8
<i>Єрмакова А.С.</i> ЗАГАЛЬНІ ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ З ВИБУХОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ	11
<i>Кабак Я.С.</i> ВПЛИВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ТОЧНІСТЬ СТРІЛЬБИ.....	13
<i>Кабак Я.С.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: РОЛЬ МЕНТАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА КЕРУВАННЯ СТРЕСОВИМИ СИТУАЦІЯМИ/5	
<i>Казакліу І.І., Ілляшенко Л.М.</i> МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАНІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ....	18
<i>Крушеницький І.</i> ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА: ЗОВНІШНЯ БАЛІСТИКА	20
<i>Кулик С.О.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ	23
<i>Лешан В.О., Ілляшенко Л.М.</i> МАТЕРІАЛИ ЕКРАНІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ДІЇ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ.....	26
<i>Свиштун М.Я.,</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	28
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	30
<i>Тімош І.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	30
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	33
<i>Ашуров Д.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ФОНДОВОГО РИНКУ ДЛЯ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	33
<i>Божинська О.В., Галутіна Л.С.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	36
<i>Василенко В.Ю.</i> СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НЕПРИБУТКОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ПЕРІОД ПОСТ-КРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ	39
<i>Гужва А., Соболев В.</i> УПРАВЛІННЯ ПОПИТОМ В УМОВАХ КРИЗИ	43

<i>Дуда Г.Б., Гуцул В.А.</i> МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ АСОРИМЕНТУ ТОВАРИВ ТОВ «ТД «БОЙЧАК».....	47
<i>Педоренко Д.А.</i> НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	50
<i>Пилат М.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	52
<i>Самойлова І.І., Шпилевої І.Д.</i> МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	54
<i>Стан Р.Р.</i> ОЦІНКА ПОЛІТИКИ КЕРОВАНОЇ ГНУЧКОСТІ ОБМІННОГО КУРСУ	56
МЕДИЧНІ НАУКИ	59
<i>Башмаков І.Д.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «NO-REFLOW» ЯК НЕСПРИЯТЛИВОГО ПРОГНОСТИЧНОГО ФАКТОРУ У ЛІКУВАННІ ГОСТРОГО ІНФАРКТУ МІОКАРДА	59
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....	61
<i>Шилітук Ю.С.</i> ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	61
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	63
<i>Бохан Ю.В., Форостовська Т.О.</i> РОЗВИТОК ЕКОТОКСИКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНЕ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ	63
<i>Івченко М.М.</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ З ХІМІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	66
<i>Мосійчук А.О.</i> НОВІТНІ МЕТОДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ	68
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	71
<i>Філіпович В.М., Тізенгаузен В.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОРУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	71

ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	74
<i>Білевський П.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ЕЛЕКТРОМАГНІТНИМИ ЗАВАДАМИ	74
<i>Інжисєвський О.О.</i> РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВДОСКОНАЛЕННІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРАТАКАМ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	76
<i>Корнійчук О.В., Граф М.С.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ТА АЛГОРИТМІВ ПРОВЕДЕННЯ АУКЦІОНІВ В СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	78
<i>Мельник О.М.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ 3D-РЕКОНСТРУКЦІЇ.....	80
<i>Форемний Д.Є., Трофименко Д.Д.</i> АНАЛІЗ ДИНАМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕЛЕКТРОПРИВОДАХ МЕТАЛУРГІЙНИХ МАШИН	83
<i>Яковенко В.Б.</i> АНАЛІЗ ТА ВИБІР ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОЇ СИСТЕМИ АНАЛІЗУ МЕРЕЖЕВОГО ТРАФІКУ	87
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	91
<i>Бондаренко М.Е., Штанько В.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАУКИ ТОМАСА КУНА	91
<i>Піонтковська В.В.</i> ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАГОЛОВКІВ В ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ.....	94
<i>Сухонос С.А.</i> СИСТЕМА КОМПЕТЕНТНІСТНИХ ЗАВДАНЬ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	97
<i>Харко Б.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ.....	103
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	106
<i>Андрущенко М.О., Макєєв О.С., Рамазанов Р.Ш.</i> МІСЦЕ НАУКИ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ (ЗА РОБОТАМИ П. ФЕСРАБЕНДА)	106
<i>Демент'єв А.М., Штанько В.І.</i> ПРОГАЛИНИ У ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЩОДО РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА 5.0	109
<i>Нечволод К.В., Сотник І.С., Шапиро О.К.</i> ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ І МАШИНИ В ЕПОХУ КОМП'ЮТЕРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	112

Усачов В.О. НОВІ ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗНАННЯ М. ПОЛАНІ116

ХІМІЧНІ НАУКИ.....121

Колесник М.П., Рудніченко О.В., Дмитрів Ю.В. СИНТЕЗ НОВИХ N-ВМІСНИХ КОНДЕНСОВАНИХ БІЦИКЛІЧНИХ ТА СПІРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК НА ОСНОВІ 5,5-ДИМЕТИЛ-ДИГІДРОФУРАН-3(2H)-ОНУ, ЯКІ ВИКЛИКАЮТЬ ПОТЕНЦІЙНИЙ ІНТЕРЕС У КОМБІНАТОРНІЙ ТА МЕДИЧНІЙ ХІМІЇ, А ТАКОЖ У СИНТЕЗІ БІЛДИНГ-БЛОКІВ121

ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....124

Барабаш А.Г., Губаренко К.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ124

Голубенко Ю.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК В ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ.....127

Кабак Я.С. ДИСТАНЦІЙНЕ СУДОЧИНСТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ130

Кабак Я.С. ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ.....132

Кабак Я.С. ОНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД134

Кабак Я.С. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ137

Козловська А.К., Чвалюк А.М. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ.....140

Крушеницький І. ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ142

Куліш А.В. ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ.....144

Липка Р.О., Логінова М.В. ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ В УКРАЇНІ146

<i>Липка Р.О., Логінова М.В.</i> ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	148
<i>Литвиненко М.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК ТА КОНЕЙ ЯК ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПОКЛАДЕНИХ НА ПОЛІЦІЮ ПОВНОВАЖЕНЬ	150
<i>Литвиненко М.В.</i> ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ	152
<i>Свистун М.Я.</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	155
<i>Свистун М.Я.</i> ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ.....	157
<i>Сергієнко К.В.</i> СУДОВІ ВИТРАТИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	159
<i>Сівачинський І.С.</i> ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	162

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Гончарук Діана Сергіївна,

курсантка 6 курсу 1 групи,

Військово-юридичного інституту.

Науковий керівник: Дубовик Семен Олександрович,

доцент кафедри загальновійськових дисциплін.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Після широкомасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України наша держава зіткнулась ще з однією, не менш важливою проблемою - екологічною.

Очевидно, що вплив воєнних дій на нашу екологію почався ще до початку широкомасштабного вторгнення. Втрати, завдані збройним конфліктом в Україні під час російської збройної агресії на сході України в 2014 році призвели до серйозних екологічних наслідків, які є актуальними й на зараз.

Російське вторгнення на українську територію спричинило серйозні екологічні наслідки для низки областей. Зокрема, це забруднення повітря, ґрунтів та водойм, підтоплення територій, виведення з ладу значних масивів орних земель, знищення та пошкодження об'єктів природно-заповідного фонду, виникнення лісових пожеж (зокрема у зоні відчуження ЧАЕС)[1].

Однією з найважливіших екологічних проблем в Україні під час широкомасштабного вторгнення стало забруднення повітря, води та ґрунту. Постійні бомбардування та обстріли населених пунктів привели до викиду токсичних хімічних речовин у навколишнє середовище. Ці хімікати забруднили повітря, ґрунт та джерела води, спричинивши низку проблем зі здоров'ям місцевого населення.

Ще однією серйозною екологічною проблемою в Україні під час війни стало знищення лісів і місць проживання диких тварин. Постійні бомбардування та обстріли лісів завдали значної шкоди екосистемі, і багато видів рослин і тварин були змушені покинути свої домівки. Значних збитків популяціям диких тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України, завдав підрив окупаційними російськими військами греблі Каховської ГЕС. Так, у середині червня 2023 року працівники національного парку «Тузловські лимани» на півдні Одеської області виявили на березі моря 149 загиблих тритонів, винесених Дніпровськими водами [2].

Щодо пошкодження інфраструктури України виникла низка загроз і викликів, серед яких: аварійне забруднення річок, які є джерелами води для промислових та комунальних підприємств і населення; локальне забруднення підземних і поверхневих вод внаслідок масштабних розливів нафтопродуктів із підірваних резервуарів, від знищеної техніки та

інших бойових дій. Варто вказати і на руйнування унаслідок обстрілів інфраструктури портів вздовж узбережжя Чорного та Азовського морів, що призводить до забруднення вод і поширення токсинів у море.

Військові дії завдають довгострокової значної шкоди сільськогосподарським угіддям. Родючі ґрунти, завдяки яким Україна є одним із найбільших світових експортерів зерна [3], страждають від забруднення важкими металами, хімікатами, паливними мастильними матеріалами та відпрацьованим паливом, які потрапляють на неї через вибухи. Зернові, вирощені на такій землі, вберуть у собі токсини і нестимуть серйозну загрозу здоров'ю споживачів [4].

Вирішення екологічних проблем в Україні вимагає системного та обстежувального підходу та повинно включати в себе:

1. запровадження системи постійного моніторингу екологічної ситуації в регіонах, що перебувають під впливом воєнних дій, але в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, є складність у проведенні моніторингу довкілля та збору інформації на територіях, де ведуться бойові дії, та на тимчасово окупованих територіях.

- Також, через постійні ворожі ракетні обстріли пошкоджено або знищено інфраструктуру державної системи моніторингу довкілля, що потребує відновлення відповідно до вимог Європейського Союзу;

2. використання сучасних технологій (спутникові знімки, дистанційне зондування) для відстеження змін у природному середовищі;

3. залучення екологічних експертів для визначення масштабів збитків та розробки стратегій відновлення;

4. формування наукових та екологічних експертних груп для оцінки впливу воєнних подій на навколишнє середовище;

5. проведення термінових робіт з відновлення водопроводів та очисних споруд для забезпечення населення чистою водою;

6. визначення та захист природних територій, які найбільше постраждали від воєнних дій, для збереження та відновлення біорізноманіття;

7. співпраця з міжнародними екологічними та гуманітарними організаціями для отримання фінансової та технічної допомоги;

8. поширення інформації серед місцевого населення щодо екологічних ризиків та заходів безпеки.

Екологічні наслідки війни в Україні, спричинені російським вторгненням, є надзвичайно серйозними та невід'ємною частиною загального виклику, що стоїть перед країною. Втрати в сільському господарстві, забруднення повітря, водою і ґрунтів, руйнування інфраструктури та втрата біорізноманіття створюють проблему, яка вимагає негайного та комплексного вирішення.

Для подолання екологічних проблем потрібний відокремлений підхід, який включає в себе системний моніторинг, використання сучасних технологій для відстеження змін у природному середовищі, залучення екологічних експертів та наукових груп для оцінки збитків та розробки стратегій відновлення. Доцільним є співпраця з міжнародними екологічними та гуманітарними організаціями для отримання фінансової та технічної допомоги.

Додатково, слід провести термінові роботи з відновлення водопроводів та очисних споруд для забезпечення населення чистою водою, визначити та захистити найбільш

постраждали природні території, а також активно поширювати інформацію щодо екологічних ризиків та заходів безпеки серед місцевого населення.

Екологічні проблеми в Україні потребують не лише національних, але й міжнародних зусиль, а також впровадження комплексних заходів для відновлення природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Davide Castelvecchi. “Ukraine nuclear power plant attack: scientists assess the risks”. Nature [англ.], <https://www.nature.com/articles/d41586-022-00660-z> .
2. Newts from the Red Book of Ukraine were saved in Odesa — photo / NV. OCEANIA ALL NEWS. Oceania TOPNews.MEDIA, <https://au.topnews.media/2023/06/14/newts-from-the-red-book-of-ukraine-were-saved-in-odesa-photo-nv/> .
3. Sara Schonhardt, Benjamin Storrow. War in Ukraine and Climate Change Could Combine to Create a Food Crisis – Russia's invasion is halting the delivery of wheat to areas suffering from drought and other climate impacts, <https://www.sciencenews.org/article/ukraine-russia-war-soil-agriculture-crops>
4. Russia’s invasion could cause long-term harm to Ukraine’s prized soil (англ.). Science News, <https://web.archive.org/web/20220418103628/https://www.scientificamerican.com/article/war-in-ukraine-and-climate-change-could-combine-to-create-a-food-crisis/> .

Єрмакова Анастасія Сергіївна,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович,
*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
капітан поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ З ВИБУХОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ

По-перше, у вибухових роботах та спеціальних вибухових роботах беруть участь щонайменше два вибухотехніки. Основне завдання вибухотехніків - запобігти жертвам, у тому числі врятувати власне життя.

Наступне важливе твердження полягає в тому, що вибухотехніки повинні ставитися до всіх виїздів на основі анонімних телефонних дзвінків як до достовірних. У разі виявлення вибухового пристрою або схожого на нього предмета працівникам поліції, які не мають дозволу на роботу зі спеціальними вибуховими речовинами, категорично забороняється що-небудь з ним робити (переміщати, трясти, відкривати тощо). У разі виявлення речовини, схожої на саморобний вибуховий пристрій, перед подальшими маніпуляціями її можна лише змочити водою.

Спеціальні роботи з вибуховими речовинами (за винятком спеціальних оглядів та обшуків) необхідно проводити в засобах індивідуального захисту. Забороняється оглядати місце вибуху без консультації з фахівцем відповідних органів (наприклад, електро-, газо-, водопостачання) щодо можливості безпечного перебування на місці вибуху та без перевірки місця на наявність вторинних вибухових речовин або залишків чи компонентів вибухових пристроїв. Доступ до приміщення, де стався вибух, дозволяється тільки після належного провітрювання вибухового продукту.

Експерту-вибухотехніку забороняється брати участь у розвантаженні, транспортуванні або знищенні босприпасів, не пов'язаних з кримінальним провадженням.

До виконання спеціальних вибухотехнічних робіт не допускаються експерти-вибухотехніки, які мають психічні чи неврологічні розлади або фізичну перевтому. Перед початком роботи з електродетонаторами, електромеханічними або електронними компонентами вибухових пристроїв необхідно зняти статичну електрику з тіла (одягу) експерта.

Щоб запобігти негативному впливу небезпечних вибухонебезпечних продуктів або вибухових речовин на вибухотехніка, перед виконанням усіх робіт він повинен надіти гумові рукавички і, за необхідності, засоби індивідуального захисту органів дихання та зору.

Якщо електричні детонатори недоступні, можна використовувати вогневі детонатори. Виявлення та вилучення вибухових речовин має бути задокументовано за

допомогою фото-, відеозйомки або інших науково-технічних засобів відповідно до класифікації небезпеки, а за необхідності внутрішня структура вибухових речовин має бути рентгенологічно досліджена.

Критерієм для прийняття рішення про подальші дії з виявленими вибуховими речовинами є те, що захист здоров'я і життя людей має пріоритет над збереженням криміналістичних слідів. Щоб зберегти сліди вибухових речовин, залишені злочинцями та на місці події, визначити клас небезпеки та уникнути контактного розряду і дистанційного пошкодження, експерти-вибухотехніки під час огляду місця події одягають спеціальний одяг, гумові рукавички та бахіли на взуття.

Вилучені вибухові речовини оглядаються експертом-вибухотехніком, який визначає їх клас небезпеки та надає рекомендації щодо подальшого поводження з ними. Експерт-вибухотехнік приймає рішення щодо подальшого поводження з виявленими вибуховими речовинами (знешкодження, знищення або руйнування). Виявлення та вилучення криміналістичних слідів після розрядження вибухових або подібних до них предметів здійснюється в присутності експерта-вибухотехніка.

Під час пакування вибухових речовин експерт-вибухотехнік повинен забезпечити неможливість вільного переміщення вибухових речовин всередині упаковки (вибухові речовини повинні бути упаковані в скляну, картонну або паперову тару). Під час пакування забороняється розміщувати в одній упаковці детонатори, вибухові речовини, електродетонатори та джерела живлення (оголені кінці проводів електродетонаторів і детонаторів повинні бути скручені між собою). Матеріальні збитки відшкодовуються відповідно до чинного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Теоретичні та практичні засади протидії злочинності в сучасних умовах: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (16 жовтня 2015 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – 260 с.
- 2) Ярославський А. В. Підготовка та проведення спеціальних операцій у збройних конфліктах: метод. рекомендації / А. В. Ярославський, О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 104 с.
- 3) Теорія та практика правоохоронної діяльності: Міжнародна науково-практична конференція (11 листопада 2016 р.) / упор. Ю. С. Назар. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 400 с.
- 4) Ярославський А. В. Підготовка та проведення спеціальних операцій у збройних конфліктах: метод. рекомендації / А. В. Ярославський, О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 104 с.

Кабак Ярослав Станіславович,
здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Бодирєв Дмитро Анатольович,**
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВПЛИВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ТОЧНІСТЬ СТРІЛЬБИ

Вивчення точності стрільби не обмежується тільки аспектами фізичної майстерності та володіння зброєю. Однак важливим аспектом, який значно впливає на результативність, є розуміння та контроль психофізіологічних факторів. Унікальне поєднання психічних та фізіологічних аспектів взаємодії людського організму грає визначальну роль у формуванні точності стрільби.

В даному контексті, розгляд психічних та фізіологічних аспектів стрільби стає невід'ємною частиною вивчення та вдосконалення цієї навички. У цьому висвітленні буде детально розглянуто психічні фактори, такі як стан психічної готовності, стрес, мотивація та впевненість у собі, а також фізіологічні аспекти, такі як здоров'я, фізична підготовка та фізіологічний стан стрільця. Аналіз впливу цих факторів на точність стрільби та шляхи їх зниження для досягнення максимальних результатів стане ключовим у розумінні і оптимізації процесу стрільби.

1. Психічні фактори стрільби можна розділити на дві групи:

- Мотиваційні фактори визначають готовність стрільця до стрільби та впливають на його наполегливість і наполегливість. До них належать:

- Мета стрільби. Чим важливіша мета для стрільця, тим вища його мотивація. Це може бути пов'язано з особистою значимістю мети, важливістю завдання, поставленого перед стрільцем, або з необхідністю досягнення високого результату.

- Очікуваний результат. Якщо стрелок упевнений у своїх силах, він буде більш мотивований до стрільби. Це пов'язано з тим, що впевненість у собі підвищує самооцінку стрільця і знижує його тривожність.

- Ситуація стрільби. Якщо ситуація стрільби є стресовою, вона може знижувати мотивацію стрільця. Це пов'язано з тим, що стрес викликає фізіологічні зміни, які можуть негативно вплинути на точність стрільби.

- Когнітивні фактори пов'язані з мислительними процесами стрільця. До них належать:

- Концентрація уваги. Чим вища концентрація уваги стрільця, тим менша ймовірність того, що він допустить помилку. Концентрація уваги дозволяє стрільцю зосередитися на цілі та виключити з поля зору сторонні об'єкти.

○ Сприйняття. Стрілець повинен правильно сприймати ціль і навколишнє середовище. Це включає в себе здатність відрізнити цілі та об'єкти, а також здатність оцінювати відстань до цілі та швидкість руху об'єкта.

○ Прийняття рішень. Стрілець повинен вміти приймати швидкі та правильні рішення в умовах стресу. Це пов'язано з тим, що в стресовій ситуації стрілець може бути важко оцінити ситуацію та прийняти правильне рішення.

2. Фізіологічні фактори стрільби включають у себе:

• Фізичний стан. Фізичний стан стрільця впливає на його загальну працездатність, координацію рухів і стійкість до стресу. Якщо стрелок фізично ослаблений, він буде швидше втомлюватися і з меншою ймовірністю зможе зосередитися на цілі.

• Стан здоров'я. Хвороби та інші порушення здоров'я можуть негативно вплинути на точність стрільби. Наприклад, захворювання серцево-судинної системи можуть призвести до зниження уваги та швидкості реакції стрільця.

У висновку слід підкреслити, що розуміння психофізіологічних факторів грає ключову роль в підвищенні точності стрільби. Стрільці, які свідомо враховують мотиваційні та когнітивні аспекти, а також розвивають свій фізичний стан, знаходяться в кращому положенні для досягнення високого рівня ефективності. Регулярне тренування та управління психофізіологічними факторами допомагають стрільцям не лише уникати негативного впливу, але й підвищувати загальний рівень їх стрілецької майстерності. Отже, вдосконалення як психічних, так і фізіологічних навичок є важливим етапом для досягнення виняткових результатів у стрільбі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дяченко В.І. Формування професійної усталеності курсантів вищих закладів освіти системи МВС: Автореф. канд.дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ В.І.Дяченко. – Одеса: ПДПУ, 2000.

2. Положення про організацію психологопедагогічного забезпечення військових фахівців. – Київ: Міністерство оборони України, 2011.

3. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ М-ва внутр. справ України від 06.02.2019 р. № 88 : станом на 23 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

Кабак Ярослав Станіславович,

здобувач вищої освіти

навчально-наукового інституту права та

підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатольович,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: РОЛЬ МЕНТАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ТА КЕРУВАННЯ СТРЕСОВИМИ СИТУАЦІЯМИ

Поліцейські в Україні, незважаючи на складність своєї професії в мирний час, стикаються з ще більшими викликами та небезпеками в умовах воєнного стану. У таких критичних обставинах, психологічна стійкість та здатність ефективно керувати стресовими ситуаціями стають ключовими аспектами вогневої підготовки та виконання службових обов'язків. Ця тема розглядає роль психологічної підготовки для поліцейських в умовах воєнного конфлікту, акцентуючи на важливості ментальної стійкості та методах керування стресом, щоб забезпечити найвищий рівень ефективності та безпеки для цієї спеціальної категорії служителів закону.

Під час виконання своїх службових обов'язків поліцейські часто стикаються зі стресовими ситуаціями, які можуть негативно відобразитися на їхньому психологічному стані та у подальшому зниженні ефективності виконання покладених на поліції повноважень.

1. **Збільшена тривога та страх:** Воєнний стан створює надзвичайні умови, де загроза для безпеки може бути вищою. Поліцейські можуть відчувати посилену тривогу та страх через велику кількість можливих небезпечних ситуацій.

2. **Моральний стрес:** Використання вогнепальної зброї в умовах воєнного стану може вимагати від поліцейських вживання сили проти власних співгромадян або проти ворога. Це може викликати моральний стрес та внутрішній конфлікт.

3. **Тривалість інтенсивної служби:** Воєнний стан може вимагати від поліцейських тривалого перебування в інтенсивних ситуаціях та використання вогнепальної зброї, що може призвести до виснаження та психофізичної втоми.

Важливо, щоб поліцейські мали доступ до психологічної підтримки. Вони повинні навчитися керувати стресом, робити паузи для відновлення та підтримувати свою ментальну стійкість. Така допомога передбачена державою та підставами для включення особи до групи психологічної підтримки та допомоги є:

1. наявність ознак гострої стресової реакції під час або після виконання особою службових завдань в екстремальних ситуаціях;

2. виявлення за результатами психологічної діагностики особи та проведеної співбесіди ознак посттравматичного стресового розладу внаслідок:

- застосування, використання вогнепальної зброї особою або застосування вогнепальної зброї проти неї;
- перебування в екстремальних ситуаціях, у тому числі пов'язаних із загибеллю, пораненням, травмуванням людей;
- перебування в заручниках або ведення переговорів із злочинцями щодо визволення захоплених ними заручників;
- перебування в місцях несвободи, полоні або в заручниках, повернення з інтернування в нейтральних державах; [1]

Роль ментальної стійкості у психологічній підготовці поліцейських є критично важливою в умовах воєнного стану. Ментальна стійкість визначається як здатність індивіда зберігати емоційну та психологічну стійкість в стресових ситуаціях і відновлюватися після них. В контексті поліцейських, які діють під час воєнного конфлікту, ментальна стійкість включає в себе кілька важливих аспектів:

1. **Самоконтроль:** Поліцейським потрібно вміти контролювати свої емоції та реакції навіть у надзвичайно напружених ситуаціях. Ментальна стійкість допомагає в мінімізації стресу та реагувати розсудливо.

2. **Рішучість:** Ментально стійкі поліцейські виявляють рішучість і відвагу при виконанні завдань, навіть коли стикаються з небезпекою.

3. **Адаптація:** Воєнний конфлікт може принести непередбачувані ситуації та зміни. Ментальна стійкість допомагає поліцейським швидко адаптуватися до нових умов та завдань.

4. **Ефективність в стресових ситуаціях:** Ментально стійкі поліцейські здатні приймати обдумані рішення навіть у стресових обставинах, зберігаючи холоднокровність та зосередженість.

У психологічній підготовці поліцейських, особливу увагу приділяють розвитку цих аспектів ментальної стійкості. Ментально стійкі поліцейські готові боротися зі стресовими ситуаціями і виконувати свої обов'язки на найвищому рівні, забезпечуючи безпеку та законпорядок в умовах воєнного стану.

Вогнева підготовка поліцейських є ключовим аспектом їхньої підготовки в умовах воєнного стану. Ця підготовка включає в себе низку особливостей, які допомагають поліцейським керувати стресовими ситуаціями та діяти ефективно під час бойових дій з застосуванням вогнепальної зброї. Ось деякі ключові аспекти вогневої підготовки та їх зв'язок з керуванням стресовими ситуаціями:

1. **Теоретична підготовка:** Поліцейські повинні мати глибоке розуміння стратегій, тактик та навичок з вогневої підготовки. Ретельна теоретична підготовка допомагає їм уникати паніки та приймати обдумані рішення в стресових ситуаціях у випадку застосування вогнепальної зброї.

2. **Практичні тренування:** Поліцейські повинні регулярно тренуватися, включаючи стрільбу та симуляції реальних ситуацій які можуть виникнути під час виконання своїх службових обов'язків. Практична підготовка допомагає підтримувати та підвищувати впевненість в собі, що важливо в стресових ситуаціях.

3. Комунікація між собою: Вогнева підготовка включає в себе тренування команди. Поліцейські вчаться спільно працювати, узгоджувати дії та комунікацію в критичних ситуаціях. Це сприяє зменшенню стресу та підвищенню ефективності операцій.

4. Реалістичні симуляції: Поліцейським надають можливість використовувати реалістичні симуляції як бойових так і побутових ситуацій, щоб підвищити їхню готовність до стресових обставин. Це допомагає розвивати спеціальні навички та збільшувати ментальну стійкість.

Психологічна підготовка для поліцейських в умовах воєнного конфлікту має надзвичайно важливе значення для їхньої ефективності та ментального благополуччя. Уміння поліцейських зберігати ментальну стійкість та приймати обдумані рішення в умовах воєнного конфлікту є критичними. Психологічна підготовка допомагає розвивати ці навички. Воєнний конфлікт може бути надзвичайно напруженим і стресовим, тож поліцейські повинні бути психологічно підготовлені для керування цим навантаженням, щоб уникнути виснаження та посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Крім того, поліцейським важливо навчитися ефективно співпрацювати з громадою в умовах воєнного конфлікту, забезпечуючи безпеку та зберігаючи довіру спільноти. Психологічна підтримка та консультивання є важливими для підтримки поліцейських та допомоги їм впоратися з психологічними викликами, які виникають в умовах воєнного стану.

Спеціалізована підготовка, яка включає в себе вогневу підготовку, тактику та навички, специфічні для умов воєнного конфлікту, є необхідною для поліцейських, які працюють в таких умовах. В цілому, психологічна підготовка грає важливу роль у забезпеченні ефективності та безпеки поліцейських в умовах воєнного конфлікту. Вона допомагає знизити ризики психологічних травм та підтримує як фізичне, так і психічне благополуччя працівників правопорядку, а також забезпечує захист та безпеку громади під час кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дяченко В.І. Формування професійної усталеності курсантів вищих закладів освіти системи МВС: Автореф. канд. пед. наук: 13.00.04/ В.І.Дяченко. – Одеса: ПДПУ, 2000.
2. Положення про організацію психологопедагогічного забезпечення військових фахівців. – Київ: Міністерство оборони України, 2011.
3. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ М-ва внутр. справ України від 06.02.2019 р. № 88 : станом на 23 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

Казакліу І.І.,
командир 232 навчальної групи
командно-штабного факультету,
старший сержант,
Ілляшенко Л.М.,
к.ф.-м.н.,
викладач кафедри фундаментальних дисциплін.

Національна академія Національної гвардії України

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАНІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ

Для того, щоб захистити військовослужбовців від шкідливого впливу електромагнітного поля можна використовувати різноманітні прилади, які обмежують надходження електромагнітної енергії на місця їх знаходження. Такими приладами можуть стати екрани [1]. Для ефективного захисту від впливу електромагнітного поля екрани можна підбирати за формою та розміром в залежності від процесів випромінювання та розповсюдження електромагнітних хвиль. Замість багаточисельних експериментів для підбору екранів можна використовувати чисельне моделювання. Тоді з метою дослідження процесів відбивання та поглинання енергії екраном треба розв'язати задачу електромагнітного спряження [2]. Задача спряження відрізняється від задач розсіяння та задач поглинання. Для розв'язку задачі електромагнітного спряження треба прийняти до уваги наступні факти:

- 1) завдяки геометрії екранів задачу стереометрії можна звести до двох задач планіметрії, одна для електричного поля, а друга для магнітного поля.
- 2) при наявності *випроміненого* електричного/магнітного поля, що досягають екрану, така перешкода створює *відбите* екраном електричне/магнітне поле та *поглинуте* екраном електричне/магнітне поле.
- 3) на поверхні екрану амплітуда суперпозиції випроміненого електричного /магнітного поля та відбитого електричного/магнітного поля дорівнює амплітуді поглинутого електричного/магнітного поля.

Використовуючи властивість (3) створюється система інтегральних рівнянь [2], для розв'язку якої було розроблено багато методів. Одним з найточніших та найшвидших методів є спектральний Фур'є-Галеркіна метод Граничних Інтегральних Рівнянь (ГІР) з аналітичною регуляризациєю посиленій швидкими перетвореннями Фур'є [2]. Для реалізації цього методу необхідні параметричні формули контуру перешкоди, задані як функції від такого параметру, який змінюється в інтервалі $[0, 2\pi]$, а саме

$$f(t)=(f_1(t), f_2(t)): [0, 2\pi] \rightarrow \Gamma.$$

Такі формули відомі лише для еліпсу та кола. В той час коли для кола взагалі використовувати чисельні методи не потрібно так як для кола існує аналітичний розв'язок, а еліпс не задовольняє потреби, такий метод ГР був лише теоретичною грою. Але пізніше він був посилений методами конформного відображення [3] для створення параметризації трикутного контуру, чотирикутного контуру, шестикутного контуру, а пізніше - контуру довільного правильного багатокутника. Але розв'язок задачі на довільному контурі залишався неможливим. В цій роботі пропонується використовувати суперпозицію параметризацій трикутників для параметризації довільного контуру екрану. З цієї метою контур екрану поділяється на інтервали, параметризація кожного з яких створюється використовуючи параметризацію правильного трикутника. За допомогою афінних перетворень частина параметризації правильного трикутника перетворюється так, щоб повторити відповідну частину контуру екрану. Тоді параметризація всього контуру екрану складається з послідовності афінних перетворень частин параметризацій правильних трикутників. Коли параметризація контуру екрану зроблена, то використовується спектральний метод ГР, дозволяючи швидко отримати чисельні результати, які використовуються не лише для вибору форми екранів, а і для встановлення екранів в найкращому місці з метою захисту військовослужбовців від впливу електромагнітного поля, і також для того, щоб розробити маршрути руху військовослужбовців в області дії електромагнітного поля таким чином, щоб унеможливити опромінювання військовослужбовців електромагнітним полем [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казакліу І.І., Ілляшенко Л.М., «Вибір форми екранів при захисті військовослужбовців від впливу електромагнітного поля», матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку науки та освіти», м. Львів, 9-10 грудня 2023 року, сс. 37-38.
2. Ілляшенко Л.М., Нерух О.Г., «Застосування спектральних методів крайових інтегральних рівнянь для створення нанооптичних приладів», Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Математичне моделювання в техніці та технологіях, 2023, №1, сс. 122-127.
3. Ильяшенко Л.Н., «Решение задач дифракции волн на диэлектрическом цилиндре с применением теории конформного отображения», Радиофизика и электроника: Сб. науч. тр. - Харьков: ИРЭ НАН Украины, 2002, Т.7, № 3, сс. 468 –473.

Ігор КРУШЕНИЦЬКИЙ,
курсант 3-го курсу Навчально наукового інституту права
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Дмитро БОДИРЄВ,**
старший викладач кафедри ТСП.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА: ЗОВНІШНЯ БАЛІСТИКА

Балістика - наука про рух кулі (снаряда). Назва її походить від грецького слова ballo - (кидаю). За характером сил, що діють на кулю, розрізняють внутрішню і зовнішню балістику. Внутрішня балістика вивчає явища, пов'язані з дією на кулю порохових газів, як в каналі ствола, так і при вильоті кулі з нього. Зовнішня балістика вивчає рух кулі після припинення дії на неї порохових газів.

Щоб зрозуміти процеси, що відбуваються в каналі ствола зброї при пострілі, необхідно ознайомитися з речовинами, які застосовуються для надання кулі (снаряду) великою початковою швидкістю і енергії.

Вибух - це процес швидкого хімічного зміни вибухової речовини (далі ВВ) з твердого (рідкого) стану в газоподібний, що супроводжується перетворенням його потенційної енергії в механічну роботу. Вибух може бути викликаний механічним впливом (ударом, наколом, тертям) або тепловим впливом (іскрою, променем полум'я), а також енергією вибуху іншої вибухової речовини. Швидкість вибуху може досягати від декількох сотень до тисяч метрів в секунду з різким підвищенням тиску газів, що утворюються, яке може виробляти значне руйнування прилеглих предметів. Як правило, такі вибухи називаються детонацією. Наприклад, речовина тротил здатне детонувати зі швидкістю 6990, а пікринова кислота (мелініт) 7500 метрів в секунду.

За характером дії і практичного застосування вибухові речовини поділяються на:

- металні (пороху), здатні згоряти, виділяючи велику кількість газів для метання куль (снарядів);
- ініціюють здатні вибухати від удару, променя полум'я);
- дроблять (брізантине) - під час вибуху дроблять навколишні предмети;
- піротехнічні склади - здатні горіти з освітлювальним або колірним ефектом.

За донної частиною кулі утворюється розріджений простір, внаслідок чого з'являється різниця тисків на головний і донну частини. Ця різниця створює силу, спрямовану в бік, зворотний руху кулі, і зменшує швидкість її польоту. Частинки повітря, прагнучи заповнити розрідження, що утворилося за кулею, створюють завихрення.

Куля при польоті стикається з частинками повітря і змушує їх коліватися. Внаслідок цього перед кулею підвищується щільність повітря, і утворюються звукові хвилі. Тому політ кулі супроводжується характерним звуком. При швидкості польоту кулі, меншою швидкості звуку, утворення цих хвиль має незначний вплив на її політ, так як хвилі

поширюються швидше швидкості польоту кулі. При швидкості польоту кулі, більшою швидкості звуку, від набігання звукових хвиль один на одного створюється хвиля сильно ущільненого повітря - балістична хвиля, що уповільнює швидкість польоту кулі, так як куля витрачає частину своєї енергії на створення цієї хвилі.

Рівнодіюча (сумарна) всіх сил, що утворюються внаслідок впливу повітря на політ кулі, становить силу опору повітря. Точка прикладання сили опору називається центром опору.

Внутрішня балістика вивчає рух снаряда (або іншого тіла, механічна свобода якої обмежена певними умовами) в каналі ствола гармати під дією газів, утворюються при згорянні металічних ВВ (Наприклад пороху), а також закономірності інших процесів, що відбуваються при пострілі в каналі стовбура або камері порохової ракети. Основними розділами внутрішньої балістики є: піростатика; піродінаміка; балістична проектування зразків, ракет, стрілецької зброї.

Піростатика вивчає закономірності горіння пороху і газоутворення при згоранні його в постійному об'ємі.

Піродінаміка досліджує процеси і явища, що відбуваються в каналі ствола при пострілі і встановлює зв'язок між конструктивними характеристиками каналу ствола, умовами заряджання і різними фізико - хімічними і механічними процесами, що протікають при пострілі.

На підставі розгляду цих процесів, а також сил, діючих на снаряд і ствол, встановлюється система рівнянь, що описують процес пострілу.

Основне рівняння внутрішньої балістики зв'язує величину згорілої частини заряду, тиск порохових газів в каналі стовбура, швидкість снаряда і довжину пройденого ним шляху. Вирішення цієї системи і знаходження залежності тиску порохових газів P , швидкості снаряда і інших параметрів від шляху снаряда і від часу його руху по каналу ствола є 1-ої основної (прямий) завданням внутрішньої балістики.

Балістична проектування зброї є 2-ої основної (Зворотної) завданням внутрішньої балістики. Воно полягає у визначенні конструктивних даних каналу ствола і умов заряджання, при яких снаряд даного калібру і маси отримає при вильоті задану (дульну) швидкість.

Внутрішня балістика вивчає також процес пострілу: при спеціальних і комбінованих зарядах, в стрілецьку зброю, в системах з конічними стовбурами і з закінченням газів під час горіння пороху (міномети, газодинамічні і безвідкатні гармати).

Важливим розділом є також внутрішня балістика порохових ракет, яка розвинулася в спеціальну науку. Основні її розділи: піростатика напівзамкненого обсягу, яка розглядає закономірності горіння пороху при порівняно невеликому постійному тиску; вирішення основного завдання внутрішньої балістики порохової ракети, що складається у визначенні (при заданих умовах заряджання) залежності зміни тиску порохових газів в камері від часу, а також закономірності зміни сили тяги для забезпечення необхідної швидкості ракети; балістична проектування порохової ракети, що складається у визначенні енергетичних характеристик пороху, маси і форми заряду, а також конструктивних параметрів сопла, які забезпечують при заданій масі бойової частини ракети необхідну силу тяги під час її дії. Закономірності процесів, пов'язані з періодом післядії порохових газів на снаряд і ствол, розглядаються спеціальним розділом балістики проміжної балістикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тан, А. ; Фрік, Ч.Х. & Castillo, О. (1987). "Траєкторія руху мухової кулі: старіший підхід переглянуто". Американський фізичний журнал. 55 (1): 37. Bibcode:1987AmJPh..55 ... 37Г. doi:10.1119/1.14968. (Спрощений розрахунок руху снаряда під дією сили опору, пропорційної квадрату швидкості)
2. https://uk.vvikipedla.com/wiki/External_ballistics
3. Ручна вогнепальна зброя безшумного бою [Текст] / Н.А. Коновалов. - Дніпропетровськ, НАН України та НКА України, Інститут технічної механіки, 2008. - 303 с

Кулик Сніжана Олександрівна,

курсантка 6 курсу 1 групи,

Військово-юридичного інституту.

Науковий керівник: Дубовик Семен Олександрович,

доцент кафедри загальновійськових дисциплін.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Під час проведення бойових операцій важливо зберегти особовий склад, тобто життя та здоров'я бійців. Для того, щоб надати допомогу своєчасно та правильно, необхідно мати навички щодо надання першої медичної допомоги у польових умовах. Сумна статистика свідчить, що від великої втрати крові та шоку вмирає 80-90% поранених на полі бою. При цьому, правильне використання похідної аптечки, здатне зберегти тисячі життів [1].

Тактична медицина покликана рятувати життя людини у перші хвилини, запобігти розвитку важких ускладнень, надавши допомогу в екстремальних умовах. Практика показує, що навіть досвідчені медики губляться, перебуваючи під обстрілом. У ситуаціях, коли гримлять вибухи, важливо не лише надати невідкладну допомогу, а й евакуювати пораненого з-під вогню.

Перша медична допомога на полі бою – це надважливий чинник порятунку життя пораненому. Як вказує аналіз причин загибелі солдатів, значну частину з них можна було рятувати. Близько 90% поранених бійців гинуть ще до потрапляння в госпіталь – в основному через несумісні з життям травми. Однак деякі стани, такі як кровотеча з кінцівок, напружений пневмоторакс і проблеми з дихальними шляхами можна усунути в бойових умовах [2].

За даними НАТО, 70% загиблих на полі бою внаслідок критичної кровотечі, яка є серйозною через стрімку втрату крові. Наприклад, при ушкодженні стегнової артерії боєць може померти за кілька хвилин, втративши свідомість протягом 35-40 секунд і не здатний самостійно надати допомогу. Надання невідкладної медичної допомоги рятує життя пораненим, а ефективна евакуація з поля бою запобігає повторним ураженням або загибелі. З досвіду країн НАТО був впроваджений курс тактичної медицини, що суттєво зменшив кількість смертей від поранень у військах, особливо в армії США. Отже, у сучасних арміях кожний боєць повинен володіти не лише військовою майстерністю, фізичною і тактичною готовністю, але й вмінням надавати медичну допомогу в умовах бойових дій. Без знань тактичної медицини боєць стає потенційною загрозою для себе і своїх товаришів.

Слід звернути увагу на те, що Міністерство оборони США та Агентства охорони здоров'я Міністерства оборони розробили тактичну допомогу пораненим у бойових діях (ТССС) на основі реальних даних щодо методів рятування та стратегій для надання ефективної допомоги на полі бою. Курси ТССС надаються Національною асоціацією екстреної медичної техніки (NAEMT) і включають три типи:

- TCCC-ASM (TCCC для всіх військовослужбовців – Рівень 1) - 7-годинний курс.
- TCCC-CLS (TCCC для бійців-медиків – Рівень 2) - 40-годинний курс для немедичного військового персоналу, задіяного у підтримці бойових операцій.
- TCCC-CMC (TCCC для військових медиків/корпусменів – Рівень 3) - 63-годинний курс для медичного персоналу, включаючи медиків, санітарів та парарятувальників.

Основи TCCC ґрунтуються на військовому підручнику PHTLS NAEMT, затвердженому Joint Trauma System та Американським коледжем хірургів. Курси TCCC отримали схвалення від Joint Trauma System та акредитацію від CAPCE, визнану NREMT. Навчання проводить глобальна мережа досвідчених інструкторів, підтримувана мережею дочірніх викладачів та штаб-квартирою НАЕМТ.

Отже, дана еволюційна концепція медичної допомоги в арміях країн НАТО призвела до поступових змін у підходах до лікування поранених на полі бою, стала новим стандартом допомоги пораненим у воєнних умовах. Початкові рекомендації TCCC фокусувались на лікуванні трьох основних причин смертей у поранених під час бойових дій: масивної кровотечі з ран кінцівок, напруженого пневмотораксу та обструкції верхніх дихальних шляхів.

Щодо ситуації в нашій країні, то українські тренувальні центри з тактичної медицини, призначені для підготовки бійців і бойових медиків, стикаються з відчутним дефіцитом ресурсів, необхідних для відповіді на реальні виклики Збройних Сил. Часто в навчальному процесі відхиляються від стандартів Tactical Combat Casualty Care (TCCC), що ускладнює уніфікацію надання допомоги на полі бою, як визначено № 202 Наказом Генерального штабу ЗСУ від 2022 року [3].

З 2014 року різні підрозділи Міністерства оборони та Збройних Сил України видали безліч документів щодо підготовки з тактичної медицини, що часто суперечать один одному та призводять до нескоординованості в навчанні. Існує лише одна військова частина, яка проводить фахову підготовку бойових медиків для всіх видів і родів військ, але вона здатна приймати лише обмежену кількість курсантів щомісяця, і відбір кандидатів є відсутнім.

Забезпечення тренувальними засобами для тактичної медицини військових частин виявляється дуже низьким, а багато інструкторів не мають достатньої підготовки для надання якісного навчання бійцям.

Проблемним питанням, також є те, що на даний час у ВНЗ викладають навчальну дисципліну «Бойова система виживання воїнів (у тому числі тактична медицина) лише на першому курсі. Не враховуючи, що курсанти першого курсу, які тільки адаптуються до особливостей військової служби, важко запам'ятовувати таку змістовну і складну дисципліну. Також негативним фактором є те що, дана дисципліна не викладається на старших курсах, тобто без повторення здобуті знання та навички втрачаються. Тому, доцільно ввести на випускних курсах 40-годинний курс TCCC-CLS (TCCC Combat Lifesaver).

Отже, динаміки воєнних конфліктів та необхідність швидкого реагування на виникнення травматичних ситуацій на полі бою потребує більш ефективної та якісної підготовки військовослужбовців з тактичної медицини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Олександр Козубенко. Тактична медицина: Як діяти у разі поранень, травм та надавати першу допомогу. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/03/10/taktychna-medycyna-yak-diyaty-u-razi-poranen-travm-ta-nadavaty-pershu-dopomogu/> (дата звернення 16.12.2023);
2. Богдан Смуток. Тактична медицина ЗСУ. URL: <https://chas.news/current/taktichna-meditsina-zsu-yak-nadavati-pershu-dopomogu-poranenim-na-poli-boyu> (дата звернення: 16.12.2023);
3. Невирішені державою проблеми призводять до загибелі поранених військовослужбовців. URL: https://bastion.tv/nevirisheni-derzhavoyu-problemi-prizvodyat-do-zagibeli-poranenih-vijskovosluzhbovciv_n56410 (дата звернення: 16.12.2023);

Лешан В.О.,

*командир 222 навчальної групи
командно-штабного факультету,*

молодший сержант.

Ілляшенко Л.М.,

к.ф.-м.н.,

викладач кафедри фундаментальних дисциплін.

Національна академія Національної гвардії України

МАТЕРІАЛИ ЕКРАНІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ДІЇ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ

Навіть в мирний час може виникнути біологічна, хімічна, радіологічна та атомна загрози для здоров'я людини. Але під час ведення бойових дій такі загрози виникають частіше, та їх вплив шкідливіше, особливо коли це стосується здоров'я військовослужбовців. Особливу небезпеку створюють об'єкти, які випромінюють електромагнітну енергію в навколишнє середовище. Коли джерела електромагнітної енергії відомі заздалегідь, то можна регламентувати умови експлуатації і розміщення цих об'єктів випромінювання електромагнітного поля відносно місць знаходження військовослужбовців і тим самим забезпечити охорону здоров'я військовослужбовців від впливу електромагнітного поля. Але іноді такі дії неможливі, завдяки пріоритетам виконання заходів бойової підготовки та виконанню основних завдань військовослужбовцями. Навіть коли діяльність Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України в галузі охорони здоров'я військовослужбовців забезпечує всі необхідні передумови для того, щоб повсякденна військова діяльність як в мирний час так і під час ведення бойових дій стала настільки сприятливою, наскільки це можливо з огляду на вимоги до бойової підготовки та виконання основних завдань Збройними Силами, в місцях тимчасової дислокації військовослужбовців вони повинні дбати про санітарні норми та правила захисту людей від впливу електромагнітного поля самостійно. Тоді з метою захисту від шкідливого впливу електромагнітного поля військовослужбовці можуть використовувати екрани. Існують відбивні та поглинаючі екрани [1], захисна дія яких ґрунтується на відбиванні та поглинанні електромагнітної енергії відповідно. Ефективність процесів відбивання та поглинання електромагнітної енергії екранами залежить не лише от форми та розміру екрану, а і від матеріалу, з якого виготовлено екран [2]. Коли мова йде про вплив електромагнітного поля, то матеріальними параметрами, які характеризують відбиття та поглинання електричних та магнітних хвиль є діелектрична та магнітна проникності матеріалів, які позначаються ϵ та μ відповідно. В залежності від цих параметрів матеріали класифікують, виділяючи провідники, напівпровідники, діелектрики та ін. Процеси відбиття та дифракції електричних та магнітних

хвиль для екранів, процеси розповсюдження хвиль в матеріалах та поглинання хвиль матеріалами описуються рівняннями Максвелла, в які ϵ та μ входять як параметри. Коли форма екрану не змінюється вздовж Oz, то тривимірні рівняння Максвелла можна звести до розв'язку двох двовимірних рівнянь Гельмгольца, для E-поляризованої хвилі та H-поляризованої хвилі відповідно. Але при цьому треба іноді прийняти до уваги залежність матеріальних параметрів ϵ та μ від довжини хвилі опромінювання. Тоді задача суттєво ускладнюється, оскільки при обчисленні повних поперечників розсіювання та поглинання як функцій від довжини хвилі для кожного значення довжини хвилі з інтервалу дослідження треба підставляти нове значення параметрів ϵ та μ . Тоді для розрахунків краще використовувати такий метод, який дає швидкий результат з високою точністю. Одним з таких методів став спектральний метод Фур'є-Галеркіна Граничних Інтегральних Рівнянь (ГІР) з аналітичною регуляризацією посиленій швидкими перетвореннями Фур'є [3], який дозволяє робити розрахунки для об'єктів довільної форми, розмірів, приймаючи до уваги властивості матеріалів. В той час коли форма, розміри та матеріал екрану повинні відповідати вигляду електромагнітного поля, особливостями джерел, які генерують електромагнітне поле та процесів випромінювання електромагнітних хвиль цими джерелами, характеристиками території, яка екранується, необхідно ефективною екранування і допустимими витратами енергії в екрані [1], іноді цього не достатньо для захисту військовослужбовців від шкідливого впливу електромагнітного поля. Тоді можна покрити екран додатковим шаром іншого відбиваючого/поглинаючого матеріалу. В цьому випадку екран стає шаруватим, та класичні чисельні методи дослідження не дозволяють отримати інформацію про відбивання та поглинання електричних та магнітних хвиль таким екраном. Тоді, приймаючи до уваги шаруватість об'єкту, в цій роботі було створено чисельний алгоритм для дослідження екранів, оснований на використанні спектрального ГІР. Новий алгоритм також дозволяє проводити розрахунки напруженості електричної та магнітної складових поля в ближній зоні та визначення діаграм спрямованості розсіяного поля в дальній зоні, як і метод, запропонований в [2] для звичайного екрану, але новий метод дозволяє прийняти до уваги шаруватість екрану. Отримані розрахунки використовуються для перевірки того, що рівень електромагнітного поля на території тимчасового місця дислокації військовослужбовців не перевищує гранично допустимий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казакліу І.І., Ілляшенко Л.М., «Вибір форми екранів при захисті військовослужбовців від впливу електромагнітного поля», X Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку науки та освіти», 9-10 грудня 2023 року, м. Львів, Україна, сс. 37-38.
2. Лешан В.О., Ілляшенко Л.М., «Вибір матеріалу для створення поглинаючих екранів при захисті військовослужбовців від впливу електромагнітних випромінювань», X Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку науки та освіти», 9-10 грудня 2023 року, м. Львів, Україна, сс. 41-42.
3. Ілляшенко Л.М., Нерух О.Г., Застосування спектральних методів крайових інтегральних рівнянь для створення нанооптичних приладів, Вісник Національного технічного університету «ХП». Серія: Математичне моделювання в техніці та технологіях, 2023, №1, с. 122-127.

Свистун М.Я.,

курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Казначєєв Д.Г.,

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки,

кандидат юридичних наук, доцент.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оптимізація процесу вогневої підготовки курсантів стає надзвичайно важливою завданням в контексті розвитку інноваційних технологій у військовому навчанні. Використання сучасних інноваційних технологій може значно підвищити ефективність навчання, забезпечуючи більш ефективне опанування навичок використання вогнепальної зброї.

Однією з ключових галузей навчання поліцейських є тренування з вогнем. Досягнення цілей, таких як опанування курсантами навичок використання вогнепальної зброї під час занять з вогневої підготовки та удосконалення техніки стрільби, залежить від успішного поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Практика показує, що застосування інноваційних методів, зокрема інтерактивних та мультимедійних, значно підвищує рівень володіння навичками використання вогнепальної зброї та готовність до її застосування в екстремальних ситуаціях поліцейськими.

Мультимедійні методи навчання є важливою складовою педагогічної інновації. Розумне та науково обґрунтоване використання мультимедійних методів у проведенні занять з вогневої підготовки значно підвищує ефективність формування навичок майбутніх офіцерів використовувати вогнепальну зброю та зміцнює їх психологічну та стресову стійкість [1].

Результатом цього є розвиток здатності та готовності виконувати вправно та обачно дії з вогнепальною зброєю, що в значній мірі залежить від того, наскільки добре майбутні офіцери володіють технікою стрільби під час навчання [2, с. 17]. Отримані вміння використовувати вогнепальну зброю допомагатимуть у формуванні морально-психологічної та стресової стійкості майбутніх офіцерів в екстремальних (бойових) ситуаціях, особливо якщо вогнева підготовка супроводжується психологічною підготовкою, що забезпечується використанням мультимедійних тирів [3, с. 7]. Важливо враховувати, що для багатьох курсантів-початківців перебування в стрілецькому тирі, де проводяться вправи зі стрільби, становить значний стресовий чинник. Проте, подолання цього стресу та розвиток психофізіологічної стійкості досягається завдяки використанню мультимедійних тирів під час вогневої підготовки.

Мультимедійні методи навчання створюють зорієнтоване на результат середовище, яке вимагає адаптації до реальних умов. Вони прагнуть відтворити невідомі сценарії та досягати мети у найкоротший термін та з мінімальним використанням боєприпасів. Ефективність запам'ятовування підтримується системою ретельних повторень як під час засвоєння матеріалу, так і в спеціально відведений час [2, с. 7-9].

Мультимедійні тири використовуються для досягнення конкретних навчальних завдань, таких як формування навичок та вмінь під час вирішення практичних завдань з вогневої підготовки. Ці тренажери розширюють можливості викладача, підвищуючи вплив на процес засвоєння матеріалу курсантами та підвищуючи ефективність навчання взагалі [4, с. 73].

Мультимедійні тири дозволяють проводити тренування навичок стрільби, що є критично важливим для представників силових структур та спортсменів (біатлон, спортивна стрільба). Мультимедійні стрілецькі тренажери, використовуючи лазерні вставки, дозволяють покращити показники стрільби на 32%, прискорити процес навчання на 25-30% та скоротити витрати патронів на навчальні стрільби в 3-4 рази, зменшуючи вартість тренувань.

Використання віртуальних технологій дозволяє ефективно тренувати техніку стрільби. Віртуальні стрілецькі тренажери можуть надавати деталізовані дані щодо точності та швидкості стрільби, дозволяючи курсантам аналізувати та вдосконалювати свої навички без великої витрати боєприпасів. Інноваційні методи включають в себе також використання технологій розширеної реальності (AR) та віртуальної реальності (VR). Завдяки їм, курсанти можуть отримати іммерсивний досвід вогневої підготовки, зберігаючи при цьому безпеку та ефективність навчання. Оптимізація вогневої підготовки через впровадження інноваційних технологій також дозволяє знизити витрати ресурсів [3, с. 15]. Відсутність необхідності у постійному використанні живої амуніції та більшеефективне використання часу забезпечують економію коштів і ресурсів.

Отже, сучасні інноваційні технології стають ключовим інструментом для підвищення якості та ефективності вогневої підготовки курсантів, створюючи умови для глибшого вивчення матеріалу та розвитку високих навичок у використанні вогнепальної зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайда Т. М. Сучасне вітчизняне інтерактивне мультимедійне обладнання для навчання та удосконалення вогневої підготовки працівників національної поліції України. *Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept*. 2021.

2. Гавриш Б.О. Особливості використання мультимедійних технологій на практичних заняттях з вогневої підготовки з курсантами в ЗВО, які здійснюють підготовку поліцейських. *Editorial board* 2022. С. 311.

3. Кошкарів, Ю. Ю. В. В. Соколовський. Використання комп'ютерно-тренажерних засобів у військовому навчальному закладі. Актуальні питання розвитку, удосконалення та експлуатації озброєння та військової техніки у внутрішніх військах МВС України. 2022. С. 48.

4. Хацаюк О. В. Коригування техніки стрільби з автоматичної зброї майбутніх офіцерів із використанням сучасних технічних засобів навчання. 2023. С. 56.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Тімош Інна Сергіївна,

студентка

спеціальності публічне управління та адміністрування,

факультету публічного управління,

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Імідж держави є основою, що визначає репутацію країни у свідомості її громадян і світової спільноти. Це сприйняття є результатом дій або бездіяльності різних суб'єктів, які взаємодіють із зовнішнім світом. Для його успіху необхідно усвідомити поточний стан іміджу країни, сформулювати ключові ідеї та виробити стратегічний підхід.

Воєнний стан, тимчасовий стан справ, коли звичайні громадянські свободи призупиняються, часто виникає у відповідь на такі кризи, як війна, стихійні лиха чи громадянські заворушення. У цих складних обставинах імідж державної влади відіграє вирішальну роль у підтриманні громадського порядку та забезпеченні співпраці громадян.

Одним із фундаментальних аспектів формування позитивного іміджу державної влади в умовах воєнного стану є ефективна комунікація. Прозоре та чесне спілкування допомагає подолати прірву між урядом та громадянами. Свочасні оновлення, чіткі директиви та готовність ділитися інформацією сприяють зміцненню довіри. Під час кризи громадяни більш схильні співпрацювати, коли відчують, що вони поінформовані та обізнані про дії уряду[1, с. 57].

Воєнний стан часто передбачає посилені заходи безпеки, які можуть посягати на громадянські свободи. Встановлення тонкого балансу між забезпеченням громадської безпеки та дотриманням прав особистості має вирішальне значення для формування позитивного іміджу. Влада має обґрунтувати необхідність обмежувальних заходів, запевнивши громадян, що ці дії тимчасові та безпосередньо пов'язані з нинішньою кризою.

На позитивний імідж державної влади може значно вплинути відданість уряду гуманітарній та соціальній підтримці. Під час воєнного стану громадяни можуть зіткнутися з труднощами, і здатність держави надавати основні послуги, розподіляти допомогу та пропонувати підтримку вразливим верствам населення стає першочерговою. Демонстрація співчуття та емпатії під час кризи підвищує легітимність державної влади.

Послідовне лідерство є життєво важливим у часи воєнного стану. Часті зміни або суперечливі повідомлення можуть викликати плутанину та підірвати довіру громадськості. Єдиний фронт урядовців із чітким і послідовним повідомленням

допомагає переконати громадян у тому, що держава ефективно справляється з кризою. Внутрішні розбіжності чи боротьбу за владу потрібно вирішувати приватно, щоб представити громадськості єдиний фронт[2, с. 112].

Навіть в умовах воєнного стану влада має продемонструвати відданість верховенству права. Свавільні дії або зловживання владою можуть швидко підірвати довіру суспільства. Органи влади повинні дотримуватися встановленої правової бази, а будь-які відхилення від звичайних процедур мають бути чітко обгрунтовані та повідомлені. Сприйняття того, що влада діє в межах закону, сприяє створенню позитивного іміджу державної влади[3, с. 183].

Формування позитивного іміджу державної влади в умовах воєнного стану є складним і делікатним завданням. Ефективна комунікація, прозорість, збалансований підхід до безпеки та громадянських свобод, гуманітарні зусилля, послідовне лідерство та дотримання верховенства права – все це є ключовими елементами. Оскільки уряди справляються з викликами криз, здатність підтримувати громадську довіру стає не лише питанням зв'язків з громадськістю, але й ключовим фактором успішного управління та подолання труднощів, пов'язаних із воєнним станом [7, с. 24].

Під час кризи стосунки між громадянами та державною владою піддаються випробуванню. Виклики, пов'язані з такими кризами, як стихійні лиха, пандемії чи громадянські заворушення, вимагають тонкого балансу між підтриманням громадського порядку та дотриманням прав особи.

Органи державної влади можуть підвищити свій імідж, активно взаємодіючи з місцевими громадами, залучаючи громадян до процесів прийняття рішень і надаючи їм можливості сприяти колективній стійкості. Уявлення про те, що уряд цінує внесок своїх громадян, зміцнює соціальну структуру та формує позитивний імідж державної влади [4, с. 105].

Кризові ситуації часто вимагають адаптивних та інноваційних стратегій управління. Органи державної влади, які демонструють гнучкість і креативність у вирішенні викликів, мають більше шансів заслужити повагу та підтримку громадськості. Швидкі та добре продумані реакції в поєднанні з готовністю вчитися на помилках і виправляти їх сприяють позитивному сприйняттю здатності уряду орієнтуватися на незвіданих територіях.

Дотримання етичних стандартів і підзвітності є обов'язковим для органів державної влади під час криз. Рішення, прийняті під тиском, повинні відповідати моральним принципам, а для усунення будь-яких помилок повинні бути запроваджені механізми відповідальності. Уряди, які дотримуються високих етичних стандартів і несуть відповідальність за свої дії, мають більше шансів завоювати довіру та довіру громадськості[5, с. 17]

Отже, щоб орієнтуватися в складнощах управління під час криз, потрібно більше, ніж просто ефективна реалізація політики, це вимагає стратегічного підходу до суспільного сприйняття[6, с. 58]. Органи державної влади, які надають пріоритет прозорій комунікації, залученню громади, здатності до адаптації, етичному лідерству та гуманітарним зусиллям, мають більше шансів створити позитивний імідж навіть перед обличчям труднощів. Оскільки ми рухаємось у світі, що постійно змінюється, стійкість державної влади залежить від її здатності підтримувати зв'язок із людьми, яким вона служить, і викликати довіру серед них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хмелевська Л.П. Формування міжнародного іміджу країни як умова оптимізації розвитку її економіки. - К., 2009.С. 57
2. Попова Л. І.Тенденції формування образу країни в сучасному країнознавстві / Л. І. Попова // Мова і культура. – 2011. – Вип. 14, т. 7. – С. 112
3. Колосок С.В. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу органів державного управління : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / С.В. Колосок. – К., 2003. – С.183
4. Кулеба О.В. Роль сучасних інформаційно-комунікативних технологій у формуванні міжнародного іміджу держав / О.В. Кулеба // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — No 3. — С. 104—107
5. К. І. Котляр, Т. Л. Нагорняк Імідж України в контексті міжнародних рейтингів. 2001 р. С.17
6. Лашкіна М.Г. Концептуальні засади взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації в умовах демократизації державного управління в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 25.00.01 / Марія Григорівна Лашкіна. – К., 2008. – С. 58
7. Щурко О. М. Функціональні аспекти образу держави на сучасному етапі / О. М. Щурко // S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration inCentral Europe : електронний науково-практичний журнал / редкол.: Д. В. Яковлев (голов. ред.), К. М. Вітман (заст. голов. ред.), Д. Ю. Дворніченко(відп. секр.) [та ін.] ; НУ «ОЮА». – Одеса, 2017. – Вип. 4. – С. 24

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

*Ашууров Дмитро,
магістрант кафедри економічної теорії та
економічних методів управління,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ФОНДОВОГО РИНКУ ДЛЯ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах ринкової трансформації економіки України суттєво зростає роль інвестиційних процесів, що зумовлюється масштабними завданнями ринкового реформування. Зараз вітчизняні підприємства потребують реструктуризації капіталу, оновлення основного капіталу, технології, організації виробництва, що вимагає значних фінансових ресурсів.

Одним із варіантів інвестування промисловості є фондовий ринок. Ліквідний, надійний, прозорий фондовий ринок повинен забезпечити реалізацію національних інтересів України шляхом сприяння надходженню інвестицій у реальний сектор економіки, створення ефективної системи захисту прав і інтересів інвесторів – як вітчизняних, так і іноземних. На жаль, фондовий ринок поки що не виконує повною мірою всіх завдань щодо раціонального перерозподілу фінансових ресурсів та ефективного залучення інвестицій у реальний сектор економіки України.

Фондовий ринок України поступово цивілізується і, якщо порівнювати його з тим, що був наприкінці 1990-х рр., то бачимо чимало позитивних зрушень. Ваучерна приватизація створила ґрунт для появи кількох великих промислово-фінансових груп (ПФГ), які, користуючись практично повною бездіяльністю Антимонопольного комітету, сконцентрували у своїх руках більшість прибуткових активів. В умовах гіперінфляції, величезних відсоткових ставок і слабого контролю за фінансовими ринками частки власності міноритарних акціонерів приватизованих підприємств були розмиті та знецінені, тож реального фондового ринку й не було. Водночас кількість організаторів біржових торгів зростала, а контракти з ЦП слугували інструментом перерозподілу капіталу між олігархічними групами [2].

Сьогодні в Україні практично майже немає інструментів інвестування, які служили б джерелом отримання прибутку, у зв'язку з низькою інвестиційною привабливістю, тому що на фондовому ринку обертається дуже мало акцій (близько 2% зареєстрованих ВАТ). Зазначимо, що більшість емітентів в Україні використовували емісію фінансових інструментів не з метою залучення інвестицій, а для формального перетворення державної форми власності на приватну, що призвело до обертання великої кількості неліквідних цінних паперів. Доводиться констатувати, що в цей час інвестиції капіталу в акції акціонерних товариств багатьох галузей промисловості не забезпечують ані зростання капіталу інвесторам, ані ліквідності акцій.

Проблема полягає в тому, що українські підприємства не стали привабливими об'єктами для національних та іноземних інвесторів. Низькі показники рентабельності інвестицій у цінні папери в реальних секторах економіки призвели до стагнації ринку цінних паперів, невисока рентабельність капіталовкладень у цінні папери українських корпорацій – одна з причин відтоку капіталу з ринку цінних паперів, оскільки існують більш рентабельні і менш ризиковані сфери капіталовкладень [1].

На жаль, ми можемо тільки позаздрити іншим країнам, в яких фондовий ринок є розвиненим або активно розвивається. Під активним розвитком мається на увазі фактичний розвиток, а не розповіді про те, що фондовий ринок існує в нашій країні, хоча жоден житель не бачив його в очі. На жаль, за роки незалежності нашої держави фондовий ринок так і не став сучасним цивілізованим інститутом економічного розвитку. В Україні сформувалась мафіозна держава, яка обслуговує інтереси олігархічних кланів. Фондовий ринок фактично пристосований під закріплення економічного панування політико-економічних еліт.

Фондовий ринок, будучи індикатором залучення в економіку інвестиційних ресурсів, безпосередньо впливає на інвестиційну активність в економіці, тобто стає її фактором. Для підвищення інвестиційної активності необхідні певні макроекономічні умови і передумови. На ці макроекономічні показники фондовий ринок надає вплив за допомогою власної рефлексивності, тобто очевидно, що інвестори, які створюють тренд, поширяють свої очікування на всю економіку. Підприємці, інвестори, що працюють в реальному секторі економіки, відстежують динаміку індексів фондового ринку та намагаються обґрунтувати зміни з точки зору макроекономіки, але так як ринок схильний до рефлексії, відбувається трансформація інформації.

Ми не можемо сперечатися, що фондовий ринок має бути активним тригером для економіки країни. Зараз існує маса прикладів економічного розвитку країн, які корелюють з активним розвитком фондового ринку. І навіть якщо ми зараз згадаємо, які країни являються економічними лідерами, то зрозуміємо, що всі вони мають найрозвиненіші фондові ринки (США, Китай тощо). Фондовий ринок, хоч і не самостійно рухає економіку держав, як можна було б подумати, але суттєво сприяє її розвитку, і в кінцевому підсумку від цього виграє глобально як держава, так і домогосподарства, як приватні інвестори.

Далі треба з'ясувати, як виграють від розвитку фондового ринку домогосподарства. Вони стають більш фінансово грамотними згодом, оскільки фондовий ринок цьому сприяє. Від появи можливостей та інструментів, які дає фондовий ринок, домогосподарства засвоюють розуміння механізму інфляції і розуміють, що якщо не інвестувати, то інфляція буде зменшувати купівельну спроможність накопичених і відкладених ними грошей. Тому домогосподарства, отримавши відповідні знання, матимуть стимули щодо інвестування у фондові інструменти, які мають безмежні можливості вберегти свої гроші від інфляції шляхом розміщення своїх коштів під відсоток, який буде як мінімум перебивати інфляцію, а в більшості випадків буде приносити відсоток на капітал. Це дозволить їм накопичувати і збільшувати вартість заощаджень та захищати їх від інфляції. Тому домогосподарства, які зберігають гроші на поточних рахунках, переглядатимуть свої погляди на збереження та примноження своїх коштів і капіталу в цілому, оскільки з розвитком фондового ринку буде

збільшуватися кількість інструментів, які будуть показувати більшу прибутковість ніж консервативні банківські депозити.

На сучасному етапі розвитку інфраструктура фондового ринку представлена інститутами, які забезпечують ефективне функціонування ринку. До інфраструктурних елементів українського фондового ринку відносять: НКЦПФР, Експертну раду, Стратегічну групу при НКЦПФР, інвестиційні фонди і компанії, комерційні банки (за умови отримання ліцензії), торговці цінними паперами, фондові біржі, спеціальні страхові фонди, депозитарії, інформаційні агентства, трасти, розрахунково-клірингові палати тощо. Корисним для України може бути досвід Польщі щодо розвитку фондового ринку. Польща є безпосереднім сусідом України, і, маючи подібні умови та стан розвитку економіки, свого часу здійснивши відповідні реформи, вона швидкими темпами здобула членство в ЄС [3].

Таким чином, без подолання вищезазначених проблем ефективне функціонування та стабільний розвиток фондового ринку України є неможливим. Отож, для вирішення зазначених проблем, а також для покращення ситуації на українському фондовому ринку, необхідно впровадити певний комплекс заходів, а саме:

- вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення учасників фондового ринку, оскільки розвиток інформаційних технологій є необхідним для економічного зростання країни;
- створення відповідної законодавчої бази, яка регулюватиме права та обов'язки усіх учасників на фондовому ринку;
- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за діяльністю фондового ринку;
- покращення якості обслуговування за допомогою використання новітніх технологій;
- забезпечення дотримання світових стандартів фінансової звітності, зокрема щодо результатів діяльності фондових бірж;
- підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України;
- розширення діапазону та підвищення якості послуг, що надаються учасниками ринку;
- забезпечення достатнього рівня захисту інвесторів, які могли б вкласти свої кошти у цінні папери і таким чином покращити ситуацію на фондовому ринку тощо [4].

Література

1. Алейнікова Н.М. Функціонування фондового ринку України в умовах економічної нестабільності фінансового середовища. Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. 2016. Т. 21. Вип. 4(46). С.144–149.
2. Босак А. О., Дойнік Ю. В. Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. Випуск 3. Номер 2. С. 290-303.
3. Кицюк І. В., Шудрук Т. М. Розвиток фондового ринку України в контексті євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 6, частина 1. С. 158-161.
4. Татарин Н.Б., Бундз Н.Б., Кравчук А.С. Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Молодий вчений. 2021. № 3 (91). С. 379-383.

**Божинська Олена Володимирівна,
Галутіна Любов Сергіївна,
здобувачі фахової передвищої освіти,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: **Пальоха Ольга Вадимівна,
к.е.н, викладач-методист.****

Прилуцький технічний фаховий коледж

АКТУАЛЬНІСТЬ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: транспортна логістика, логістичні процеси, штучний інтелект, конкурентоспроможність.

Воєнний стан, криза народного господарства та окремих підприємств супроводжується неповним використанням виробничих потужностей, зменшенням обсягів виробництва та збуту продукції, що призводить до втрати логістичного потенціалу підприємств.

Транспортна логістика – це функціональна сфера логістики, яка займається управлінням руху матеріальних потоків в процесі їх переміщення від постачальника до кінцевого споживача. Основна мета транспортної логістики полягає в організації такої схеми переміщення вантажів, яка б забезпечувала надійність, своєчасність та безпечність їх поставки [1].

Під час війни стало набагато складніше забезпечити надійність перевезень. Блокування портів, руйнування складських потужностей, знищення енергетичної інфраструктури, пошкодження логістичних шляхів спонукає до створення нових, адаптованих до сучасної реальності, методів перевезень. Створення на підприємстві відповідного підрозділу дозволить залучити до роботи професіоналів, обізнаних у сфері транспортних перевезень із вищою освітою та знаннями іноземних мов, що дасть можливість збільшити прибуток, адже споживачі готові платити більше за швидко та якісно доставлені товари.

Від швидкості, точності та цілісності доставки залежить комерційний успіх підприємства, його гудвіл та конкурентоспроможність на ринку логістичних послуг. «Нова Пошта» є прикладом того, що швидкість доставки товарів дуже вплинула на захоплення значної частини ринку. Завдяки швидкості внутрішньоміських та міжобласних доставок компанія зуміла виділитися на тлі таких конкурентів, як «Укрпошта», «Delivery» та впевнено зайняла лідируючі позиції.

На тлі зростання підвищеної уваги до питань екології, підприємства та компанії, які безпосередньо пов'язані з логістичними процесами, вимушені приділяти належну увагу зменшення екологічного впливу в своїх логістичних операціях. Вплив логістики щодо

зміни клімату привертає все більшу увагу, саме тому дослідження сучасних тенденцій та перспективи впровадження екологістики на транспорті є достатньо актуальним питанням [2]. Компанії, які орієнтуються виключно на економічні результати своєї діяльності, все більше втрачають довіру покупців, ставлячи під загрозу свою репутацію та можливість майбутнього розвитку в економічному середовищі.

Важливе значення в сучасній підприємницькій діяльності відіграє і знання іноземних мов. У світі глобальних ринків і міжнародних відносин важливо мати можливість взаємодіяти з партнерами, клієнтами та колегами з різних країн. Знання іноземних мов допомагають підтримувати спілкування та взаєморозуміння в міжнародному бізнесі. Англійська мова вважається мовою міжнародного спілкування. Цією мовою складається більшість міжнародних угод, документів і повідомлень. Значна частина важливої для бізнесу інформації у світі, включно з дослідженнями, технологічними новинами та аналізом ринку, доступна англійською мовою.

Очевидно також, що стрімко набирає обертів актуальність японської та китайської мов. Багато східних компаній відкрили філії в інших країнах і шукають фахівців, які добре володіють мовою. AliExpress – це платформа для онлайн-покупок, що належить китайській компанії Alibaba Group. Заснована в 2010 році компанія дозволяє покупцям замовляти товари з усього світу та отримувати їх у різних країнах, забезпечуючи глобальний доступ до товарів.

Інформаційна логістика є важливою частиною сучасного ділового життя і відіграє ключову роль в успіху компаній в Україні та в усьому світі. Оскільки обсяг інформації продовжує зростати, а компаніям стає все важче ефективно керувати даними, використання штучного інтелекту в логістичних процесах стало важливою перспективою. Це допомагає компаніям приймати рішення в реальному часі, контролювати та відстежувати процеси, структурувати інформацію, планувати маршрути, оптимально розподіляти замовлення між наявними транспортними засобами та ефективно планувати графіки водіїв.

В доставці головними факторами, що впливають на логістичне підприємство є канал доставки, пакування товару, час доставки та задоволеність клієнта послугою. Всі ці перераховані фактори вимагають уваги значної кількості людей. В той же час штучний інтелект дозволяє звести до мінімуму участь людини в цих процесах та пришвидшити ці процеси [3].

Сьогодні економіка адаптувалася, переналаштувалася та почала розвивати нові експортні маршрути наземними шляхами через країни Європи. У той час як західний кордон бореться із заторами на автошляхах і пропускною спроможністю пунктів пропуску, ситуація на південному кордоні дещо інша, це корупція на митниці, і не тільки з української сторони. Для подолання цих проблем потрібні злагоджені дії держави в поєднанні з громадською ініціативою для оптимального відновлення після великого шоку, який українська транспортно-логістична система пережила на початку війни.

Отже, незалежно від того, чи є ви гігантом електронної комерції чи місцевим підприємством, ефективна логістика є ключем до задоволення очікувань клієнтів, підвищення прибутковості та збереження конкурентоспроможності. Власний логістичний підрозділ дозволить компанії оптимізувати свої власні логістичні процеси, раціоналізуючи шляхи та витрати на транспортування, складське зберігання і управління запасами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марченко В.М. Логістика: Підручник/ В.М. Марченко, В.В. Шутюк. – К.: Видавничий дім «Артек», 2018. 312 с.
2. Корнійко Я.Р., Валявська Н.О. Понятійний апарат та етапи розвитку екологістики. Економіка, 2019. 44 с.
3. Кирлик Н.Ю. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ: Фаховий економічний журнал, № 9-10 (243-244), 2021. 63 с.

Василенко В.Ю.,
студентка-магістрант
кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
спеціальність «Бізнес-адміністрування»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НЕПРИБУТКОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ПЕРІОД ПОСТ-КРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Спільнота дослідників та практиків звертають увагу на посилення нестабільності й складності оточення, в яких зараз знаходиться Україна, що змушує власників та керівників організацій орієнтуватися на вироблення адекватних цим умовам методів стратегічного управління. Сфера бізнеса з високим рівнем конкуренції сприймає виклики, пов'язані з рішеннями на середню та довгострокову перспективу та застосуванням методів стратегічного управління, як обов'язкові і звичні явища. При цьому в сфері неприбуткових організацій або неприбуткових підприємств даний аспект все ще недооцінюється.

На етапі поступового звикання до довготривалого стану кризи управлінці та власники починають усвідомлювати важливість ефективних стратегічних рішень, які в найближчій перспективі нададуть змогу організаціям не просто вижити в умовах кризи і подальшої пост-кризи, але і розвиватися в правильному напрямку.

Дослідження думки керівників [1], що було проведено в липні 2023 року серед 130 опитаних неприбуткових підприємств медичної сфери різних регіонів України показало, що серед загальних тем лідерства та управління, саме стратегічне управління є для респондентів найбільш важливим (рис.1).

Рисунок 1. Розподіл пріоритетності тем з лідерства та управління серед опитаних
Джерело : Розроблено авторкою на основі [1]

Опитані були керівники вищої ланки медичних закладів муніципальної форми власності, які всі є неприбутковими комунальними підприємствами (рис. 2)

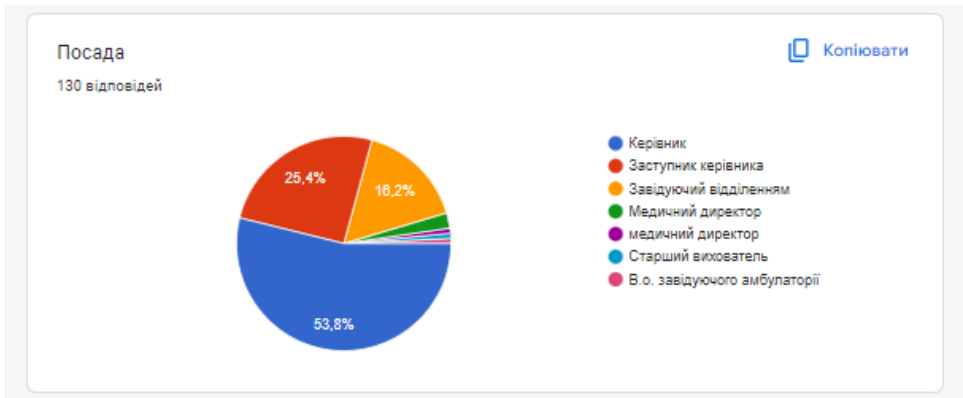

Рисунок 2. Розподіл посад серед опитуваних

Джерело : Розроблено авторкою на основі [1]

Імовірний результат опитування, що показує такий високий рівень зацікавленості, може бути викликаний в першу чергу дефіцитом знань та навичок в цій галузі управління серед опитуваних керівників.

Слабкість і недостатність правильних вирішальних рішень керівників та власників неприбуткових підприємств в умовах кризи та пост-кризи можуть бути в першу чергу зумовлені недостатністю знань та практики. Серед найбільш слабких сторін в навичках стратегічного управління, які спостерігаються в українських керівників підприємств, зазвичай дослідники виділяють перелічені нижче.

Перш за все, це недостатня увага до аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, що в свою чергу призводить до втрати конкурентних переваг та можливостей розвитку організації [2] або можливостей консолідації зусиль для взаємовигідної співпраці.

Наступним аспектом відзначають неясність та нестабільність довгострокової мети, принципів та цінностей підприємства, тобто в цілому слабкі навички стратегування, що ускладнює формування та реалізацію довгострокового плану організації [3]. Можна впевнено сказати, що в галузі неприбуткових організацій, особливо в медичній сфері, в цілому все ще низький рівень навичок планування та управління, що часто викликає потребу залучати сторонню консультативну підтримку.

Важливо також зазначити неефективне використання сучасних інструментів та методологій стратегічного управління, таких як SWOT-аналіз, стратегічна карта, балансова система показників тощо [3], що є продовження попередньо згаданої проблеми. Через це українські компанії мають тенденцію дотримуватися короткострокового підходу, схильні діяти відразу із зацікавленістю в досягненні швидких короткострокових результатів, не виділяючи достатньо часу для стратегічного планування на довгострокову перспективу.

Наступним фактором виступає низький рівень інноваційності та креативності в пошуку нових ідей, продуктів та ринків [4]. Для цього може бути цілий ряд причин і всі вони призводить для недостатньої спроможності адаптуватися до змін у нестабільному зовнішньому середовищі та враховувати ризики та невизначеності.

Черговою пов'язаною причиною спеціалісти називають відсутність комунікації та взаємодії з командою. Всі практики зазначають, що важливо вести ефективний діалог та співпрацювати з командою та співробітниками на всіх рівнях організації для успішної реалізації стратегії. Це зберігає лояльність, знижує рівень помилок та конфліктів, створює атмосферу довіри, що обов'язково призводить до позитивного клімату і стану в організації в цілому [5].

Надалі дослідники звертають увагу на відсутність орієнтації на клієнта та консолідації зусиль в галузі, у випадку медичних підприємств – на пацієнта. Це призводить до того, що деякі підприємства можуть недооцінювати важливість розуміння потреб та очікувань клієнтів при розробці стратегії і втрачають позиції на ринку медичних послуг, де зараз суттєво зросла конкуренція, особливо в зв'язку з викликаною війною демографічною кризою, яка вже спостерігається в Україні. В умовах кризи та пост-кризи стандартні очікування конкурентної боротьби та виживання можуть призводити до катастрофічних наслідків усіх гравців на ринку, тому взаємодія та співпраця є надважливими для формування мережевої кооперації та адаптаційної здатності всіх організацій, що є критично важливо в умовах кризи [6].

Наступним важливим аспектом часто зазначають неякісні та несистематичні моніторинг та оцінку, що ведуть до ігнорування ризиків та втрати можливостей для коригування та вдосконалення стратегії організації [7]. Управління ризиками повинно бути частиною управління неприбутковою установою, лідерства та цінностей, стратегії, завдань та операційної діяльності, а не існувати окремо від них. Вони є основою правильних управлінських рішень.

Подолання цих слабких сторін у комплексі в умовах пост-кризи для швидкого відновлення українськими керівниками підприємств, особливо неприбуткових, може бути досягнуто в першу чергу через розвиток компетенцій, навчання керівників застосовувати методи та інструменти успішних прикладів інших компаній, гнучких та інтегрованих підходів до стратегічного планування та контролю, а також через залучення до процесу стратегування всієї команди підприємства. Варто інвестувати в вищезгадані методи розвитку людського потенціалу та організації, щоб забезпечити стійкий розвиток підприємства в умовах пост-кризового відновлення економіки.

По-друге, важливим є знаходження шляхів для консолідації зусиль в управлінні низкою підприємств однієї галузі, для балансування пропозиції і попиту в умовах реального демографічного стану та дефіцитних фінансових спроможностей цілої галузі. Низка практичних прикладів показує, що консолідація зусиль дозволяє підприємствам об'єднати свої ресурси, компетенції та можливості для подолання спільних викликів, зменшення ризиків та збільшення ефективності. Важливим аспектом подальшої дослідницької роботи має бути пошук цих шляхів та практичних інструментів їх застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Google Опитування: Лідерство в умовах кризи та обмежених ресурсів. URL : https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeVBkIU16g3mEJj5pPrRZWReFet66LExlG_GGj5nl0ux7P1wg/viewform (дата звернення 08.09.2023).
2. Киш Л.М.. Стратегічне управління як основна частина менеджменту підприємства // Економіка та управління підприємством. 2019. Вип. 38 (1). С. 107-113. URL : http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/23.pdf (дата звернення 09.10.2023).
3. Рабінович М. Співпраця заради розвитку в Україні: сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. 20 січня 2021. URL : <https://voxukraine.org/spivpratsya-zaradi-rozvitku-v-ukrayini-silni-ta-slabki-storoni-mozhливosti-ta-zagrozi/> (дата звернення 9.10.2023).
4. Шершньова, З.С. Стратегічне управління: Підручник. – К.: КНЕУ, 2014. – 700 с.
5. Дідок О. Комунікації під час війни. Як лідеру говорити зі співробітниками, щоб підтримати команду // Forbes, 2022. URL : <https://forbes.ua/leadership/komunikatsii-pid-chas-viyni-yak-lideru-govoriti-zi-spivrobitnikami-shchob-pidtrimati-komandu-15032022-4673> (дата звернення 11.10.2023).
6. Г. О. Швиданенко. Управління ресурсами підприємства : монографія. Київ, 2014. 418 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/197268897.pdf> (дата звернення 11.10.2023).
7. Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. Київ, 2022. 22 с. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Методичний_посібник_щодо_аспектів_управління_ризиками_.pdf (дата звернення 11.10.2023)

УДК 339.1

Гужва А.,
здобувач магістерського ступеня вищої освіти
освітньої програми 073 «Менеджмент»,
ОПП «Бізнес адміністрування»
Соболев В.,
д.е.н., професор кафедри економічної
теорії та економічних методів управління.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ ПОПИТОМ В УМОВАХ КРИЗИ

Вступ. Управління попитом в умовах кризи є важливим завданням для багатьох організацій. Криза може призвести до змін в економічному середовищі, фінансовим труднощам у споживачів та змінам у їх поведінці. В таких умовах ефективне управління попитом є важливим завданням для підприємств. Основна мета полягає у забезпеченні стабільності бізнесу і мінімізації негативного впливу кризових умов.

З метою збільшення попиту на свою продукцію або послуги підприємства адаптують свої стратегії до змінених бізнес-умов, використовуючи підходи: аналізу ринкових тенденцій та прогнозування впливу змін у попиті на фінансову стійкість підприємства; управління асортиментом відповідно до нових тенденцій у споживчому попиті; управління клієнтським портфелем; зміни маркетингових стратегій; пошуку нових можливостей - нових ринків, нових клієнтів, нових або інноваційних продуктів.

Виклад основного матеріалу. Динаміка попиту на споживчому ринку України протягом останніх двох років зумовлена дією кількох факторів:

- змінилася поведінка споживачів внаслідок дії невизначеності через війну, зафіксовано погіршення їх платоспроможності через зростання безробіття, зменшення заробітної плати та інфляцію [5];
- знизилась кількість споживачів на внутрішньому ринку України (фактор зовнішньої міграції) [4];
- погіршилось бізнес-середовище для ведення бізнесу в умовах війни [3].

Усі перелічені фактори сприяють скороченню платоспроможного попиту на внутрішньому ринку України протягом 2022-2023 років, що означає загострення операційного ризику для вітчизняних підприємств в умовах війни – зростання вірогідності отримання збитків внаслідок зменшення товарообігу. З метою протидії цьому ризику підприємства можуть застосовувати менеджерські процедури, що повинні дозволити оцінити вплив ризику та розробити рішення, що дозволяють підвищити попит на продукцію або послуги компанії.

Слід виділити 5 етапів застосування менеджерських процедур управління попитом:

1. Аналіз внутрішніх сильних та слабких сторін існуючих продажів, що формують поточний товарообіг компанії.

2. Аналіз та оцінка факторів, що зумовлюють ризик зниження попиту на продукцію/послуги компанії і, як слідство, товарообіг та дохід.

3. Прогноз зменшення товарообігу та визначення цільового значення.

4. Розробка стратегій, націлених на досягнення цільового товарообігу:

a. Збереження/розширення клієнтського портфеля;

b. Стимулювання попиту на поточні продукти/послуги.

5. Оцінка запропонованих рішень по через фінансове моделювання

На першому етапі компанії можуть використовувати аналіз у наступних розрізах:

a. аналіз поточного асортиментного портфеля;

b. аналіз каналів продажів, що застосовує компанія;

c. аналіз існуючого клієнтського портфеля;

d. аналіз маркетингових стратегій та інструментів, що використовує компанія для стимулювання продажів;

На другому етапі для оцінки впливу ризику зменшення попиту компанії застосовують методи аналізу зовнішнього середовища:

- BPEST-аналіз - аналіз макросередовища у розрізах бізнес-політика-економіка-соціологія-технології;

- маркетинговий аналіз – аналіз ємності ринку у динаміці , аналіз факторів, що її зумовлюють, аналіз товарних сегментів, ринкові тенденції, споживчий кошик, структура споживання по товарних групах з динамікою, переваги;

- аналіз ключових каналів продажів B2B та B2C сегментів за ємністю, прибутковістю та керованістю (ABC-аналіз каналів);

- визначення Топ-5 конкурентів у кожній категорії (із зазначенням критеріїв вибору топ конкурентів, визначення їх сильних та слабких сторін за асортиментом, ціновим рівнем, маркетинговим стратегіям;

- оцінка рівня конкуренції через аналіз 5 сил за Портером;

- аналіз ринку сировини та факторів, що впливають на комерційні пропозиції постачальників.

Результатом третього етапу повинні стати зафіксовані прогностні гіпотези щодо майбутньої динаміки попиту (товарообігу) в розрізі асортиментних груп. Це дозволить менеджменту компанії шляхом застосування фінансового моделювання оцінити вплив операційного ризику на фінансову стійкість компанії та визначити цільовий показник товарообігу.

Четвертий етап – розробка рішень підвищення попиту, що направлені на:

1. Управління асортиментним портфелем.

2. Збереження/розвиток клієнтської бази.

3. Стимулювання попиту.

Управління асортиментом, тобто розробка та впровадження нових точок зростання шляхом розширення існуючого асортименту на нових ринках та/або застосування інновацій: базуючись на висновках етапу аналізу зовнішнього середовища про нові тенденції у попиті, інноваціях у технологіях компанії можуть ставити собі за мету розробку нових продуктів, які можуть знайти попит в нових умовах під час або після

кризи. На цьому етапі компаніям доцільно використовувати такий інструмент як матриця Ансоффа, який дозволяє розробляти варіанти стратегії зростання через аналіз можливості продажів нових/існуючих продуктів на нових/існуючих ринках (сегментах ринку).

Для аналізу існуючого асортиментного портфеля використовуються ABC- та XYZ-аналіз. ABC-аналіз дозволяє виділити в структурі асортиментного портфеля товарні групи, що займають найбільші частки. В основі методу ABC-аналізу лежить принцип Парето: 80% продажів, 20% асортименту- категорія А, 15% продажів, 30% асортименту – категорія В, 5% продажів, 50% асортименту – категорія С [1].

XYZ-аналіз – це метод оцінки стабільності попиту на товарні групи компанії. Цей аналіз показує, наскільки сильно впливають зовнішні фактори, сезонність, ТМА на стабільність попиту, і поділяє товари компанії на 3 групи:

- X 0-10% – з постійним обсягом продажів;
- Y 10-25% - із стійким об'ємом;
- Z понад 25% – нестабільний обсяг продажів, при проведенні ТМА значний коефіцієнт приросту [1].

На основі ABC- та XYZ-аналізу можна побудувати асортиментну матрицю BCG (Boston Consulting Group), яка поділяє асортиментний портфель компанії на 4 групи залежно від динаміки зростання товарних груп на ринку та їх долі у портфелі компанії. Матриця BCG дозволяє зробити висновки щодо майбутнього асортиментного портфеля компанії та динаміки зміни його показників у натуральному вигляді [2].

Зберігання клієнтів та пошук нових: на основі аналізу свого клієнтського портфеля та потенціалу ринку компанія може застосовувати стратегію збільшення продажів в окремих сегментах або каналах продажів. З цією метою компанії розробляють унікальні комерційні пропозиції для обраних цільових клієнтських сегментів, пропонуючи додатковий сервіс, індивідуальне обслуговування, знижки, бонусні пропозиції або комерційні умови щодо відстрочки платежу;

Стимулювання попиту шляхом використання маркетингових стратегій: трейд-маркетингові інструменти, рекламні кампанії, Digital/SMM інструменти просування, використання POSM-матеріалів, PR-заходів.

Результатом четвертого етапу повинні стати маркетингова стратегія та стратегія продажів, які мають доходну частину, що дозволяє оцінити ідентифіковану можливість у додаткових продажах, так і бюджети додаткових витрат на ресурси, що необхідні для реалізації цих стратегій. Наприклад, бюджет маркетингу, бюджет на оплату лістингу при стратегії розширення продажів через мережі супермаркетів, бюджет інвестицій в основний капітал (обладнання) при обранні стратегії розвитку через розробку та запуск нових продуктів чи технологій [6, с.102].

Висновки. Сутність планування, формування та управління попитом полягає в тому, щоб товаровиробник своєчасно пропонував певну сукупність товарів, які найповніше задовольняли б вимогам певних категорій покупців. Важливо постійно відстежувати зміни на ринку та адаптувати свої стратегії відповідно до них, щоб успішно управляти попитом під час кризи. Системне використання методів аналізу поточного попиту, існуючого асортименту, відстежування ринкових тенденцій та вироблення на основі цього аналізу коригуючих рішень щодо клієнтської, маркетингової або продуктової політики стає необхідним за забезпечення стійкого попиту. Перелічені підходи до управління попитом можуть бути використані окремо або в комбінації, залежно від конкретної ситуації та потреб організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Skryl V.V., Chichulina K.V. Application of ABC-XYZ analysis in the process of forming a production program of the enterprise // *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. 2018. Vol. 26. №1. P. 43-54.
2. Матриця BCG: аналізуємо потенціал товарів та послуг компанії. URL : <https://bakertilly.ua/-bcg>
3. Офіційний сайт Держстату України URL: <https://ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт журналу «Форбс Україна». URL : <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>
5. Споживацькі настрої українців після повномасштабного вторгнення/ Deloitte Survey URL: : <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/consumer-business/Deloitte-Survey-2022-Consumer-sentiment-during-the-war.pdf>
6. Писаренко. В.В., Багорка М.О. Стратегічний маркетинг: навч. посіб Дніпро: Видавець, 2019. 240 с.

*Дуда Галина Богданівна,
Доцент,
Гуцул Володимир Андрійович,
здобувач освітнього ступеня «магістр».*

*Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ТОВАРІВ ТОВ «ТД «БОЙЧАК»

Одним із найскладніших завдань і невід'ємною частиною роботи оптового підприємства є аналіз асортименту товарів. Підприємство має сформувати такий асортимент товарів, який би задовольнив споживачів. Наявність широкого асортименту на підприємстві оптової торгівлі дає можливість покупцям обрати потрібний товар для задоволення своїх потреб, а суб'єкту господарювання – здобуття прихильності, конкурентні переваги, ріст продаж і, відповідно, зростанню прибутку. Кожне підприємство формує асортимент відповідно до специфіки своєї діяльності та особливостей зовнішнього середовища [1].

Оцінку асортименту товарів ТОВ «ТД «Бойчак» здійснимо використовуючи метод АВС-аналізу. Найчастіше метод АВС-аналізу використовують для оптимізації номенклатури (асортименту) товару і його запасів з метою збільшення обсягу продажу і прибутку. Закон Парето стосовно товарного асортименту формулюють так: «20% товарних позицій забезпечують 80% доходу компанії». Кінцевою метою АВС-аналізу є виділення 20% найбільш перспективних товарів (або груп товарів), які приносять підприємству левову частку доходу, і концентрація зусиль на управлінні саме цієї групою [2].

На першому етапі дослідження практики підприємств оптової торгівлі ТОВ «ТД «Бойчак» показало, що, як правило, деталізація за асортиментними позиціями є недоцільною (бо асортимент може сягати до 2000 найменувань), тому проведено аналіз на рівні товарних груп. Для аналізу були використані показники ТОВ «ТД «Бойчак», основним видом діяльності якого є оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами. Обороти по групі за 2020 р. склали – 268 244,3 тис. грн., у 2021 р. – 463 712,10 тис. грн., у 2022 р. – 938 901,0 тис. грн..

На другому етапі визначено частку кожної асортиментної групи в обороті ТОВ «ТД «Бойчак» та розміщено їх в порядку її зменшення. На третьому етапі розраховано частку в обсязі товарообігу накопичувальним підсумком визначено групу А, В та С.

Група А – дуже важливі торгові марки, приносять 60 % результату, на ТОВ «ТД «Бойчак» за товарообігом на їх частку приходиться 16 094,58 тис. грн., вони завжди повинні бути в наявності ТОВ «ТД «Бойчак» та на полицях магазинів, тобто необхідно створювати значний страховий запас. Ці товари потребують детального планування, постійного обліку та контролю.

Група В – товари середньої важливості, приносять 30% результату ТОВ «ТД «Бойчак», мають помірні обсяги продажу, доповнюють асортимент оптового підприємства, дозволяють привернути нових покупців. За товарами цієї групи необхідно мати достатній страховий запас. Облік і контроль на тому ж рівні, що й за товарами групи А.

Група С – найменш важливі товари; приносять 10% результату ТОВ «ТД «Бойчак»; мають незначні обсяги продажу. Це претенденти на виключення з асортименту чи товари-новинки; до їх замовлення необхідно підходити з обережністю, встановлювати незначну націнку, організовувати заходи зі стимулювання збуту. Якщо ж товари не переходять в іншу групу після акції, то необхідно від них звільнитися.

До рішення про розширення чи ротацію асортименту у ТОВ «ТД «Бойчак» потрібно підходити з обережністю, бо товари, які займають незначну частку в обороті, можуть приносити в той же час непоганий прибуток.

На подальшому етапі проведено АВС аналіз за внеском кожної товарної групи в прибуток ТОВ «ТД «Бойчак», а потім об'єднано ці дані з аналізом за внеском в товарообіг.

Група АА – це товари, які забезпечують основну частину прибутку та товарообігу. На ТОВ ТД «Бойчак» до них відносять такі товарні групи як: ТМ «TONIYA», ТМ «Really ENJOY», ТМ ALPINELLA, ТМ Trolli, ТМ Bahlsen, БАЛУ, ТМ MIESZKO, ТМ Colian.

Група АВ та ВА – товари з високими показниками за одним з параметрів - прибутку чи товарообігу та середнім показником за іншим. На ТОВ «ТД «Бойчак» до цих товарних груп відносяться: ТМ Бомбони, ТМ VIDAL, ВОДА, ТМ «Домінік», ТМ Lakito.

Група ВВ – товари, які мають середні показники за обома параметрами. До них на ТОВ «ТД «Бойчак» відносяться: ТМ Dan Cake, Паста «CHOCOFINI», ТМ Духмяна, Чіпси «Long Chips», ТМ «Диканька», ТМ Lorenz, ТМ SKAWA. Інвентаризацію по цим товаром необхідно проводити періодично, можна також використовувати періодичну систему обліку, а не постійну.

Група ВС – малоприбуткові товари ТОВ «ТД «Бойчак», але мають середній рівень оборотності та СВ – товари, з не високим рівнем товарообігу ТОВ «ТД «Бойчак», але середнім рівнем прибутку. На досліджуваному підприємстві до групи ВС відносять ТМ CROCO, ТМ Zaini, ТМ «ЕКВАТОР», а до групи СВ відносяться ТМ Cerera, ТМ Schogetten, ТМ «БУМКОРН», ТМ Bakalland, ТМ Ravissant, ТМ Tarczynski, ТМ VIDAL Леквар.

Група СС – всі групи, які не мають суттєвого впливу ні на товарообіг ні на прибуток. На ТОВ «ТД «Бойчак» сюди відносяться: ТМ Milano, HoReCa, ТМ «Золоте зерно», ТМ WOSEBA, ТМ OSCAR FOODS, ТМ CIDO, ТМ Sunny Glow, ТМ Celmar, ТМ MEDONJA, ТМ Millino, ТМ Cornellis, ТМ Diatosta, ТМ Lambada, ТМ Dawtona, ТМ «ChocoYoco», ТМ Handel, ТМ VILITEX, ТМ Argo, ТМ AST Popcorn, ТМ Colavita, ТМ Marini, ТМ Dolfin. Щоб підвищити на них попит, необхідно їх розміщувати на полицях поруч з товарами групи АА чи товарів, які зазвичай доповнюють один одного.

У структурі асортименту за товарообігом ТОВ «ТД «Бойчак» у 2022 р. найбільшу частку займає ТМ «TONIYA» - 33,71%. За результатами проведено аналізу ТМ TONIYA встановлено, що сімнадцять товарних позиції входять до категорії АА – бельгійські вафлі, булка, вафельні трубочки, рулетки; вафлі, вівсяне, халва, горішки, грильяз, драже, зефір, кекси, коло-бокко, круасани, кукурудзяні палички, набори асорті, новинки, печиво, пряники. Це найважливіші товари для продавця – вони добре продаються, приносять значний дохід і високий прибуток, тобто вони подобається покупцям і при цьому вигідні

для підприємства. А відтак ці товари повинні постійно бути в наявності, з безперебійним постачанням і значним запасом.

До групи ВВ потрапило шість асортиментних груп – рахат лукум, солоне, сувенірна упаковка, сушка, сухарі, соломка; тістечка, фасована продукція. До групи СС потрапили цукерки. Даний вид товару забезпечує ТОВ «ГД «Бойчак» низький дохід і низький прибуток, тому цей товар є кандидатом на виключення з товарної лінійки.

Внаслідок оптимізації асортименту через АВС-аналіз ТОВ «ГД «Бойчак» мало змогу отримати ряд конкурентних переваг: знизити потребу в оборотному капіталі; підвищити ефективність контролю над товарно-матеріальними запасами; скоротити витрати; враховувати у всіх висновках одночасно декілька параметрів, що характеризують оборот товару.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дронова Т.С. Аналіз товарного асортименту ритейла. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/239>
2. Мазур О.Є. Багатовимірний АВС-аналіз асортименту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2019/No4/80.pdf>

Педоренко Дмитро Анатолійович,
*аспірант кафедри транспортного менеджменту і логістики
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогодні Україна перебуває в умовах воєнного стану, вплив якого позначається на всіх складових національної економіки. В цих умовах особливої уваги потребує розвиток інформаційної логістики, яка стає головним елементом у боротьбі як в економіці, так і на полі бою. Інформаційна логістична система (ІЛС) - це комплекс взаємопов'язаних процесів, технологій та ресурсів, спрямованих на ефективне управління інформацією в логістичних процесах підприємства чи організації. Основна мета ІЛС - забезпечити оптимальний рівень інформаційної підтримки для всіх етапів логістичного ланцюга, починаючи від постачання сировини і закінчуючи доставкою готової продукції або послуг.

Основні складові інформаційної логістичної системи включають [1-5]:

1. Інформаційні технології. Використання сучасних технологій, таких як системи управління відносинами з клієнтами (CRM), електронна комерція, системи автоматизації складського обліку, баркод-сканування, системи управління ланцюгом постачання (SCM) та інші.

2. Інформаційні потоки. Організація ефективного обміну інформацією між усіма ланцюговими ланками, включаючи постачальників, виробників, дистриб'юторів та клієнтів. Це може включати електронний обмін даними (EDI), системи управління документацією, інтернет-платформи та інше.

3. Інформаційна аналітика. Використання аналітичних інструментів для обробки та аналізу великого обсягу даних, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення. Аналіз даних може стосуватися ефективності логістичних процесів, запасів, вартості перевезень та інших параметрів.

4. Інтеграція систем. Забезпечення взаємодії інформаційної логістичної системи з іншими системами підприємства, такими як облік, фінанси, виробництво тощо.

5. Електронна комунікація. Застосування засобів електронної комунікації для швидкого та ефективного обміну інформацією між учасниками логістичного ланцюга.

Інформаційні логістичні системи сприяють підвищенню продуктивності, зниженню витрат, оптимізації запасів та поліпшенню сервісу для кінцевих клієнтів. Вони важливі для успішного функціонування логістичних систем у сучасних умовах. У той же час інформаційна логістика стикається з рядом викликів і проблем, особливо в умовах постійного розвитку технологій та збільшення обсягів інформації.

Кількість інформації, яку отримують суб'єкти господарювання є великою за обсягом. Її стає важко розрізнити за важливістю, тобто складно виділити яка саме інформація є ключовою, а отже підібрати оптимально методи для її обробки. Наявні у розпорядженні суб'єктів господарювання обсяги інформації несуть у собі й конфіденційну складову, а отже, постає питання її безпеки.

Захист конфіденційної інформації від кібератак та недозволених доступів – це постійна проблема інформаційної логістики. Цьому є два пояснення:

інформаційна логістична система досить сильно залежить від технологій. Високий рівень автоматизації та використання сучасних технологій робить її вразливою до технічних збоїв та проблем;

зростання обсягів даних потребує ефективних та надійних систем зберігання та обробки, щоб забезпечити доступність та швидкий доступ до інформації, а це потребує створення надійної системи зберігання та обробки даних.

Сучасний кризовий стан у державі виявив досить серйозну проблему яка пов'язана з відсутністю стандартів для інформаційних логістичних систем. Так, зрозуміло, за своїм змістом кожна така система є унікальною, але у зв'язку з тим, що багато компаній використовують різні інформаційні системи, це призводить до проблем інтеграції та невідповідності даних. Як наслідок відсутності єдиної стандартної моделі обміну інформацією може призвести до труднощів у взаємодії між різними системами та платформами.

Іншим викликом для логістичної системи стає недостатня прозорість та неоднорідність даних коли вони походять від різних джерел. Це призводить до того, що не завжди можна ефективно відстежити рух інформації вздовж логістичного ланцюжка, а це у свою чергу може призвести до труднощів у виявленні проблем та оптимізації процесів.

Таким чином, розв'язання цих проблем включає в себе вдосконалення систем управління даними, впровадження стандартів обміну інформацією, підвищення безпеки та навіть використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект і блокчейн. Отже, інформаційно-логістична система в умовах війни повинна бути гнучкою і швидко адаптуватися до нових викликів, це потребує проведення подальших досліджень спрямованих на удосконалення її елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білявський М. Сила логістики: як перемогти у сучасній війні. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/syla-logistyky-iaak-peremogty-u-suchasni-viini>
2. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. URL: <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148>
3. Журавель В. Буде складно, але зрештою галузь розквітне: логістика під час війни, реформи та майбутнє індустрії. URL: <http://surl.li/ohqfr>
4. Завербний А. С., Дзуліт З. П., Вуек Х. Особливості формування логістичних ланцюгів в умовах війни та у післявоєнний період. Економіка та суспільство. 2022. 43. URL: <http://surl.li/ohqjy>
5. Ісаченко О. Зберегти та забезпечити: як змінилася логістика в Україні під час війни. URL: <http://surl.li/dezaj>

Пилат М.В.,

здобувач вищої освіти.

Науковий керівник – к.е.н., доц. **Дубик В.Я.**

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком війни митна політика потребувала кардинальних змін та чітких рішень. Митна політика в умовах воєнного стану може відрізнитися від звичайних умов в зв'язку з необхідністю забезпечення національної безпеки та економічної стабільності. Саме ж введення воєнного стану значно вплинуло на митну політику України.

Митна політика України в період дії режиму воєнного стану є надзвичайно важливою для забезпечення національної безпеки країни, оскільки саме митна служба забезпечує контроль за переміщенням товарів, включаючи військові товари та технології, які можуть використовуватися для виготовлення зброї. Одним з основних завдань митної служби є запобігання незаконному переміщенню товарів, які можуть бути небезпечними для національної безпеки, таких як зброя, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, наркотики, шкідливі речовини для здоров'я людини тощо. Митна політика в умовах воєнного стану має важливе значення для забезпечення національної безпеки та економічної стабільності країни [1].

В умовах воєнного стану та постійного впливу ендегенних та екзогенних чинників є необхідність переглянути першочерговість реалізації завдань митної політики, особливо з огляду на зміну тенденцій товарообігу України (табл. 1).

Таблиця 1

Товарообіг України у 2017–2022 роках, млн дол. США

Рік	Товарообіг	Сальдо	Імпорт	Експорт
2017	92 797	–6 277	49 537	43 260
2018	104 204	–9 547	56 875	47 329
2019	110 476	–10 353	60 414	50 061
2020	103 429	–5 040	54 234	49 195
2021	141 377	–5 201	73 289	68 088
2022	103 676	–15 331	59 503	44 173

Джерело: [2]

Аналіз експортно-імпоротної діяльності України в контексті зовнішньої торгівлі дає підстави стверджувати, що у 2022 році відбулося кардинальне зниження товарообігу, яке викликане дією воєнного стану в країні й наявністю низки внутрішніх та зовнішніх шоків. Враховуючи реалії воєнного стану, Україна повинна мати на меті покращення митних процедур та налагодження партнерських взаємовідносин із країнами світу, а також

закріпити за собою позиції активного учасника світового ринку, який має можливість пропонувати якісні товари з високою доданою вартістю, а не тільки сировину. У цьому аспекті захист та підтримка українського бізнесу, українських виробників зможе забезпечити їх безперерйну роботу й збереження конкурентних позицій на міжнародному ринку навіть в умовах війни. Спрощення митних процедур під час імпорту також матиме свій ефект – дасть змогу оптимізувати задоволення потреб громадян України та забезпечити потреби в оборонному секторі [2].

Держмитслужба України стала однією з найперших інституцій, діяльність якої зазнала відчутних змін через введення воєнного стану. Робота митних органів з перших днів збройної агресії російської федерації спрямована на забезпечення чіткої та злагодженої роботи всіх працюючих пунктів пропуску для забезпечення оперативного ввезення та митного оформлення товарів, які є необхідними в умовах воєнного стану. Насамперед це стосується пропуску через митний кордон України вантажів гуманітарної допомоги, товарів для потреб Збройних Сил України, товарів критичного імпорту, паливно-мастильних матеріалів, агропродукції. Парламент, уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лишеспрошують порядок митного контролю та оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів по сплаті митних платежів. Виклики воєнного часу певною мірою позначилися на показниках діяльності Держмитслужби. Тому митним органам необхідно посилювати співпрацю з органами влади, бізнесом з метою ліквідації вузьких місць. Робота української митниці має бути синхронізована з митними адміністраціями країн ЄС, що дасть змогу прискорити проходження товарів через кордони і максимально сприятиме міжнародній торгівлі [3].

Отже, введення воєнного стану значно вплинуло на митну політику України. Досить змінилась пріоритетність завдань митної політики. Першочерговим завдання є забезпечення безпеки державного кордону, інтересів національної економіки та військових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванов, Ю. Б., & Толстошеєва, Д. В. Розвиток митної політики України в період дії режиму воєнного стану. 2023. С. 337-340.
2. Слатвінська, М. О. Митна політика України: виклики воєнного стану. Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України. 2023. С.37-39.
3. Мережко Н., Караєв Т., Калуга Н. Митна політика України під час збройної агресії РФ. Foreign· trade· economics· finance· law. 2022. №125(6), С. 4-16.

Самойлова І.І.,

*к.н. держ. упр., доцент, доцент кафедри економіки,
менеджменту та управління територіями,*

Шпилевой І.Д.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня 2 курсу.

*ВСП «Інститут інноваційної освіти
Київського національного університету
будівництва і архітектури»*

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою вимогою розвитку сучасного суспільства є особливе ставлення та увага до персоналу підприємства. Це, в свою чергу, створює необхідні умови для економічного зростання та конкурентоспроможності як окремого працівника, так і підприємства в цілому [1]. Саме персонал часто стає важливим фактором, який і забезпечує підприємству успішне, довготривале функціонування та гарну репутацію. В сучасних умовах керівництво багатьох підприємств має проблеми неефективного використання різних видів ресурсів, що є наслідком зниження продуктивності праці персоналу, зменшення рівня його відповідальності та зацікавленості в результатах своєї діяльності. Призначення мотивації праці – змусити людину працювати краще, відповідальніше ставитися до своїх обов'язків, докладати до виконання роботи більше зусиль [2].

Мотивація персоналу – це процес спонукання працівників до праці, який передбачає використання мотивів поведінки людини для задоволення своїх потреб через трудову діяльність. Проте кінцевим результатом мотивації є досягнення стратегічної мети підприємства, яка полягає у створенні необхідних умов для економічного зростання та конкурентоспроможності підприємства [1]. Мотивація виступає своєрідним комплексом внутрішніх та зовнішніх факторів, які підштовхують працівника до ефективної діяльності з метою досягнення поставленої мети підприємства [3].

Мотивація персоналу підприємства в сучасних умовах повинна вирішувати такі завдання: стимулювати персонал якісно та вчасно виконувати поставлені завдання; формувати позитивний соціально-психологічний клімат всередині колективу; сприяти зростанню рівня продуктивності праці; залучати та утримувати цінних, компетентних, висококваліфікованих фахівців; знижувати рівень плинності персоналу; розвивати корпоративний дух та корпоративну культуру; посилювати лояльність персоналу до підприємства, роботодавця [4].

Мотивація праці покликана для того, щоб підштовхнути людину краще здійснювати свою роботу з докладанням більших зусиль та відповідальніше відноситися до власних обов'язків. Таким чином, найважливіші завдання будь-якого підприємства полягають у створенні

ефективності системи мотивації роботи персоналу, а також у забезпеченні передумов для його зацікавленості в результатах функціонування суб'єкта господарювання [5].

Для розвитку системи мотивації персоналу підприємства необхідно: створювати ефективні стимули для високоефективної праці; формувати сучасну культуру та імідж підприємства; розробляти інноваційні системи управління мотивацією праці; готувати соціальні програми для працівників та їх сімей. Ефективно розроблена система мотивації персоналу, що складається з матеріальної та нематеріальної складових, дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність.

Таким чином, для формування ефективної системи мотивації персоналу керівництву підприємств необхідно врахувати такі положення: розробка та раціональне проектування систем мотивації трудової діяльності має орієнтуватися насамперед на проблеми підприємства та його ресурси; система мотивації повинна включати обов'язкову систему організації оплати праці, систему оцінки трудового внеску співробітника, індивідуальні соціальні програми, аналіз стилю управління, своєчасне інформування працівника про результати діяльності підприємства; необхідно постійно вдосконалювати методи мотивації персоналу для досягнення стратегічних цілей та зміцнення своїх конкурентних позицій на ринку. Впровадження нових підходів до мотивації персоналу підприємства дозволить залучити нових висококваліфікованих фахівців та підвищити лояльність штатних працівників [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пустовіт О.Г., Басюк Є.В. Сутність мотивації персоналу як основа розвитку підприємства. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. №3(76). 2021. С. 47–63.
2. Зеленько Г.І., Ганжурова Л.Ю. Мотивація як чинник підвищення ефективності праці персоналу підприємства. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2012. Т. 133. С. 65–71.
3. Сікун О.А. Мотивація як чинник підвищення ефективності праці персоналу підприємства. Молодий вчений. №1(65). 2019. С. 506–510.
4. Прохоровська С.А. Мотивація персоналу підприємств в умовах сучасних викликів. Трансформаційна економіка. №2(02). 2023. С. 45–48.
5. Заставнюк Л.І., Липовецька Т.Р. Проблематика системи мотивації персоналу в сучасному менеджменті підприємства. Призовський економічний вісник. Вип. 3(14). 2019. С. 166–172.

ОЦІНКА ПОЛІТИКИ КЕРОВАНОЇ ГНУЧКОСТІ ОБМІННОГО КУРСУ

Дана стаття оцінює нову політику обмінного курсу, яку впровадив НБУ на початку жовтня 2023 року.

Її суть полягає в тому, що Національний банк України переходить до режиму керованої гнучкості обмінного курсу.

«За цього режиму офіційний курс визначатиметься на основі курсу за операціями на міжбанківському ринку, а не встановлюватиметься директивно Національним банком відповідно до постанови Правління НБУ №18, як це відбувалося з 24 лютого 2022 року.

Водночас НБУ і далі контролюватиме ситуацію на міжбанківському валютному ринку та на постійній основі компенсуватиме структурний дефіцит іноземної валюти на ринку, який зберігатиметься на прогнозованому горизонті через особливості функціонування економіки України. Завдяки компенсуванню структурного дефіциту курс на міжбанківському ринку зможе як зростати, так знижуватися, реагуючи відповідним чином на зміни в балансі попиту та пропозиції на валютному ринку.

Крім того, Національний банк суттєво обмежуватиме курсові коливання, не допускаючи як значного послаблення гривні, так і суттєвого зміцнення.»[1]

Оцінити впроваджену політику складно, однозначними показниками ефективності буде кількість затрачених ресурсів до результату, а також врахування додаткових ризиків, які виникають з політикою керованої гнучкості обмінного курсу.

Основним ресурсом центрального банку для операцій на валютному ринку є золото-валютні резерви, основним інструментом їхнього використання є валютні інтервенції. Об'єм проведення валютних інтервенцій по продажу валюти Національним банком є основним показником оцінки впровадження нової політики.

На графіку зображено валютні інтервенції з продажу валюти НБУ в період з 1 вересня 2023 року. Червоною стрілкою відзначено період першого тижня впровадження нової валютної політики центрального банку. За даними деяких аналітиків НБУ в перший день впровадження нової політики міг продати на міжбанківському валютному ринку понад 500 млн доларів.[2]

Цей об'єм перевищує деякі тижневі показники проведення інтервенцій.

Проте, після першого тижня НБУ повернувся до середніх значень проведення інтервенцій з продажу валюти. То ж можна зробити проміжні висновки про те, витрати ресурсів на впровадження нової політики були відносно не значними.

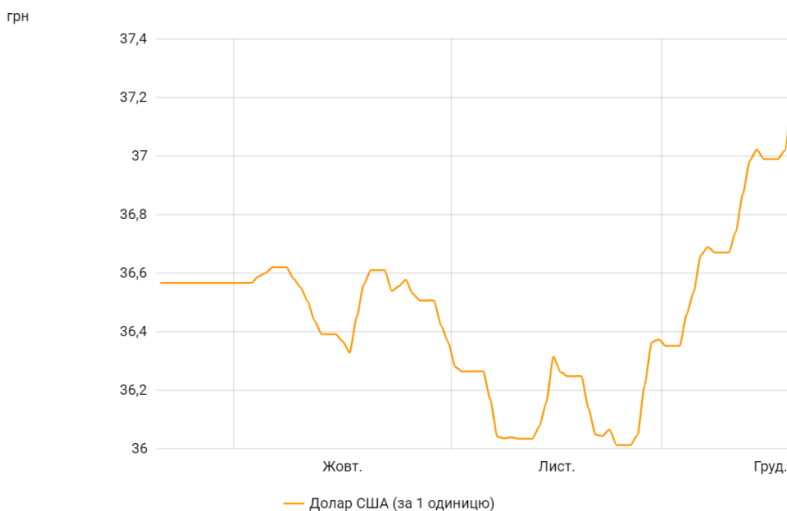
Результат впровадження політики потрібно оцінювати виходячи з поставлених завдань. Одним з основних завдань Національного банку було повернення до ринкового ціноутворення на ринку, переконання ринку в тому, що курс може як ревальвувати, так і девальвувати.

Для оцінки виконання поставлених цілей розглянемо графік валютного курсу після впровадження відповідної політики. НБУ виконує поставлене завдання, валюта дешевшає та дорожчає.

Графік 1. Валютні інтервенції НБУ з продажу валюти (4.09.2023-15.12.2023)

Складено автором на основі: [3]

Офіційний курс гривні щодо долара США (20.09.2023-26.12.2023). [4]

Проте, зважаючи на фундаментальну роль на валютному ринку, а також значні інтервенції Національного банку, важко оцінити природу руху ціни на валюти. Очевидним є те, що основним гравцем, який визначає пропозицію залишається Національний банк України.

Попри це залишаються значні ризики для національної економіки і валюти зокрема. У першу чергу виникає загроза зі стабільністю надходження фінансової допомоги для фінансування бюджету. Проблеми з фінансуванням дефіциту бюджету можуть призвести до повернення монетарного фінансування бюджету.

Додаткова емісія може суттєво вплинути на валютний ринок, похитнути баланс на ньому.

Висновки: політика керованої гнучкості обмінного курсу виконує поставлення перед нею завдання. Курс як девальвує, так і ревальвує. Об'єм ринку збільшився, ринкові чинники починають більше впливати на курсоутворення. Проте залишаються значні ризики для фінансової стабільності викликані не передбачуваними геополітичними факторами. Об'єм ресурсу, який був використаний для впровадження політики був відносно значним лише на початку. То ж на цю мить такий крок зі сторони регулятора можна оцінювати позитивно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національний банк України. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу, що посилить стійкість валютного ринку та економіки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vprovadjuje-kerovanu-gnuchkist-obminnogo-kursu-schoposilit-stiykist-valyutnogo-rinku-ta-ekonomiki> (дата звернення: 16.12.2023).
2. Калашник П. НБУ міг витратити \$520 млн резервів у перший день відмови від фіксованого курсу гривні – ICU – forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/nbu-mig-vitratiti-520-mln-rezerviv-u-pershiy-den-vidmovi-vid-fiksovanogo-kursu-grivni-icu-04102023-16446> (дата звернення: 16.12.2023).
3. Валютні інтервенції НБУ. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions> (дата звернення: 16.12.2023).
4. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?cn\[\]=USD](https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?cn[]=USD) (дата звернення: 16.12.2023).
5. Національний банк України. Національний банк України знизив облікову ставку до 15%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalnyi-bank-ukrayini-zniziv-oblikovu-stavku-do-15-17844> (дата звернення: 16.12.2023).
6. Відпускати чи тримати? - Курсова дилема та перші результати рішення НБУ щодо “гнучкого” курсу. Останній Капіталіст. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/vidpuskati-chi-trimati-kursova-dilema-ta-pershi-rezultati-rishennya-nbu-shodo-gnuchkogo-kursu-2-X7h> (дата звернення: 16.12.2023).

МЕДИЧНІ НАУКИ

Башмаков І.Д.,
студент V курсу.

Дніпровський державний медичний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «NO-REFLOW» ЯК НЕСПРИЯТЛИВОГО ПРОГНОСТИЧНОГО ФАКТОРУ У ЛІКУВАННІ ГОСТРОГО ІНФАРКТУ МІОКАРДА

Актуальність. Станом на сьогодні перше місце у структурі всесвітньої смертності населення посідають захворювання серцево-судинної системи, серед яких провідним є гострий інфаркт міокарда (ГІМ). Згідно з національними та міжнародними клінічними протоколами, при лікуванні ГІМ із елевацією сегменту ST методом вибору є реперфузія. Рання реперфузія дозволяє зменшити площу некрозу серцевого м'язу, зберегти фракцію викиду лівого шлуночка та зменшити ризик смерті в перший місяць після перенесеного ГІМ. Найбільш ефективним і безпечним методом реперфузії є первинне черезшкірне коронарне втручання (ЧКВ). Така маніпуляція може супроводжуватися рядом ускладнень, зокрема феноменом “no-reflow” (NR), який асоціюється з гіршими результатами лікування ГІМ. Незважаючи на десятки років досліджень, не існує ефективних методів лікування і профілактики даного синдрому, а тому він залишається актуальною проблемою сучасної інтервенційної кардіології.

Мета. З'ясувати роль феномену “no-reflow” як несприятливого фактору впливу на результати лікування гострого інфаркту міокарда з елевацією сегмента ST та перспективи його вивчення для зменшення глобального тягаря серцево-судинних захворювань.

Матеріали і методи. Був проведений огляд наукових статей, у яких досліджувався синдром “no-reflow” у хворих на гострий інфаркт міокарда.

Результати. Феномен “no-reflow” являє собою явище відсутності або недостатнього відновлення дистального коронарного кровообігу після усунення оклюзії інфаркт-залежної артерії. Для діагностики NR можуть застосовуватися коронарна ангіографія, магнітно-резонансна томографія із контрастуванням гадолінієм, електрокардіографія, ехокардіографія тощо. Найбільш поширеною є ангіографічна шкала ТІМІ, яка оцінює ступінь відновлення дистального кровообігу від 0 до 3 балів. Показник ТІМІ 2 і менше є діагностичним критерієм синдрому no-reflow. Нині доведено, що у хворих на ГІМ з елевацією сегмента ST розвиток феномену NR після первинного ЧКВ асоціюється з рядом несприятливих наслідків: наприклад, зі збільшенням частоти повторних госпіталізацій і смертності, розвитком клінічно значущих порушень ритму і серцевої недостатності. Сьогодні причина даного феномену залишається невідомою, проте відомі фактори ризику, зокрема вік старше 65 років, артеріальна гіпертензія, куріння, дисліпідемія, цукровий діабет. Патогенез феномену також є недостатньо вивченим. Попри це, серед науковців провідними теоріями щодо механізмів розвитку NR є

дистальна тромбоемболія, мікровакулярна дисфункція та реперфузійне ушкодження. Але не виключається поєднання описаних механізмів у патогенезі цього явища. Це пояснює принципово різні напрямки наукових пошуків методу лікування NR. Так, наприклад, прихильники ідеї про тромбоемболію атероматозними масами активно вивчають застосування тромбаспірації. Маніпуляція полягає у видаленні тромбу перед проведенням балонної ангіопластики інфаркт-залежної судини з метою попередження емболізації дистальних артерій. Проте даний метод не показав статичного значущого впливу на ризик розвитку і тяжкість перебігу NR, а тому протипоказаний для рутинного застосування, згідно з рекомендаціями Європейського товариства кардіологів. Іншим напрямком є боротьба з мікровакулярною дисфункцією, зокрема шляхом застосування антиагрегантів. Дослідження REDUCE-MVI показало позитивний ефект застосування тикагретолу відносно зменшення ступеня мікровакулярної дисфункції у хворих на ГІМ. Також, активно вивчаються інші фармакологічні препарати в концепції лікування NR, а саме: бета-блокатори, нітрати, блокатори кальцієвих каналів, аденозин, статини. Однак результати досліджень залишаються суперечливими, що не дозволяє включити їх до національних та міжнародних клінічних протоколів і широко застосовувати при лікуванні хворих з ГІМ після ЧКВ.

Висновок. Феномен “no-reflow” залишається недостатньо вивченим, відносно як етіопатогенезу, так і методів лікування. Представляючи собою несприятливий прогностичний фактор результатів лікування ГІМ, цей синдром є перспективним напрямком досліджень у сучасній кардіології на шляху до зменшення глобального тягаря серцево-судинних захворювань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Vaduganathan M, Mensah GA, Varieur Turco J, et al. The Global Burden of Cardiovascular Diseases and Risk: A Compass for Future Health. *Journal of the American College of Cardiology*. 12 December 2022. doi: 10.1016/j.jacc.2022.11.005.
2. Kaur G, Baghdasaryan P, Natarajan B, Sethi P, Mukherjee A, Varadarajan P, Pai RG. Pathophysiology, Diagnosis, and Management of Coronary No-Reflow Phenomenon. *Int J Angiol*. 2021 Mar;30(1):15-21. doi: 10.1055/s-0041-1725979. Epub 2021 Mar 3. PMID: 34025092; PMCID: PMC8128485.
3. Annibali G, Scrocca I, Aranzulla TC, Meliga E, Maiellaro F, Musumeci G. "No-Reflow" Phenomenon: A Contemporary Review. *J Clin Med*. 2022 Apr 16;11(8):2233. doi: 10.3390/jcm11082233. PMID: 35456326; PMCID: PMC9028464.
4. Kloner RA, King KS, Harrington MG. No-reflow phenomenon in the heart and brain. *Am J Physiol Heart Circ Physiol*. 2018 Sep 1;315(3):H550-H562. doi: 10.1152/ajpheart.00183.2018. Epub 2018 Jun 8. PMID: 29882685.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Шилінок Юлія Сергіївна,

слухач б курсу

Військово-юридичного інституту.

Науковий керівник: Дубовик Семен Олександрович,

доцент кафедри загальновійськових дисциплін.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Крізь століття ідеологічна боротьба існує як передумова збройного протистояння. Російсько-українську війну називають «гібридною», аргументуючи, що Росія використовує різні методи один з яких розкол українського суспільства засобами пропаганди. У цьому контексті особливого значення набувають інформаційно-психологічні операції (ІПСО), визначення яких закріплено в Польовому статуті ЗС США 33-1 – Психологічні операції (англ. Field Manual 33-1 – Psychological Operations) від 1987 року – сплановані дії з передачі конкретної інформації до різних аудиторій, щоб вплинути на їхні почуття, мотиви, критичне мислення і, зрештою, на діяльність відповідних урядів, організацій, груп чи індивідів. [1]

Експерт з психологічної війни Пол Лайнбарджер каже, що війна завжди починається задовго до початку бойових дій та триває деякий час після їх припинення. На відміну від традиційної війни, коли армія воює лише з військами противника, психологічну війну ведуть проти мільйонів цивільних, які не можуть дати здачі. [2]

Інформаційно-психологічна операція складається із заходів, спрямованих на конкретну людину або групу з метою впровадження в їх середовище інших політичних, ідеологічних і соціальних установок, формування помилкових стереотипів і зміни їх настрою, почуттів і волі в потрібному напрямку. До елементів ІПСО відносяться дезінформація, пропаганда, перебільшення певної інформації або применшення іншої, диверсії в тилу, кібератаки.

Основними суб'єктами проведення ІПСО є: керівництво іноземної держави, спецслужби іноземних держав та її агентура, засоби масової інформації, неурядові організації, інтернет-ресурси.

У ході нинішньої війни російські ІПСО налаштовані на переконання українців та наших союзників у безперспективності опору антипутінській коаліції та зміцненні сумніву серед населення у чесності влади та міцності армії, як наслідок – марність дій щодо протистояння загарбнику щоб забезпечити йому оптимальні умови для взяття під контроль території.

Інформація почута «сарафаним радіо» найбільш небезпечна. Люди схильні довіряти оточенню, особливо якщо одна й та сама інформація шириться масово. Панує думка –

«влада приховує правду» і будь яка інформація з соцмереж здається єдиним надійним джерелом інформації.

Втім, спостереження за «діяльністю авторів» може показати нам помилки в мові або географії, для прикриття використовуються елементи патріотичної символіки - прапор чи герб на аватарках. При цьому нібито підтримується проукраїнська позиція, однак можуть висловлюватися сумніви щодо оприлюдненої офіційної інформації. [3]

На початку повномасштабного вторгнення багатьом українцям через стрес та величезний потік інформації було важко розрізнити фейк від правди. Яскравим прикладом ІІСО можна назвати заяву Кремля після трагедії в Оленівці, коли через варварський терористичний акт з боку Росії, загинули та отримали поранення українські військові з «Азовсталі». Невдовзі це все незграбно намагалися замаскувати обстрілом з РСЗО HIMARS з території України. Це була ІІСО, щоб залякати українців і примусити Україну до переговорів на вигідних для Росії умовах.

Задля ідентифікації та оцінки можливої інформаційної загрози в Україні існує Центр протидії дезінформації при РНБО — у ньому є окремі департаменти, зокрема один з них займається ситуаційною обізнаністю і аналітикою інформаційного простору. Ще існують аналітичні центри, які допомагають своєчасно передбачити у якому напрямку рухається російська пропаганда та яким чином цьому запобігти. Вони аналізують інформаційний простір з різноманітних джерел та вимірюють кількісні та якісні показники ймовірної загрози, знаходять першоджерело та аналізують ознаки скоординованості.

Коли йдеться про оцінку загрози, важливо вчасно зрозуміти, наскільки впливовою вона є. Важливо придушувати дезінформацію на перших етапах, адже люди схильні вірити тому, що бачать передусім, а не майбутнім спростуванням.[2]

З огляду на вищезазначене, щоб навчитися відрізняти ворожі ІІСО треба правильно розпізнавати маніпулятивну інформацію в якій зазвичай відсутнє джерело інформації; текст має провокативний характер, містить багато знаків оклику, написаний великими літерами, містить лайливі слова та фрази на кшталт «Терміново знати всім!», заклики до масового поширення; повідомлення дуже швидко і масово поширюється у соцмережах та месенджерах; повідомлення може бути перенасичене думками «експертів», може інтригувати, викликати здивування, страх чи занепокоєння. [3]

ІІСО під час російсько-української війни є актуальною сучасною проблемою відносно безпеки та цілісності нашої держави, саме тому моніторинг, вивчення і дослідження інформації, що транслюється ворожою пропагандою матиме величезне значення для формування інформаційної гігієни в українському інфопросторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Польовий статут армії США FM 33-1. Психологічні операції. — М.: ГШ ВС СССР, 1988. Вилучено з: <https://psyfactor.org/lib/fm-33-1.htm>
2. Лайнбаражер П.М. «Психологічна війна: Теорія та практика обробки масової свідомості»/Пер. з англ. Е.В. Ламанової. – М. ЗАТ Центрполіграф, 2013. – 445 с.
3. Юрій Гончаренко, Костянтин Канішев «Інструменти інформаційної боротьби: ОСІНТ, ІІСО та протидія дезінформації». Київ 2022. Вилучено з: <https://infolight.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/brochure-2.pdf>.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бохан Ю.В.,

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри природничих наук і
методик їхнього навчання;*

Форостовська Т.О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри природничих наук і
методик їхнього навчання.*

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

РОЗВИТОК ЕКОТОКСИКОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ЧЕРЕЗ ІННОВАЦІЙНЕ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

У дослідженні розглядається важливість вивчення токсикологічної хімії екологічних об'єктів для майбутніх вчителів природничих наук. Основна мета не обмежується лише формуванням базового рівня екотоксикологічних знань, але й спрямована на розвиток творчого професійного мислення та здатності студентів пов'язувати теорію з майбутньою професійною діяльністю. Для досягнення цієї мети автори використовують метод інноваційного практико-орієнтованого проблемного навчання, включаючи ситуаційні завдання.

Вивчення токсикологічної хімії екологічних об'єктів майбутніми вчителями природничих наук повинно не лише формувати базовий рівень екотоксикологічних знань у студентів, а й сприяти розвитку у них творчого професійного мислення, здатності пов'язувати вивчену теорію з майбутньою професійною діяльністю [1]. Саме цій меті відповідає метод інноваційного практико-орієнтованого проблемного навчання з використанням ситуаційних завдань, розв'язання яких вимагає від студентів усвідомленого застосування отриманих знань у ситуаціях, що мають відношення до майбутньої професійної діяльності [2]. Використання ситуаційних завдань і завдань є важливим методологічним прийомом освітнього процесу підготовки майбутніх вчителів природничих наук [2,3,4]. Ситуаційні завдання - це методичні матеріали, які дозволяють студентів систематично освоювати інтелектуальні операції в процесі роботи з інформацією в такій послідовності: ознайомлення - розуміння - застосування - аналіз - синтез - оцінка. Сутність ситуаційного завдання полягає в тому, що воно має яскраво виражений практико-орієнтований характер, проте для його вирішення необхідні

конкретні теоретичні знання з даної теми. Ситуаційні завдання дозволяють інтегрувати знання, отримані під час вивчення різних дисциплін. При цьому вони можуть передбачати розширення освітнього простору. Розв'язання завдань, що базуються на конкретних ситуаціях, дозволяє студентів опанувати навичками швидкого орієнтування в різноманітній інформації, самостійно знаходити необхідні для вирішення проблеми дані, а в кінцевому підсумку вчитися активно та творчо використовувати свої знання.

Ситуаційні завдання можуть включати:

- 1) умову задачі, яка містить практичну ситуацію, що моделює професійну діяльність майбутнього фахівця і вимагає застосування теоретичних знань для її аналізу та вирішення;
- 2) проблемні питання чи завдання, на які в підручниках немає готових відповідей, і для вирішення яких необхідно застосувати теоретичні знання та практичні навички, а також проявити творчу активність.

Ситуаційне завдання повинно містити інформацію, яка необхідна для підготовки майбутнього фахівця до успішної роботи в інформаційному професійному співтоваристві. Розробка ситуаційних завдань, які сприяли б формуванню конкретних якостей мислення, є надзвичайно складною задачею. Її вирішення вимагає методологічних знань не лише для пошуку проблем, придатних для використання в освітньому процесі, але й для підготовки студентів до самостійної роботи з інформацією.

Приклад ситуаційного завдання з токсикологічної хімії екологічних об'єктів: У працівника бензозаправки зі стажем роботи 15 років, який має постійний контакт з етильованим бензином, виявлено такі симптоми: зниження пам'яті, брадикардія, відчуття волосся у роті та шкірні парестезії.

Питання до розв'язання:

1. Які конкретні ознаки та симптоми свідчать про отруєння у працівника бензозаправки з 15-річним стажем роботи та постійним контактом з етильованим бензином?
2. Які можливі джерела отруєння в даному випадку, враховуючи робочий контакт з етильованим бензином?
3. Які речовини чи компоненти етильованого бензину можуть бути винятково небезпечними та спричинити отруєння?
4. Чи можливо, що інші речовини чи продукти розпаду етильованого бензину призводять до отруєння, і як це може відбуватися?
5. Які фактори робочого середовища на бензозаправці можуть збільшувати ризик отруєння етильованим бензином?
6. Які дослідження можна провести для ідентифікації та визначення конкретної речовини, що викликала отруєння у даному випадку?
7. Як може впливати тривалий контакт з етильованим бензином на здоров'я працівника бензозаправки?
8. Які можливі наслідки для системи пам'яті може мати інтоксикація етильованим бензином?
9. Як брадикардія (сповільнення серцевого ритму) може бути пов'язана з експозицією етильованого бензину?
10. Як відчуття волосся у роті та шкірні парестезії можуть бути пов'язані із зазначеним контактом та які механізми можуть бути викликані цими симптомами?

11. Які заходи безпеки та профілактичні заходи можуть бути впроваджені для запобігання подібним випадкам інтоксикації серед працівників, що працюють із хімічними речовинами?

Поданий приклад не охоплює усього різноманіття розроблених нами ситуаційних завдань, але він демонструє, що зусилля студентів, спрямовані на вирішення подібних задач, дозволять сформувати у них глибоке розуміння суті екотоксикологічних процесів. Важливим педагогічним прийомом є не лише складання ситуаційних завдань, а й їх використання для оцінки якості результатів навчання, зокрема визначення рівня сформованості у студентів таких пізнавальних дій, як вміння логічно мислити та працювати з інформацією. З цією метою для оцінювання результатів впровадження був проведений аналіз відповідей студентів – майбутніх вчителів природничих дисциплін з використанням критеріїв для визначення рівнів сформованості вищезазначених вмінь. Констатуємо, що лише більше половини усіх студентів (58%) продемонстрували високий рівень вмінь працювати з інформацією. Цей результат свідчить про недостатню сформованість цих навичок під час навчання в закладах загальної середньої освіти і необхідність приділити більше уваги цьому питанню під час навчання в закладах вищої освіти.

Отже, використання ситуаційних завдань дозволяє оцінити рівень підготовки студентів з точки зору компетентнісно-орієнтованого навчання, оскільки процес їх вирішення завжди передбачає використання вмінь логічно мислити та працювати з інформацією. Вони можуть виступати як ресурс для розвитку у студентів мотивації до пізнавальної діяльності, що сприятиме розвитку професійної самостійності майбутніх вчителів природничих наук – хімії, фізики, біології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баюрко Н.В. Методика формування готовності майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів. Вища школа. 2019. № 67. Т. 1. С. 119-123.
2. Блажко О. А., Блажко А. В. Розв'язування ситуаційно-методичних задач як чинник особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя хімії профільної школи. Особистіснопрофесійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. С. 38-41.
3. Бохан Ю.В., Форостовська Т.О. Контекстні хімічні завдання як засіб реалізації інтегрованої підготовки майбутніх вчителів природознавчих дисциплін. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. Вип.186. С. 82-87.
4. Грицай Н. Підготовка майбутніх учителів природничих наук до роботи в новій українській школі. Українська професійна освіта. 2021. № 9-10. С.136-143.

Івченко М.М.,
здобувач вищої освіти
IV курсу ОС «Бакалавр» ОП Середня освіта (Хімія)
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
e-mail: тахум9290@gmail.com

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ З ХІМІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Розв'язування задач - це процес розумових операцій, які виконуються для вирішення задач. Розв'язування задач є невід'ємною частиною процесу мислення. Процес розв'язування задач є найскладнішою з усіх інтелектуальних функцій і належить до когнітивного процесу вищого порядку [1].

Можливо, ви вважаєте, що розв'язувати задачі з хімії – це марна трата часу та енергії? Ви помиляєтеся!

Вирішення проблем тренує ваш інтелект і здатність використовувати свої знання для досягнення поставлених цілей. У майбутньому ці навички знадобляться Вам для створення та продажу суспільно корисних товарів і допоможуть вам вирішити життєві та виробничі проблеми.

У сучасному освітньому середовищі дистанційне навчання займає все більш важливе місце, а його роль у формуванні ключових навичок учнів є вирішальною. Одним із предметів, де особливо важливо розвивати практичні вміння та розуміння, є хімія. Процес формування навичок розв'язування хімічних задач під час дистанційного навчання має свої виклики, але й можливості для інновацій та розвитку креативності [2].

1. Використання інтерактивних онлайн-ресурсів

Дистанційне навчання вимагає активного використання інтерактивних онлайн-ресурсів для створення атмосфери практичної взаємодії. Вчителі можуть використовувати віртуальні лабораторії, інтерактивні симуляції та відеоуроки для демонстрації хімічних явищ та експериментів. Це надасть учням можливість спостерігати та аналізувати реальні хімічні процеси, навіть знаходячись вдома.

2. Задачі з практичним застосуванням

Хімія часто використовується для розв'язання реальних проблем. Учні повинні мати можливість вирішувати задачі з хімії, які стосуються повсякденного життя. Наприклад, розрахунок концентрації розчинів, визначення хімічного складу речовин, аналіз хімічних реакцій у біологічних системах і т. д.. Це допомагає учням усвідомити важливість хімії в їхньому оточенні та мотивує їх активніше залучатися до вивчення предмету [3].

3. Колективні онлайн-проекти

Вивчення хімії може бути більш ефективним через колективні проекти. Учні можуть спільно працювати над вирішенням складних завдань, обмінюватися ідеями та

дослідженнями через віртуальні платформи. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаєморозуміння.

4. Використання електронних тестів та ігор

Електронні тести та ігри можуть стати ефективними інструментами для перевірки та закріплення знань з хімії. Вони створюють змагальну атмосферу, яка стимулює учнів вирішувати завдання та конкурувати між собою. Такі інтерактивні форми навчання можуть поліпшити увагу та пам'ять учнів.

5. Відкритий обмін ідеями та досвідом

Створення спільноти вчителів та учнів, де можна відкрито обговорювати труднощі та ділитися досвідом, є ключовим елементом дистанційного навчання. Вчителі можуть розділяти ефективні методи навчання, а учні можуть обмінюватися стратегіями розв'язання хімічних задач. Це збагачує освітній процес та стимулює активну участь.

Отже, використання інтерактивних онлайн-ресурсів, практично орієнтованих завдань та віртуальних проектів надає можливість створити динамічне навчальне середовище, що сприяє залученню та зацікавленості учнів. Електронні тести та ігри роблять процес навчання цікавим і змагальним, сприяючи вивченню матеріалу на рівні, який відповідає індивідуальним потребам учнів. Колективні онлайн-проекти допомагають розвивати комунікативні та командні навички, сприяючи взаєморозумінню та обміну ідеями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методика розв'язування розрахункових задач з хімії. Навчальний посібник / І.М. Курмакова, П.В. Самойленко, О.С. Бондар, С.В. Грузнова. Чернігів: НУЧК ім. Т.Г Шевченка, 2018. 165 с.
2. Дмитренко П.В. Дистанційна освіта / П.В Дмитренко , Ю.А Пасічник – К.: НПУ, 1999. 25с.
3. Ярошенко О.Г Модульно-рейтингова технологія навчання дисципліни “Методика складання та розв'язування розрахункових задач з хімії”: Практикум для студ. Вищих педаг. навч. закл. хім.спец. / О.Г Ярошенко, О.В Іваненко – К.: НПУ ім. М.П Драгоманова, 2005- 149 с.

Мосійчук Артем Олександрович,

студент,

mosiychuk.artem@gmail.com

Науковий керівник: Мельниченко Ольга Володимирівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

факультету педагогічної освіти.

Київський університет імені Бориса Грінченка

НОВІТНІ МЕТОДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ

Мета роботи. Визначення та аналіз нових методів неформальної освіти, які використовуються у роботі з дорослими, а також оцінка їх ефективності у контексті соціально-педагогічної сфери.

Вступ. Завдяки глобалізації та швидкому розвитку технологій, сфера освіти постійно зазнає змін, що змушує фахівців шукати новітні підходи та методи навчання. У даній праці розглянуто сучасні підходи до неформальної освіти дорослих, особливо в контексті соціально-педагогічної сфери. Неформальна освіта дорослих є важливим компонентом системи освіти також і в Україні. Такий вид освіти забезпечує можливість отримання знань, умінь та навичок, необхідних для професійного та особистісного розвитку, незалежно від формального освітнього рівня.

Теоретичні основи дослідження. Протягом останнього десятиліття як у Україні, так й за кордоном, у сфері неформальної освіти дорослих спостерігається тенденція до розвитку нових методів навчання. Ці методи спрямовані на підвищення ефективності навчання та задоволення індивідуальних потреб дорослих. Характеристики та перспективи еволюції неформальної освіти дорослих у глобальному, європейському та вітчизняному контекстах були предметом аналізу у дослідженнях В. Андрущенко, С. Закревської, О. Лазоренко та Н. Махіні; особливості розвитку неформального компоненту освіти серед студентської молоді були висвітлені у роботах Ю. Деркача, П. Кряжева; аспекти неформального освітнього процесу дітей у системі обов'язкової освіти країн ЄС були темою досліджень М. Кічули, Г. Ніколаї; характеристики неформальної освіти дітей та учнівської молоді за кордоном вивчали О. Биковська (у Польщі, Словаччині) [7].

На сьогодні виділяють такі новітні методи неформальної освіти дорослих:

- Ігрові методи. Ігри є ефективним методом навчання дорослих, оскільки вони дозволяють зацікавити учасників, зробити навчання більш захоплюючим і ефективним. Ігрові методи можна використовувати для навчання різноманітних тем, наприклад, професійних навичок, життєвих компетентностей, соціальних навичок тощо.

- **Методи проектного навчання.** Проектне навчання спрямоване на розвиток творчого мислення, самостійності та критичного мислення дорослих. Проекти можуть бути індивідуальними, груповими або командними. Вони можуть бути короткостроковими або довгостроковими.

- **Методи інтерактивного навчання.** Інтерактивне навчання передбачає активну участь учасників у навчальному процесі. Воно дозволяє зацікавити учасників, зробити навчання більш ефективним та сприяє розвитку міжособистісних відносин. Інтерактивні методи можна використовувати для навчання різноманітних тем, наприклад, професійних навичок, життєвих компетентностей, соціальних навичок тощо.

- **Методи дистанційного навчання.** Дистанційне навчання дозволяє дорослим отримувати освіту, не відриваючись від роботи або сім'ї. Воно є зручним та доступним способом навчання. Дистанційне навчання можна використовувати для навчання різноманітних тем, наприклад, професійних навичок, життєвих компетентностей, соціальних навичок тощо [1].

Новітні методи неформальної освіти дорослих мають ряд переваг перед традиційними методами. Вони дозволяють: зацікавити учасників навчання та зробити його більш захоплюючим; розвивати творче мислення, самостійність та критичне мислення дорослих; Забезпечити активну участь учасників у навчальному процесі; зробити навчання більш ефективним та сприяти розвитку міжособистісних відносин; надати дорослим можливість отримувати освіту, не відриваючись від роботи або сім'ї [2].

На сьогодні, можна із впевненістю стверджувати, що методи неформальної освіти важливі для розвитку навичок дорослих, адаптації до змін на ринку праці та підтримки постійного професійного розвитку. Вони сприяють гнучкості у навчанні та забезпечують підвищення кваліфікації [4]. Наразі можна класифікувати та описати, враховуючи сучасні тенденції в освіті, наступні методи неформальної освіти дорослих:

1. **Електронне навчання (E-Learning):** передбачає використання цифрових платформ і ресурсів для навчання. Включає онлайн-курси, вебінари, віртуальні класи тощо. Електронне навчання дозволяє дорослим навчатися гнучко, без обмежень часу та місця, що є важливим для зайнятих осіб.

2. **Інтерактивні та гейміфіковані методи:** використання ігрових елементів у навчальному процесі, що сприяє залученню та підтриманню мотивації учнів. Ігрові сценарії, симуляції, віртуальні реальності та інші інтерактивні елементи використовуються для підвищення залучення та практичного засвоєння матеріалу.

3. **Мікронавчання (Microlearning):** цей підхід полягає у подачі навчального матеріалу у коротких, легко засвоєваних порціях. Мікронавчання ефективно для дорослих, які бажають навчатися в умовах обмеженого часу, оскільки дозволяє засвоювати матеріал швидко та ефективно.

4. **Проектне навчання:** такий метод орієнтований на розвиток практичних навичок через участь у реальних або симульованих проектах. Він дозволяє дорослим застосовувати теоретичні знання на практиці та розвивати компетенції, необхідні для сучасного ринку праці.

5. **Соціальне навчання та спільноти практик:** тобто навчання через взаємодію з іншими учасниками та експертами у специфічних галузях. Спільноти практик, майстер-класи, обговорення в групах та спільне навчання сприяють обміну досвідом та розвитку м'яких навичок [3], [5].

Фахівці соціально-педагогічної сфери можуть використовувати новітні методи неформальної освіти дорослих у своїй діяльності для вирішення таких завдань: проведення освітніх заходів для різних категорій дорослих; розвиток професійних навичок дорослих; формування життєвих компетентностей дорослих; соціальна адаптація дорослих [6].

Результати. Дослідження виявило кілька ключових тенденцій у неформальній освіті дорослих. Серед них – зростаюча популярність онлайн-навчання, використання інтерактивних та гнучких методик, орієнтація на розвиток м'яких навичок та емоційного інтелекту, інтеграція ігрових елементів у навчальний процес. Також було виявлено, що ці методи сприяють збільшенню мотивації та активності дорослих у навчальному процесі.

Висновки. Сучасні методи неформальної освіти демонструють високу ефективність у роботі з дорослими, особливо у сфері соціально-педагогічної діяльності. Вони відіграють важливу роль у розвитку освіти та позитивному навчанні, сприяючи розвитку професійних та особистісних якостей дорослих. Інноваційні підходи та методи неформальної освіти мають стати ключовим елементом освітніх програм для дорослих.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Science direct, european policies (January 2012). «European policies on lifelong learning in between competitiveness enhancement and social stability reinforcement». Procedia - Social and Behavioral Sciences. 4th WORLD CONFERENCE ON EDUCATIONAL SCIENCES (WCES-2012) 02-05 February 2012 Barcelona, Spain. 46: p.548–553.
2. Н.П. Павлик, «Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніх соціальних педагогів», Основи сценарної роботи соціального педагога: метод. матеріали. Житомир, Україна: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2016, 88 с.
3. Willems, Jurgen; Andersson, Fredrik O. (22 September 2022). «Learning New Learning: Maturing the Public Governance of Non-formal Education». SSRN 4227081.
4. Литвин В. А. Сучасні аспекти організації неформальної освіти майбутніх педагогів. Вісник післядипломної освіти. Випуск 17(46)
5. Aruștei, Carmen Claudia; Florea, Nelu; Manolescu, Irina Teodora (2018). «Forms of learning within higher education. Blending formal, informal and non-formal». Cross-Cultural Management Journal (1): 7–15. ISSN 2286-0452
6. Rogers, Alan (3 September 2019). «Second-generation non-formal education and the sustainable development goals: operationalising the SDGs through community learning centers». International Journal of Lifelong Education. 38 (5): 515–526. doi:10.1080/02601370.2019.1636893. ISSN 0260-1370. S2CID 199154922.
7. Non-formal education as a tool of increasing leader potential of students in professionally technical educational institutions. Zhuravel Tetyana, PhD, Associate Professor, ISSN Online: 2312-5829. Освітологічний дискурс, 2018, № 1-2 (20-21).

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Філіпович В.М.,

кандидат психологічних наук, доцент.

Тізенгаузен В.С.,

магістрантка II року навчання.

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОРУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день забезпечення ефективної діяльності підприємства є головним завданням для кожного підприємства у багатьох країнах світу. В основу використовується принцип не лише отримання максимальної прибутку, а й подальшого стратегічного розвитку. При цьому дуже важливо враховувати не лише матеріальні та фінансові ресурси, а й корпоративну культуру підприємства. Адже вона відіграє важливу роль у визначенні і реалізації управлінської діяльності, здійсненні ефективної політики підприємства та його розвитку в цілому.

Поява та розвиток теорії корпоративної культури є логічним наслідком розвитку науки менеджменту та суспільної свідомості на тлі глобальних економічних процесів.

Сутність корпоративної культури досліджується у роботах, таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: М. Семикіна Д, Чернух, О. Балака, Н. Трушкіна, Г. Хаєт, Н. Бабіна, С. Пасека, А. Воронкова, М. Бабяк, О. Бала, Т. Башук, Т. Калініченко, Т. Євтухова, О. Ковтун, Ю. Легенько, Р. Ансофф, Е. Шейн, Т. Пітерс, Г. Емерсон, А. Шюц та інші.

Поняття «корпоративна культура» досить широке і складне. Наразі немає єдиного загального визначення даного поняття.

Так, М. Семикіна визначає корпоративну культуру як підсистему організаційної культури підприємства, яка відображає набір певних цінностей, норм і моделей поведінки, які декларуються, поділяються та реалізуються на практиці керівниками підприємства та їх підлеглими (персоналом), доводячи свою ефективність у процесі адаптації до потреб внутрішнього розвитку організації та зовнішніх вимог середовища [1].

За визначення О. Ковтуна, корпоративна культура - це ідеологія, яка включає спільні цінності, почуття приналежності до організації, інтеграцію цілей співробітників і організації бізнесу, традицій, організаційних міфів, і є вищою формою культурного розвитку організації [2, с. 20].

О. Балака визначає корпоративну культуру як соціальний інститут, а саме відносно відокремлену сукупність норм і усталених цінностей, що визначають особливий тип

стійкого регулювання суспільних відносин і різноманітні організаційні форми соціального регулювання поведінки суб'єктів соціальних та трудових відносини [3, с. 54-62.].

Підсумовуючи наведені визначення, варто зазначити, що корпоративна культура - це система цінностей, певних переконань, вірувань, ідей, очікувань, символів, а також принципів діяльності, норм поведінки, традицій, ритуалів тощо, які склалися протягом певного періоду часу на підприємстві або в його підрозділах під час діяльності і сприймаються більшістю працівників.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволив виокремити найважливіші функції корпоративної культури: формування корпоративних цінностей; формування позитивного іміджу організації; розвиток прогресивних соціально-трудових відносин, які мають форму соціального партнерства; консолідує функція; а також створення єдиного культурного простору.

З теоретичної і практичної точки зору управління підприємством, актуальними є соціально-психологічні аспекти формування та діяльності трудових колективів підприємств, сумісності людей у колективі, поліпшення соціально-психологічного мікроклімату, мистецтво контакту керівника з підлеглими, вимоги до їх соціально-психологічних якостей у різних умовах навколишнього середовища, організація системи впливу з урахуванням особливостей колективів, створення внутрішньої структури й механізму розвитку та виявлення мотивів поведінки тощо [4, с. 140-144]

Як відомо, за масштабом і способами впливу, соціально-психологічні методи управління можна розділити на дві основні групи: соціологічні методи, які спрямовані на групи людей та їх взаємодії в процесі виробництва (зовнішній світ людини); психологічні методи, які спрямовано впливають на особистість конкретної людини (внутрішній світ людини). Проте такий розподіл досить умовний, оскільки в сучасному суспільному виробництві людина завжди діє не в ізольованому світі, а в групі різних за психологією людей. З огляду на це, ефективне формування корпоративної культури передбачає знання як соціологічних, так і психологічних методів [4, с. 140-144.]

Роль корпоративної культури підприємства в механізмі функціонування ринкової економіки є надзвичайно важливою та повинна відображатися в таких аспектах як: якісній та безпосередній підтримці внутрішньої діяльності підприємства; всесторонній підтримці, на основі інформаційних та комунікаційних процесів як в організації, так і за її межами; якісній та безпосередній підтримці зовнішньої діяльності підприємства; цінних порадах, які надаються на основі рекомендацій; якості досвіду, тобто на основі оцінки результативності застосування рекомендацій в діяльності підприємства [5, с. 105-116.].

Таким чином, можна констатувати, що корпоративна культура виконує важливі функції як на рівні суспільства, забезпечуючи сталий, ефективний розвиток трудових суб'єктів, так і на рівні конкретної організації. Нині в якості актуального наукового і практичного завдання виникає необхідність для більш глибокого дослідження і впровадження нових підходів до розвитку людського потенціалу та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семикіна М. В. Еволюція організаційної культури на українських підприємствах: проблеми та протиріччя. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2009. № 6. С. 197–200. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/3742/df>
2. Балака О. Г. Корпоративна культура як інститут удосконалення соціально-трудових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук : 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / Київський національний університет ім. В. Гетьмана. Київ, 2014. 20 с.
3. Ковтун О. С. Формування корпоративної культури господарської організації в умовах транзитного суспільства. Український соціум. 2013. № 3. С. 54–62.
4. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Відп. за вип. В.В. Опанасюк. — Суми : СумДУ, 2013. — Ч.3. — С. 140-144.
5. Химич І. Г. Формування корпоративної культури підприємства в сучасних економічних умовах / Химич І. Г. // Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія. — Т. : ФОП Осадца Ю.В., 2016. — С. 105–116.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

*Білевський Петро Станіславович,
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ДРУКОВАНИХ ПЛАТ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ЕЛЕКТРОМАГНІТНИМИ ЗАВАДАМИ

Сучасні розробники електронної апаратури для покращення електромагнітної сумісності вузлів апаратури відмовляються від довгих міжплатних з'єднань, що призводить до покращення технологічності при налагоджуванні і складанні виробів та сприяє підвищенню їх надійності, що є актуальним для техніки з підвищеними вимогами до надійності.

Друковані плати, які поєднують високошвидкісну цифрову обробку та обробку низьковольтних вимірювальних сигналів, потребують локального екранування, зонального розташування елементів та запровадження специфічної структури печатної плати, для розв'язки за живленням і забезпечення низкоімпедансного заземлення.

Розглянемо екранування електромагнітних завод, які можуть відбиватись або поглинатись. Як відомо, електромагнітний екран одночасно зменшує потужність проникаючих завод та емісію завод до зовнішньої середі. Для зменшення рівня перехресних наведень та емісії завод у діапазоні хвиль до 1 ГГц екрануючі елементи друкованої плати знаходяться у ближній зоні магнітного та електричного полів. Таке розташування дозволяє послабити поля за допомогою відхиляючих або відбиваючих екранів, у якості котрих виступають провідники друкованих плат. Для ефективного послаблення дії магнітного поля у ближній зоні необхідно використовувати загороджувальний поглинаючий екран. Треба зауважити, що усі екрануючі елементи друкованої печатної плати повинні бути добре з'єднані найкоротшим шляхом з системою заземлення плати та самого пристрою для ефективного зниження шумових струмів.

При проектуванні багатшарових друкованих плат є ефективним метод розташування сигнальних провідників між заземлюючими поверхнями, що дозволяє добре боротися з завадами частотою більше 100 МГц. Для зменшення дії перехресних завод на провідники друкованої плати необхідно забезпечити більш щільне прилягання сигнальних провідників до поверхні заземлення. Цей ефект пояснюється меншою шириною розтікання зворотних струмів по сумісних поверхнях [1]. Другим способом зменшення перехресних завод є ортогональна побудова провідників у сусідніх сигнальних шарах друкованої плати.

Для зменшення завад, що випромінюються, з країв друкованої плати усі не заземлені провідники необхідно розташовувати на відстані, не меншій за 20 міжшарових слоїв. На краях друкованої плати рекомендується розташовувати провідники заземлення, які будуть формувати ефективну загороду для сигналів друкованої плати [2].

Відхиляюче екранування електричного поля виконують за допомогою заземлених мідних дротів навколо ланцюгів, що екрануються. Таке розташування створює захисний контур та забезпечує ізолювання друкованої плати як в цілому, так і її частин, або місць входу і виходу сигналів. У випадку застосування високочастотних ланцюгів захисний контур з'єднують з поверхнею заземлення з використанням наборів перехідних отворів [3]. Для ізолювання завад магнітних полів чутливі аналогові сигнали та шумливі високошвидкісні смуги повинні бути проведені у шарах, суміжних з заземлюючою поверхнею, а якщо це одношарова плата, то щільно до заземлюючого (шунтуючого) провідника та, понад або під ним, - для двошарової плати. Ширина цього провідника повинна бути у три рази ширше сигнального. Захисні та шунтуючі провідники повинні бути якісно заземлені.

Також, при проектуванні друкованих плат із одночасним застосуванням високочастотних, цифрових, аналогових ланцюгів та високошвидкісних мікросхем, обов'язково слід застосовувати такі методи екранування:

- захисні кільця;
- решітки з перехідними отворами;
- заземлені масиви;
- металізація вільних масивів у сигнальних шарах багато шарових друкованих плат.

Враховуючи вищевикладене, проектувальникам сучасних друкованих плат, незалежно від їх багатошаровості, видів сигналів, ланцюгів та елементної бази, для забезпечення високих параметрів електромагнітної сумісності у апаратурі, що розробляється, необхідно застосовувати увесь спектр прийомів боротьби з електромагнітними завадами при використанні сучасних програмних продуктів та матеріалів для виготовлення друкованих плат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mardiguian M. Controlling Radiated Emissions by Design. Springer International Publishing, Switzerland, 2014.
2. Montrose M. Printed circuit board design techniques for EMC compliance. A Handbook for Designers. The institute of Electrical and Electronics, 2000.
3. Rostamzadeh C. Experimental Investigation of PCB Guard Traces on Radiated EMI. IEEE International symposium on Electromagnetic Compatibility, 2006.

Інжисвський Олександр Олександрович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 125 «Кібербезпека».
Науковий керівник: **Веретюк Сергій Михайлович,**
старший викладач кафедри комп'ютерних технологій і
моделювання систем, кандидат технічних наук
Поліський національний університет

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВДОСКОНАЛЕННІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРАТАКАМ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Вступ: У сучасному цифровому середовищі, де кіберзагрози стають все більш високотехнологічними та складними, використання інноваційних технологій стає визначальним елементом вдосконалення заходів протидії кібератакам на об'єкти критичної інфраструктури (далі - ОКІ). Впровадження передових технологій є ключовим фактором для забезпечення ефективного та надійного кіберзахисту в умовах постійно зростаючої кількості та складності кіберзагроз.

Ключові слова: Інноваційні технології, кібератаки, критична інфраструктура, заходи протидії, кібербезпека.

Постанова проблеми: Розглядаючи сучасні тенденції кібератак, основна проблема полягає в необхідності адаптації заходів протидії до нових та вдосконалення існуючих методів, щоб ефективно впоратися з ризиками для ОКІ. Застосування інноваційних технологій є важливим чинником для забезпечення високого рівня кібербезпеки та стійкості ОКІ.

Методи вирішення: Для вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності заходів протидії кібератакам на ОКІ, пропонується комплексний підхід, який включає в себе ряд ключових методів.

По-перше, важливо активно впроваджувати інтелектуальні системи виявлення. Використання передових методів штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу та виявлення непередбачених атак та аномалій у поведінці мереж. Системи виявлення повинні бути здатні адаптуватися до нових загроз і автоматично виявляти вразливості, забезпечуючи безперервний моніторинг та захист.

Другий метод полягає в використанні блокчейн-технологій. Блокчейн може забезпечити недоторканність та надійне зберігання важливих інформаційних ресурсів. Використання розподіленого Ledger дозволяє зменшити ризик неправомірного доступу та зміни даних, що може бути критичним для забезпечення цілісності інфраструктури. Ledger потужна система подвійного обліку, яка використовується через командний рядок UNIX. Розроблена Джоном Віглі у 2003 році, вона випущена під ліцензією BSD[1]. Ledger використовує розподілену базу даних (часто на основі

технології блокчейн), де інформація зберігається на різних вузлах (комп'ютерах) у мережі. Це може бути особливо корисним у сферах, де важлива цілісність інформації та важливо уникати неправомірного доступу та змін даних.

Третій метод включає впровадження квантового захисту. Використання квантових технологій у криптографії може суттєво підвищити рівень шифрування та захисту інформації від кібератак, що базуються на розкритті криптографічних ключів. Квантова криптографія — розділ криптології, що базується на застосуванні підходів та методів квантової механіки (зокрема, квантової передачі інформації та квантових обчислень) до проблем криптографії та криптоаналізу. Добре відомими прикладами квантової криптографії є застосування квантової комунікації для безпечної передачі секретного ключа (квантовий розподіл ключа) та використання квантових комп'ютерів, що дозволить зламати низку відомих схем шифрування із відкритим ключем та підписом [2].

Поруч із впровадженням інтелектуальних систем виявлення, блокчейн-технологій та квантового захисту, важливою є роль кібергігієни та створення культури кібербезпеки серед персоналу. Ефективний захист від кіберзагроз вимагає усвідомлення працівниками ОКІ потенційних ризиків, правильної поведінки в мережі та дотримання базових практик кібербезпеки.

Цей метод передбачає регулярні навчання та тренінги з питань кібербезпеки, включаючи симуляції кібератак та навчання реагуванню на них. Такий метод сприяє формуванню свідомого підходу до безпеки серед персоналу, зменшує ймовірність людських помилок та покращує загальний рівень стійкості ОКІ до соціально-інженерних атак та інших форм кіберзагроз.

Загальною метою цих методів є створення інноваційного, адаптивного та високоефективного кіберзахисту для ОКІ.

Висновок: Використання інноваційних технологій є невід'ємною частиною у створенні стратегій протидії кібератакам на ОКІ. Застосування штучного інтелекту, блокчейн-технологій, квантових методів захисту та інших передових розробок не лише зміцнює захист, але й дозволяє оперативно реагувати на зростаючі та еволюційні загрози. Такий підхід сприяє створенню ефективної системи кібербезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ledger. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ledger-cli.org/> (дата звернення 02.12.2023).

2. Квантова криптографія / О. Г. Корченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-11921> (дата звернення: 15.12.2023).

3. Квантова механіка : підручник / І. О. Вакарчук. — 4-те вид., доп. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. — 872 с.

Корнійчук О.В.,
 Аспірант,
Граф М.С.,
 PhD.

Державний університет “Житомирська політехніка”

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ТА АЛГОРИТМІВ ПРОВЕДЕННЯ АУКЦІОНІВ В СИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Математичні моделі тендерів і торгів забезпечують комплексний дата-орієнтований підхід до прийняття рішень у сфері закупівель, використовуючи складні алгоритми для оптимізації тендерів, вибору постачальників та оптимізаційні моделі [1]. Ці алгоритми аналізують історичні дані, тенденції ринку та актуальну інформацію, щоб приймати обґрунтовані рішення, які відповідають цілям державних закупівель. Існує широкий спектр алгоритмічних моделей тендерів і торгів, кожна з яких адаптована до конкретних сценаріїв закупівель та цілей. Деякі з найпоширеніших моделей включають:

1. **Перша ціна в закритому тендері:** У цьому простому, але ефективному моделі учасники тендеру подають закриті тендери, і учасник з найнижчою ціною виграє контракт [2].

$$B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}, \text{ where Winning Price} = \min(B), \quad (1)$$

де b_1, b_2, \dots, b_n - це окрема ставка; B - це вибірка всіх ставок тендеру.

2. **Зворотний тендер:** Така модель є динамічною та передбачає, що замовник визначає свої вимоги, а постачальники подають тендери, вказуючи ціну, за яку вони готові поставити товари або послуги. Замовник потім вибирає постачальника з найвищим тендером, що відповідає їхнім вимогам. Prozorro, система електронних публічних закупівель України, в основному використовує модель зворотного аукціону. Впровадження Prozorro моделі зворотного аукціону є частиною її ширшої гібридної електронної системи, яка інтегрує центральну базу даних з кількома комерційними майданчиками. Така структура забезпечує ефективну передачу інформації та сприяє конкуренції між майданчиками, ще більше покращуючи якість обслуговування для контрактних організацій та постачальників [3].

$$S = \{s_1, s_2, \dots, s_n\}, \text{ where Winning Price} = \min(S), \quad (2)$$

де S - це вибірка всіх заявок тендерів; s_1, s_2, \dots, s_n - це окрема заявка.

3. **Алгоритм балансування ціни та якості:** Цей алгоритм врівноважує цінові та якісні аспекти, присвоюючи вагу обом факторам і вибираючи учасника тендеру з найвищим загальним балом. Він дозволяє замовникам враховувати обидва фактори при прийнятті рішення про закупівлю.

$$(T) = \omega_p \times P + \omega_q \times Q, \quad (3)$$

де P - ціновий бал; Q - якісний бал; ω_p та ω_q - їх коефіцієнти.

4. **Алгоритм найбільш економічно вигідної пропозиції** (англ. MEAT: Most Economically Advantageous Tender): Цей всеосяжний алгоритм доповнює алгоритм балансу ціни та якості шляхом включення додаткових факторів, таких як екологічний вплив, соціальна відповідальність, час доставки, доступність постачальника і гарантії та обслуговування. Важливість цих факторів може відрізнятися залежно від конкретного закупівлі. Замовники можуть налаштувати ваги ціни, якості та інших факторів, щоб віддати перевагу тим факторам, які є найбільш важливими для них.

$$(T) = \omega_1 \times C_1 + \omega_2 \times C_2, \dots, \omega_n \times C_n, \quad (4)$$

де $\omega_1, \dots, \omega_n$ - бал критерію; C_1, \dots, C_n - коефіцієнт критерію.

Висновок. Підсумовуючи, можна сказати, що інтеграція передових алгоритмів у системи публічних закупівель означає величезний крок до більш ефективного, прозорого та відповідального управління. Вони дозволяють державним органам знижувати витрати та покращувати якість послуг. Однак важливо вирішувати виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій, такі як забезпечення конфіденційності даних, чи вирішення етичних питань. У майбутньому, неперервний розвиток та вдосконалення цих алгоритмів відіграватимуть ключову роль у формуванні майбутнього публічних закупівель, спрямовуючи їх до більшої ефективності та суспільної користі. Ці моделі не лише спрощують процеси закупівель, але й відкривають нові шляхи для інновацій та стратегічного планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Корнійчук О.В., Граф М.С. Порівняльний аналіз оптимізаційних моделей в системах державних закупівель // ППШРІТ-2023: Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інновації та перспективні шляхи розвитку інформаційних технологій». Черкаси, 2023. С. 43-44.

2) Чебан Ю. Ю., Сирцева С. В. Електронна система публічних закупівель в Україні: особливості функціонування та перспективи розвитку // Модель економічного розвитку: проблеми та перспективи. - 2021. - Вип. 27. - С. 6. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-31](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-31).

3) Про Prozorro. Філософія та принципи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/en/about/philosophy-principles>.

МЕЛЬНИК О.М.,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України,

ДЕЯКІ АСПЕКТИ 3D-РЕКОНСТРУКЦІЇ

Сучасні наукові дослідження у сфері 3D-моделювання з використанням технологій сканування в рамках дисципліни механіки зосереджені навколо процесу 3D-реконструкції - створення цифрових зображень з реальних фізичних деталей. Суть 3D-реконструкції полягає у створенні цифрової моделі об'єктів реального світу за допомогою використання зображень або сканів. На сьогоднішній день поширення методів 3D-реконструкції є помітним. Вони знаходять широке застосування в різних сферах діяльності, таких як візуальна, механічна, симуляція, автоматизація, вдосконалення, виробництво і не тільки. Для отримання 3D-зображень використовується безліч методологій, включаючи ультразвук, радары з синтезованою апертурою (SAR - synthetic aperture radar), системи LIDAR, стереоскопічні методи і методи рендерингу [1]. Крім того, спостерігається розвиток додаткових методів, включаючи мережі CNN (*convolutional neural network* — зорткова нейронна мережа), алгоритми глибокого навчання і комп'ютерний зір, що ще більше розширює потенціал інструментів, доступних для побудови 3D-моделей реконструкції.

Повсюдне поширення методів 3D-реконструкції, як передової технології, вимагає всебічного вивчення її застосування. Її актуальність охоплює різні сфери, такі як роботизоване картографування, інженерія дорожнього покриття, розваги, реінжиніринг, доповнена реальність, віртуальні середовища, розпізнавання 3D-об'єктів, спостереження за Землею та інші. Проблеми, пов'язані з побудовою точних 3D-зображень, знаходять рішення з відчутними наслідками у вищезгаданих галузях. Слід відзначити, що використання тривимірних геометричних зображень виходить за рамки суто технічних застосувань, та використовується при створенні віртуальних світів та ігрових сервісів. Таке розширення віртуальних просторів та інтерактивних платформ ще більше підкреслює вплив і універсальність технологій 3D-реконструкції в сучасних наукових дослідженнях.

Процес, відомий як розпізнавання 3D-об'єктів, передбачає перетворення двовимірних зображень у складні 3D-моделі. Процес розпізнавання 3D-об'єктів займає значну нішу у сфері штучного інтелекту, особливо коли стосується інтеграції роботизованих систем і передових реалізацій штучного інтелекту у процесі розпізнавання великої кількості об'єктів і сутностей [2].

Можливість розпізнавання об'єктів дозволяє роботам і компонентам штучного інтелекту розпізнавати, ідентифікувати і диференціювати об'єкти з різних вхідних даних, включаючи відеопотоки і зображення з цифрових камер. До того ж процес розпізнавання

3D-об'єктів удосконалюють різноманітними методологіями та алгоритмами, такими як об'єднання, кластеризація, ансамблеве навчання, модель 3D-Den та інше [3].

Однією з перспективних технологій є - технологія багатовимірних згорткових нейронних мереж (MV-CNN - Multi-View Convolutional Neural Network). Ця технологія є ключовим досягненням у науковій галузі 3D-моделювання для технологій сканування в галузі механіки. MV-CNN — це складна топологія нейронної мережі, розроблена для подолання обмежень традиційної обробки зображень і полегшення створення складних тривимірних моделей. Її суть полягає в об'єднанні згорткових нейронних мереж CNN зі здатністю обробляти інформацію з різних точок знімання.

Робота MV-CNN представляє собою ретельний процес, в якому 3D-геометрія піддається трансформаційному рендерингу у 2D-геометрію. Ця візуалізація є критично важливим етапом, що дозволяє мережі “зрозуміти” просторові тонкощі об'єкта з різних точок знімання. Згодом 2D-об'єкти, отримані під час цього рендерингу, піддаються ретельному аналізу шляхом застосування методу максимального об'єднання (max pooling) [4].

Основна перевага MV-CNN полягає в його здатності асимілювати дані з різних точок зйомки в повністю пов'язані шари, полегшуючи категоризацію вокселів на основі перетинів площин. Важливість цього процесу полягає в тому, що мережа здатна розпізнавати об'ємні деталі та нюанси, які можуть вислизнути при використанні традиційних методів 2D-візуалізації. Застосовуючи підхід з декількома видами, MV-CNN розширює можливості мережі додаючи глибину і складність, притаманні тривимірним структурам.

Інший інноваційний підхід покладено в основу концепції Mem3D. Він представляє передовий метод у науковій галузі 3D-моделювання у сфері “скануючих” технологій, який особливо вирізняється своєю інноваційною інтеграцією лазерних технологій. Ця концепція представляє новий підхід до реконструкції тривимірної структури об'єкта на основі єдиної вхідної фотографії, використовуючи принципи мереж пам'яті та лазерної візуалізації.

В основі Mem3D лежить принцип побудови простору пам'яті, який “навчається” відновлювати тривимірні об'єми, нерозривно пов'язані з вхідною фотографією. Метод оснований на механізмі людського пізнання, де люди зазвичай використовують неповні або зашумлені візуальні підказки із зображення, щоб отримати відповідні 3D-форми зі своєї пам'яті та реконструювати тривимірну структуру об'єкта. У цьому контексті Mem3D представляє унікальну методологію, яка полягає в явному створенні попередніх структур для доповнення відсутньої інформації у вхідному зображенні. Інтеграція лазерних технологій в рамках Mem3D допомагає досягти підвищеного рівня точності і деталізації в процесі тривимірної реконструкції. Лазерна візуалізація передбачає проектування лазерних променів на досліджуваний об'єкт, полегшуючи отримання точної просторової інформації. Лазерні промені, взаємодіючи з поверхнею об'єкта, генерують хмари точок, які інкапсулюють тривимірну геометрію об'єкта. Mem3D використовує ці згенеровані лазером хмари точок у поєднанні з вхідною фотографією для підвищення точності процесу реконструкції. Використовуючи мережу пам'яті вдається співставити візуальну інформацію з фотографії з просторовими деталями, отриманими за допомогою лазерного сканування. Ця синергія між візуальними та лазерними просторовими даними дозволяє Mem3D долати проблеми, пов'язані з неповними або неоднозначними візуальними сигналами, забезпечуючи більш повне і точне представлення структури об'єкта. Крім того, явна побудова структури в Mem3D передбачає використання даних, отриманих за допомогою лазера, для створення

основних елементів 3D-моделі. Лазерна технологія допомагає розпізнавати тонкі особливості поверхні, що дозволяє створювати попередні дані, які керують процесом реконструкції. Таке використання лазерної візуалізації відповідає головній меті Mem3D - підвищити точність і повноту 3D-реконструкцій з окремих фотографій [5].

По суті, розпізнавання тривимірних об'єктів у рамках 3D-моделювання для технологій сканування окреслює сферу інтересів, позначену складними методологіями і передовими алгоритмами. Цей науковий пошук має глибокі наслідки для галузей штучного інтелекту і робототехніки та пропонує більш універсальну основу для розпізнавання і розуміння різноманітних об'єктів і сутностей через призму тривимірної реконструкції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Wesley H., Hendra J. Computer Vision-Based 3D Reconstruction: A Review. *International Journal of Electrical and Computer Engineering (IJECE)*, 9, 2019, pp. 2394-2402.
2. Wang C., Pelillo M., Siddiqi K. Dominant set clustering and pooling for multi-view 3d object recognition, *arXiv preprint*, 2019, p.1906.
3. Su H., Maji S., Kalogerakis E., Learned-Miller E. Multi-view convolutional neural networks for 3d shape recognition. In *Proceedings of the IEEE international conference on computer vision*, 2015, pp. 945-953.
4. Yang S., Xu M., Xie H., Perry S., Xia J. Single-view 3D object reconstruction from shape priors in memory. In *Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, 2021, pp. 3152-3161.
5. Malassiotis S., Aifanti N., Srinivasan M. A gesture recognition system using 3D data. In *Proceedings. First International Symposium on 3D Data Processing Visualization and Transmission*, IEEE, June, 2015, pp. 190-193.

Формний Д.Є.,
Трофименко Д.Д.,
магістранти кафедри
електромеханічних систем автоматизації.
Науковий керівник: Задорожня І.М.,
канд. техн. наук, доцент кафедри
електромеханічних систем автоматизації.

Донбаська державна машинобудівна академія

АНАЛІЗ ДИНАМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕЛЕКТРОПРИВОДАХ МЕТАЛУРГІЙНИХ МАШИН

Автоматизований електропривод у металургійній промисловості забезпечує інтенсифікацію технологічних процесів, сприяє зниженню споживання енергії, покращенню якості продукції, спрощенню процесу управління, зменшенню трудомісткості, зниженню витрат на виробництво, підвищенню точності виробничих систем.

Дослідження динамічних процесів у металургійних машинах, зокрема в електромеханічній системі (ЕМС) приводу прокатних станів, є актуальним науково-технічним завданням, зокрема уваги заслуговує питання розробки математичної моделі ЕМС головного приводу прокатного стану 105/260x250 із системою підлеглого регулювання (СПР) в пакеті прикладних програм MATLAB Simulink для подальшого дослідження і оптимізації динамічних режимів функціонування.

Головний електропривод прокатного стану 105/260x250 побудований за типом «Тиристорний перетворювач – двигун постійного струму» (ТП-ДПТ) з системою підлеглого регулювання. Для аналізу особливостей та властивостей ЕМС було складено багатомасову розрахункову схему [1] механічної частини приводу прокатного стану 105/260x250 (рисунок 1) згідно з планом розташування обладнання.

На схемі рисунка 1 прийнято наступні позначення:

- моменти інерції механічних частин J_i ;
- коефіцієнти жорсткості C_{ij} , що характеризують пружно-дисипативні елементи і кінематичні зв'язки між масами, що обертаються;
- коефіцієнти в'язкого тертя B_{ij} , що характеризують розсіювання енергії в елементах валопроводу.

З розрахункової схеми складаються диференціальні рівняння, що описують динаміку процесів, що відбуваються в електроприводу [2].

На основі математичного опису з урахуванням перетворення Лапласа для ЕМС складається структурна схема електричної (рисунок 2) та механічної підсистем приводу (складається ідентично схемі рисунка 1), що повною мірою відображає зв'язок основних складових електромеханічної системи головного електроприводу прокатного стану 105/260x250.

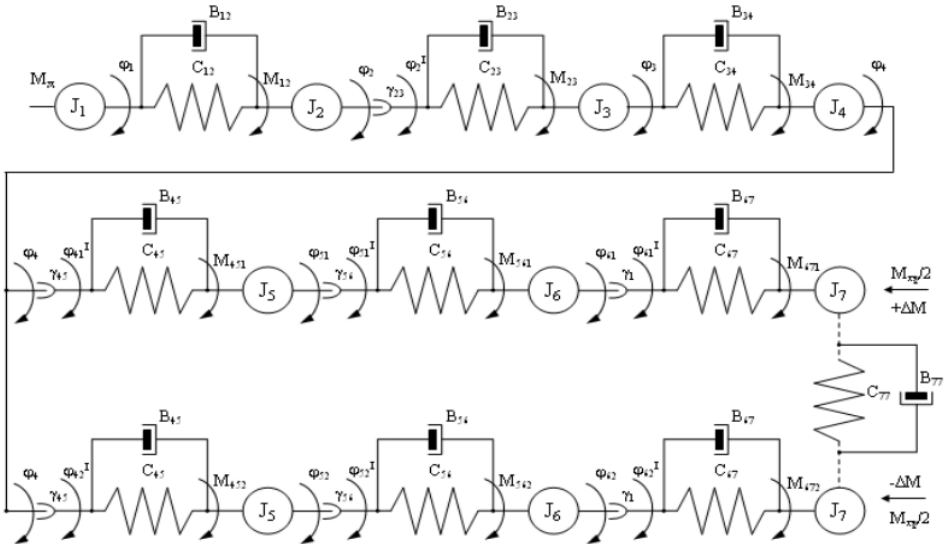

Рисунок 1 – Розрахункова схема електроприводу прокатного стану

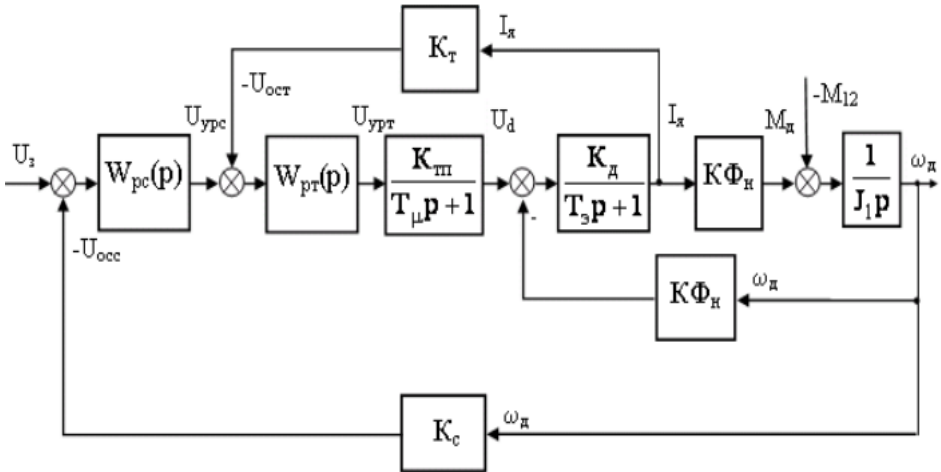

Рисунок 2 – Структурна схема електричної підсистеми приводу прокатного стану

Проаналізувати перехідні процеси в ЕМС приводу можна на імітаційній моделі, яка є поєднанням типових динамічних ланок системи [3]. Параметри ланок отримані згідно з даними ЕМС реального об'єкта та представлені передатними функціями. Імітаційна модель головного електроприводу прокатного стану наведена на рисунку 3.

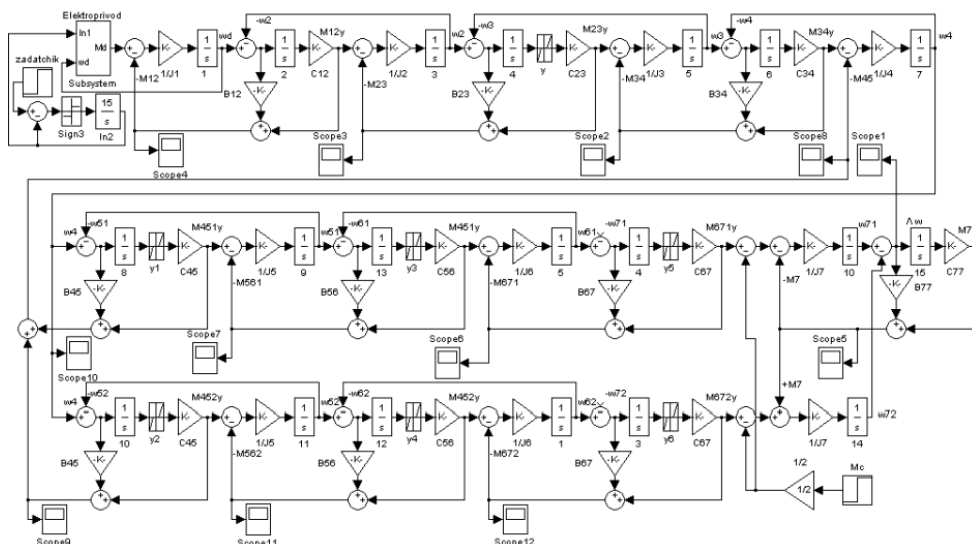

Рисунок 3 – Імітаційна модель головного електроприводу прокатного стану

На основі імітаційної моделі було реалізовано моделювання замкнутого циклу функціонування ЕМС прокатного стану, графіки перехідних процесів якого представлені на рисунку 4 (M_d , M_c , M_{56} – моменти двигуна, опору, механічної підсистеми відповідно; ω_d , ω_{51} – кутові швидкості двигуна та механічної підсистеми відповідно).

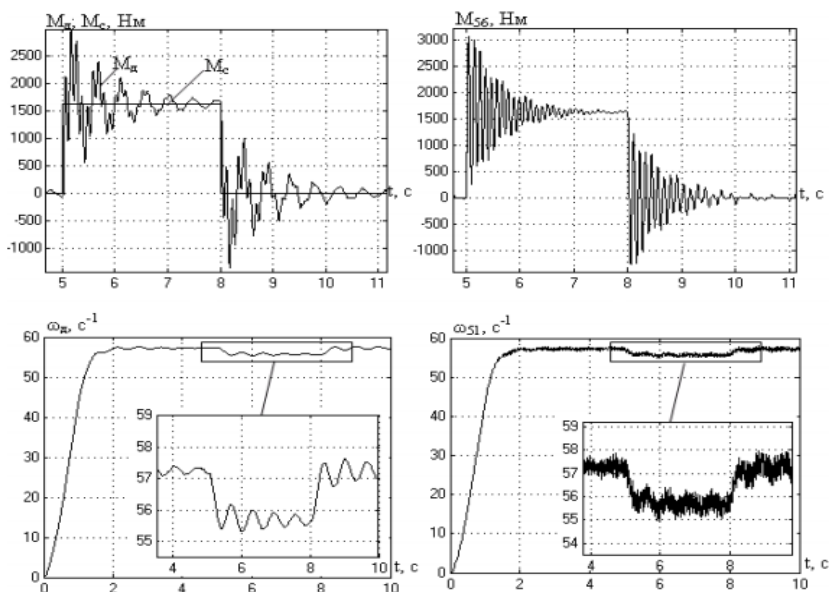

Рисунок 4 – Графіки перехідних процесів в ЕМС приводу прокатного стану

Таким чином, на основі математичного опису фізичних процесів в ЕМС приводу прокатного стану було складено імітаційну модель, що дозволила отримати графіки перехідних процесів електричної та механічної підсистем.

Графіки свідчать про те, що в системі спостерігаються значні коливання моментів та швидкостей ЕМС, що не задовольняє вимог технологічного режиму прокатки, показники якості є неоптимальними, тобто система потребує корекції параметрів.

Оптимізація може бути досягнута шляхом налаштування регуляторів струму і швидкості згідно з сучасними методиками, можливе використання динамічних пристроїв, що компенсують, також слід відзначити можливість використання демпфуючих властивостей електроприводу, що є найбільш раціональним напрямком [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванченко Ф. К., Красношапка В. А. Динамика металлургических машин. – М.: Металлургия, 1983. – 295 с.
2. Ключев В. И. Теория электропривода. М.: Энергоатомиздат, 1985. – 560 с.
3. Задорожня И. Н. Описание динамических процессов в главных приводах прокатных станов на основе электромеханических аналогий. Вестник ДГМА: Краматорск. 2005. №1 (1). – С. 55-58.
4. Задорожня І. М., Задорожній М. О. Синтез параметрів двомасових електроприводів на основі ефекту резонансної електромеханічної взаємодії. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2023. №. 1(84). 18–24. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.1.2>.

Яковенко Валерій Борисович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 125 «Кібербезпека»
Науковий керівник : **Корченко Анна Олександрівна,**
доктор технічних наук, професор
Поліський національний університет

АНАЛІЗ ТА ВИБІР ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОЇ СИСТЕМИ АНАЛІЗУ МЕРЕЖЕВОГО ТРАФІКУ

Забезпечення кібербезпеки та захисту інформації є ключовим завданням для нашої країни, особливо в час повномасштабної війни. Важливо розуміти, що ризик компрометації інформації з обмеженим доступом у сфері банківської діяльності є значною проблемою. Безперервний розвиток технологій нерозривно пов'язаний з появою нових загроз, що збільшує ризик, тому потреби у створенні відповідних програмних систем неперервно зростають.

Одним із способів зменшення такого ризику в мережевій інфраструктурі є розробка програмної системи аналізу мережевого трафіку.

Перш ніж розпочати створення будь-якої програмної системи, необхідно визначити власну стратегію послідовності її функціонування та взаємодії з іншими елементами. Для уточнення цієї послідовності будується структурна схема роботи програмного застосунку та блок-схема алгоритму функціонування.

Створена структурна схема програмної системи зображена на рис. 1.

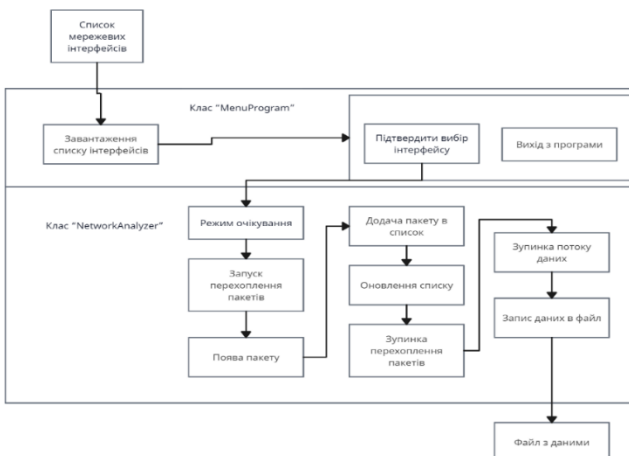

Рис. 1 – структурна схема програмного застосунку

На початку роботи застосунку ідентифікується список мережевих інтерфейсів пристрою, після чого розпочинається робота класу «MenuProgram», який завантажує ідентифікований список мережевих інтерфейсів.

Далі залежно від вибору або відбувається вихід із програми, або підтверджується вибір одного із мережевих інтерфейсів для роботи з ним.

Після вибору інтерфейсу активним стає клас програми «NetworkAnalyzer», програма переходить в режим очікування, коли нічого не відбувається. Якщо натиснути на кнопку «Запуск», то відбудеться процес запуску перехоплення пакетів.

Тепер, коли перехоплення пакетів розпочалось, відбуваються послідовні процеси появи пакету, додачі пакету в список, оновлення списку.

Ці послідовні процеси можуть виконуватись безперервно, доки не буде натиснута кнопка «Зупинити», що реалізує процес зупинки перехоплення пакетів.

Результатом зупинки перехоплення пакетів є послідовні процеси зупинки потоку даних, запису даних в rсар-файл та в кінцевому результаті отримання rсар-файлу з даними.

Графічна блок-схема алгоритму застосунку представляє собою візуальну ілюстрацію процесу досягнення визначеної мети, за допомогою блоків, що символізують потоки даних та операції.

На рис. 2 представлена блок-схема алгоритму аналізатора мережевого трафіку.

Рис. 2 – блок-схема алгоритму програмного застосунку

Блок-схема програмного застосунку чітко демонструє його роботу.

Після запуску застосунку першим завданням є вибір мережевого інтерфейсу для аналізу трафіку. У випадку якщо інтерфейс не обрано, застосунок не почне виконувати свою роботу, тому обов'язково потрібно здійснити вибір.

Якщо інтерфейс вибрано, відбувається захоплення пакетів даних з цього інтерфейсу. Якщо це не перший запуск процесу, програма очистить існуючий список даних перед новим записом. Якщо це перший запуск і список порожній, виконуються наступні кроки: захоплення пакетів даних, додавання їх до списку, оновлення списку.

У випадку зупинки захоплення пакетів перевіряється, чи є ще інформація в потоці. Якщо так, тоді спочатку потрібно очистити його, а потім зупинити. Якщо інформація відсутня, просто зупиняється потік, і незалежно від того, яка умова відбулася, програма записує отримані дані в файл.

Побудова структурної схеми є ще одним важливим етапом. Структурна схема графічно відображає структуру програмного застосунку, показуючи послідовність операцій, логічні зв'язки та взаємодію частин коду.

Створені структурна схема та блок-схема алгоритму визначили напрям розробки програмної системи. Для вирішення поставленої задачі вибрано Microsoft Visual Studio, мову програмування C# з графічним інтерфейсом Windows Forms. Після обрання необхідних компонентів робота над розробкою застосунку перейде на етап реалізації.

Програмна система міститиме як логічний так і графічний компоненти, а також інтегровані в проєкт бібліотеки прискорення роботи з мережею WinPcap, SharpPcap, PacketDotNet та LibPcap.

Логічний компонент застосунку охоплює процес контролю мережевого трафіку, який складається з двох етапів: моніторингу і аналізу. Під час моніторингу збираються основні дані, такі як кількість пакетів, час захоплення, адреси джерел і призначення, використані протоколи та об'єм даних у пакетах. Етап аналізу включає вибірковий огляд деталей конкретного пакету.

Графічний компонент застосунку включає кнопки, поля відображення та робочі області.

Інтегровані бібліотеки SharpPcap, LibPcap та PacketDotNet необхідні для функціонування додатку, оскільки вони сприяють налаштуванню взаємодії з мережевим інтерфейсом та спрощують захоплення мережевих пакетів безпосередньо з мережі. Для коректної роботи цих бібліотек також потрібно встановити технологію захоплення пакетів WinPcap, що робиться окремо.

Після створення логічної та графічної складової застосунку, варто зосередитись на класах та методах, які виконують необхідні для роботи функції. Всього застосунок містить 2 класи: MenuProgram та NetworkAnalyzer. Розглянемо їх відмінності нижче в таблиці 1.

Табл. 2.1

Класи застосунку та їх опис

Клас	Опис
MenuProgram	Відповідає за головне меню застосунку та вибір мережевого пристрою, з яким буде виконуватись робота.
NetworkAnalyzer	Виконує основну частину роботи застосунку, а саме: запуск та зупинку перехоплення пакетів, створення переліку перехоплених пакетів у вигляді списку, перегляд детальної інформації кожного перехопленого пакету та можливість вибрати пакет із наявного списку.

У таблицях 2.2 та 2.3 наведено перелік основних методів, що виконують важливі функції в існуючих класах.

Табл. 2.2

Основні методи класу MenuProgram та їх опис

Метод	Опис
MenuProgram_Load	Відповідає за відображення списку мережевих інтерфейсів та виборі одного з них.
get_Interface	Працює як кнопка, при натисканні якої підтверджується вибір мережевого пристрою для подальшої роботи з ним.

Табл. 2.3

Основні методи класу NetworkAnalyzer та їх опис

Метод	Опис
StartCapture	Розпочинає процес перехоплення пакетів.
ListView_ItemSelectionChanged	Змінює стан списку, заповнюючи його отриманими даними.
StopCapture	Завершує процес перехоплення пакетів.
PreviousPacket	Переходить до попереднього пакету в списку.
NextPacket	Переходить до наступного пакету в списку.
ToTheTop	Переходить на початковий перехоплений пакет даних в списку.
ToTheEnd	Переходить на кінцевий перехоплений пакет даних в списку.
Capture_Process	Здійснює процес перехоплення пакетів.
Device_OnPacketArrival	Отримує та надає параметри для формування списку даних.

Висновки. Результатом побудови структурної схеми і блок-схеми алгоритму програмної системи стало визначення правильної послідовності функціонування та подальша можливість реалізації застосунку. Для розробки програмної системи здійснено вибір на користь середовища розробки Visual Studio, мови програмування C# з графічним інтерфейсом Windows Forms та бібліотек SharpPcap і LibPcap. Описано функції основних методів класів, що прийматимуть безпосередню участь у роботі програмного застосунку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Microsoft Visual Studio: PROGRAMY.com.ua. URL : <https://programy.com.ua/ua/microsoft-visual-studio/> (дата звернення: 13.12.2023).
2. WinPcap: Vessoft. URL : <https://uk.vessoft.com/software/windows/download/winpcap> (дата звернення: 13.12.2023).
3. SharpPcap: NuGet. URL : <https://www.nuget.org/packages/SharpPcap#readme-body-tab> (дата звернення: 13.12.2023).
4. Libpcap Library: ScienceDirect. URL : <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/libpcap-library> (дата звернення: 13.12.2023).

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бондаренко М.Е.,

аспірант,

Штанько В.І.,

доктор філософських наук, професор.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ОСОБЛИВОСТІ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАУКИ ТОМАСА КУНА

Стенфордська філософська енциклопедія називає американського філософа Томаса Куна (1922-1996) «найвпливовішим філософом науки ХХ століття», а його праця «Структура наукових революцій» (1962) є однією з найбільш цитованих за всю історію науки. Томас Кун у своїй праці «Структура наукових революцій» запропонував нову модель розвитку науки, яка є альтернативою традиційній моделі, представленій Карлом Поппером. Відповідно до теорії Куна, наука розвивається не поступово, як вважав Поппер, а відбувається періодами наукових революцій, які замінюють старі парадигми на нові.

Парадигмою Кун називає загальну теоретичну схему, яка визначає способи мислення і практики в рамках наукової спільноти. Парадигми є основою наукового пізнання, оскільки вони дають людям спільну мову для обговорення наукових досліджень і роблять можливим науковий прогрес. Однак парадигми також можуть стати перешкодою для наукового прогресу, оскільки вони можуть призводити до консерватизму і опору змінам. Це відбувається тому, що люди, які працюють в рамках парадигми, можуть бути не готові приймати нові ідеї, що суперечать їхнім існуючим уявленням про світ.

Наукові революції, згідно з Куном, відбуваються тоді, коли накопичується достатньо аномалій, які не можуть бути пояснені існуючою парадигмою. В результаті наукове співтовариство починає втрачати впевненість в старій парадигмі, і нові ідеї, котрі раніше відкидалися, починають набирати популярність. Коли нова парадигма повністю замінює стару, відбувається наукова революція. Після наукової революції наукове співтовариство перебудовується, і науковий прогрес відновлюється.

Мета публікації – теоретично дослідити розвиток біометричної ідентифікації з точки зору теорії Томаса Куна.

Еволюція парадигм по Куну відбувається в кілька етапів [1]:

1. *Нормальна наука.* На цьому етапі наукове співтовариство працює в рамках існуючої парадигми. Вчені займаються вирішенням проблем, котрі можна пояснити в рамках цієї парадигми.

2. *Аномалія.* З часом накопичується достатньо аномалій, які не можуть бути пояснені існуючою парадигмою.

3. *Криза.* На цьому етапі наукове співтовариство починає втрачати впевненість в існуючій парадигмі.

4. *Наукова революція.* На цьому етапі нові ідеї, які раніше відкидалися, починають набирати популярність. В результаті відбувається заміщення старої парадигми новою.

5. *Перебудова наукового співтовариства.* Після наукової революції наукове співтовариство перебудовується, і науковий прогрес відновлюється.

Кун стверджував, що еволюція парадигм є невід'ємною частиною розвитку науки. Він вважав, що наукові революції є необхідними для того, щоб наука могла розвиватися і пізнавати нові аспекти світу.

Зміна парадигм у розвитку біометричної ідентифікації за Томасом Куном можна описати таким чином [2]:

Нормальна наука. У рамках нормальної науки біометрична ідентифікація була заснована на використанні окремих біометричних ознак, таких як відбитки пальців, обличчя або райдужна оболонка ока. Ці ознаки були відносно надійними та стійкими до підробки, але вони також були відносно обмеженими у своєму застосуванні. Наприклад, відбитки пальців можна використовувати лише для ідентифікації людей, котрі вже мають відбитки пальців у базі даних.

Аномалія. З часом накопичується достатньо аномалій, які не можуть бути пояснені існуючою парадигмою. Наприклад, виникають технології, які дозволяють підробляти біометричні ознаки, такі як відбитки пальців.

Криза. На цьому етапі наукове співтовариство починає втрачати впевненість в існуючій парадигмі. Новітні технології дають можливість робити фальшиві голосові записи, копіювати відбитки та навіть створювати маски обличчя. Тому виникає сумнів, що дешеві методи біометричної ідентифікації можуть бути використані для захисту даних.

Наукова революція. На цьому етапі нові ідеї, що раніше відкидалися, починають набирати популярність. В результаті відбувається заміщення старої парадигми новою.

Перебудова наукового співтовариства. Після наукової революції наукове співтовариство перебудовується, і науковий прогрес відновлюється.

Зміна парадигм у розвитку біометричної ідентифікації відповідає цій моделі, оскільки вона пов'язана з появою нових технологій і нових способів мислення про біометричну ідентифікацію.

Нова парадигма. Нова парадигма біометричної ідентифікації заснована на використанні сукупності біометричних ознак. Ця парадигма дозволяє використовувати ширший спектр біометричних ознак, що робить біометричну ідентифікацію більш надійною та універсальною. Наприклад, спроба гібридизації вже існуючих біометричних ознак може включати відбитки пальців, обличчя, голос, райдужну оболонку ока та інші ознаки.

Крім того, нова парадигма біометричної ідентифікації заснована на використанні машинного навчання. Машинове навчання дозволяє навчати біометричні системи на великих наборах даних, що підвищує їх точність і надійність [3].

Переваги нової парадигми. Нова парадигма біометричної ідентифікації має ряд переваг. Вона робить біометричну ідентифікацію більш надійною, універсальною та ефективною. Це призводить до широкого поширення біометричної ідентифікації в різних галузях, таких як безпека, фінансова сфера, охорона здоров'я та інші [4].

Нова парадигма вже починає впливати на наше життя. Наприклад, біометрична ідентифікація використовується для оплати товарів і послуг, контролю доступу до різних об'єктів та автентифікації користувачів у різних додатках. У майбутньому біометрична ідентифікація стане ще більш поширеною і стане невід'ємною частиною нашого життя.

Теорія Куна є предметом дискусій і критики. Деякі філософи науки вважають, що вона занадто суб'єктивна і не дає можливості для об'єктивного аналізу розвитку науки. Інші вважають, що вона не враховує роль особистості вчених в процесі розвитку науки.

Незважаючи на критику, теорія Куна залишається однією з найважливіших робіт в сучасній філософії науки. Вона допомагає зрозуміти, як наука розвивається в реальному світі, і як парадигми відіграють важливу роль в цьому процесі.

Таким чином, можна казати, що теорія Томаса Куна є ефективною для оцінювання розвитку сучасних технологій. Такі етапи зміни парадигм, як «криза» та «наукова революція» дають розуміння, коли те, чи інше рішення стикнулося з проблемами та було переосмислене та модернізовано з урахуванням сучасних підходів та особливостей. Так в процесі розвитку біометричної ідентифікації було запроваджено гібридизації різних методів ідентифікації, а також використання машинного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кун Томас. Структура наукових революцій. — К.: Port-Royal, 2001. — С. 57-65.
2. Т. Кун. Структура наукових революцій. С ввідной статьей и дополнениями 1969г. - М.: Прогресс, 1977.- 300с.
3. Бондаренко М. Е. Аналіз методів голосової ідентифікації / М. Е. Бондаренко, Г. С. Іващенко. // Міжнародна наукова інтернет-конференція "Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення". – 2023. – №79. – С. 7–9.
4. Flanagan J. Speech Analysis, Synthesis and Perception / J. Flanagan. – New York and Berlin: Springer-Verlag, 2008. – 317 p.

Піонтковська В.В.,
здобувачка вищої освіти
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій.
Науковий керівник: **Плетенецька Ю.М.,**
канд. філол.наук, доцент кафедри англійської
філології і перекладу.
Національний авіаційний університет

ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАГОЛОВКІВ В ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ

Сучасний світ характеризується неперервною динамікою та надзвичайно великою кількістю інформації, яка надходить кожен день. Публіцистична преса відіграє важливу роль для людини, оскільки газетні тексти стають одним із найбільш популярних джерел інформації.

У світі англійської мови газетний дискурс користується популярністю не лише серед носіїв англійської мови, але й серед тих, хто володіє іншими мовами, оскільки він висвітлює різноманітні політичні, культурні, соціальні проблеми та реалії у всьому світі.

В останні часи у лінгвістичних дослідженнях особлива увага приділяється аналізу особливостей заголовків у публіцистичному дискурсі. Це пояснюється тим, що газетний заголовок має прагматичний вплив на читача. Заголовки газет є сутністю певної статті та представляють його семантичне ядро. Тому для швидкого отримання інформації про головну думку тексту читач перш за все звертає увагу на заголовок.

Дослідження лексичних особливостей газетного заголовка займалася Бойчук К. В. [3], Желтоногова Т. [8], стилістичним особливостям газетного заголовку присвятили свої роботи Демченко Н.С. [7], Карпенко Н. А. [11]. Багато вчених досліджували функції заголовків, в тому числі функцію впливу, в газетному дискурсі, серед яких Антонович М. М. [3], Грицина В. І. [6].

Головна роль заголовку - це привертання уваги читача. Він повинен бути цікавим, провокативним або загадковим, щоб викликати інтерес і спонукати читача докладніше ознайомитися зі статтею.

Під час знайомства читача з газетним текстом, найбільшою увагою користується заголовок, який утворює єдиний комплекс з підзаголовком та фотографіями. Цей комплекс слугує не лише засобом привертання уваги читачів, але й визначає основну тему тексту, передає його зміст [1]. Заголовок визначений як перше слово, що звертається до читачів, виступає "постійним, незмінним елементом газети, кодифікатором змісту статті, що представляє головну думку автора та тему матеріалу" [2].

Дискурс англійськомовної преси представляє собою систему взаємопов'язаних лексичних, фразеологічних та граматичних засобів, які утворюють окрему лінгвістичну одиницю для передачі інформації. Заголовок виявляється ключовим елементом будь-якої

публікації, на який читач спрямовує свою увагу, що підкреслює його важливість для конкурентоспроможності матеріалу.

Прагматичний потенціал заголовку полягає у формуванні позитивного враження про текст та спрямованні читача на сприйняття інформації. Завдяки своїй ролі в комунікативній системі, заголовок впливає на інтенції читача, направляє його думки та готує внутрішній настрій до сприйняття контенту. Отже, правильно оформлений заголовок сприяє підвищенню прагматичної ефективності публікації.

Основними характеристиками газетного дискурсу є стислість, застосування суспільно-політичної лексики, використання типових виразів та стилізація синтаксичних конструкцій.

Заголовок, як важливий елемент структури газетного тексту, є першим, що привертає увагу читача. Він має передати головну ідею та проблематику тексту в суспільному, політичному чи культурному контексті, об'єднуючи об'єктивність і емоційну складову [11].

Функції заголовку включають інформативну, прагматичну, естетичну, експресивно-апелятивну, а також рекламну та структурно-організуючу. Ці функції формуються через лексичні, граматичні, стилістичні та графічні особливості заголовку, що сприяють його прагматичній спрямованості. Роль автора, який створює заголовок, визначається важливістю прагматичного впливу, зокрема спрямованістю на реакцію аудиторії.

Заголовки англomовних газет визначаються авторським стилем та часто включають нові, часто вживані лексичні одиниці, так звані неологізми, для ефективного привертання уваги. Наприклад, у заголовку "A mom-to-be wants to know how to avoid alienating child-free friends" автор використовує терміни "mom-to-be" (майбутня мама) та "alienating" (відчуження), що надає заголовку індивідуальність та прагматичний потенціал.

Газетний стиль англійської мови включає політичні й економічні терміни, політичну лексику, газетні кліше та скорочення, що надає заголовкам точність та актуальність. Широко використовуються також тропи для виразності та загадковості, сприяючи привертанню уваги читачів [12].

У заголовках часто опускаються артиклі й дієслова-зв'язки, надаючи їм яскравий характер та підсилюючи інформативність. Наприклад, відсутність підмета в "12-year-old admits to robbing Uber Eats driver" акцентує увагу на віці особи, яка скоїла грабжж.

Опущення дієслова "to be" у "Otis death toll rises to 45; dozens still missing" підкреслює трагічність події, підсилюючи інформативність заголовка щодо кількості жертв та зниклих під час буревію в Мексиці.

Заголовки газет також використовують епітети для опису ситуацій чи суб'єктів, як у "Desperate U.S. Citizens Are Stuck in Gaza," де епітет "desperate" виражає моральний стан громадян США в Газі.

Загальний висновок з проведеного аналізу газетного дискурсу та його заголовків в англomовних газетах відображає багатогранність і важливість цього мовного явища в сучасному медійному середовищі. Основні характеристики газетного дискурсу, такі як стислість, використання суспільно-політичної лексики, стилістичне використання мовних засобів та емоційно-експресивної лексики, додають заголовкам не лише інформативність, а й прагматичний потенціал [7].

Заголовок, як важлива складова газетного тексту, виступає не тільки як смислова домінанта, але і як самостійна мовна одиниця. Його подвійна природа, яка включає в себе як мовний елемент, що випереджає текст, так і повноправний компонент тексту, підкреслює його значущість та самостійність у сприйнятті читачем.

Функції заголовків в публіцистичних текстах включають інформативну, прагматичну, естетичну, емоційно-апелятивну, а також функцію реклами та структурування. Ці функції тісно взаємодіють та можуть бути домінуючими в залежності від інтенції автора.

Важливими особливостями заголовків англomовних газет є їхня лексична різноманітність, використання тропів, таких як метафори та епітети, а також граматичні характеристики, такі як еліпсис та специфічне використання дієслівних форм [3].

Аналіз використання мовних засобів у заголовках газетного дискурсу підкреслює їхню значущість у формуванні враження читача, спрямованого на сприйняття певної інформації чи поглядів автора. Це стає ефективним інструментом взаємодії автора та читача в процесі комунікації.

Зазначений аналіз також вказує на необхідність подальших досліджень у галузі прагмалінгвістики, щоб розкрити більше аспектів взаємодії мови та сприйняття в контексті газетного дискурсу. Здійснення таких досліджень в майбутньому допоможе глибше зрозуміти комунікативні стратегії, що використовуються в заголовках газет, та їхній вплив на аудиторію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Grice P. *Logic and conversation* / Grice P. // *Syntax and Semantics*. New York : Academic Press. 1975. P. 41—58.
2. Sandig B. *Textstilistik des Deutschen*. 2. Aufl. Berlin ; New York : Walter de Gruyter, 2006. 584 S.
3. Антонович М. М. Функції газетних заголовків, виражених сполученням типу NNN. *Іноземна філологія*. 1992. № 103. С. 103—110.
4. Бойчук К.В. Мова газетних текстів як засіб впливу на читача. *Наукові записки*. Вип. 11. 2009. С. 135—139.
5. Гонтаренко А. С. Англomовні газетні заголовки та їх переклад українською мовою. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Випуск 45. 2014. С. 217-219.
6. Грицина В. І. *Інфраструктура речень публіцистичного стилю: Автореф. дис.... канд. філол. наук*. Запоріжжя, 2002. 20 с.
7. Демченко Н.С. Мовні засоби вираження в англomовних газетних заголовках. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 22. Том 1. С. 101-105.
8. Желтоногова Т. Заголовок як компонент структури українського поетичного тексту: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Кіровоград. 2004. 19 с.
9. Здоровега В. Й. *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
10. Іванов В. Ф. *Техніка оформлення газети : курс лекцій*. В. Ф. Іванов. К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. 222 с.
11. Карпенко Н. А. До питання англо-українського перекладу фразеологізмів у сучасних газетних заголовках. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди/гол. ред. О.В. Халіман*. Харків. 2022. Вип. 57. С. 98—105.
12. Кійко Ю.Є. *Фрактальне моделювання інваріантно-варіантної структури медіатекстів у німецькій та українській мовах : дис. ... докт. філол. Наук : 10.02.17, 10.02.21*. Чернівці, 2017. 433 с

Сухонос С.А.,

викладач іноземної мови

ВСП «Тальнівський будівельно-економічний фаховий коледж»

Уманського національного університету садівництва,

циклова комісія загальноосвітніх та

соціально-гуманітарних дисциплін

СИСТЕМА КОМПЕТЕНТІСТНИХ ЗАВДАНЬ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У процесі вивчення іноземної мови розрізняють три основні методи, що підвищують активність і самостійність студентів. Це такі методи, як:

— **метод проблемного викладу**, тобто формулювання викладачем на занятті пізнавального завдання безпосередньо перед викладом матеріалу для того, щоб розкрити систему доказів, порівняти різні точки зору і підходи, показуючи спосіб вирішення поставленого завдання.

Наведемо приклад завдання:

You are talking to your friend. He does not go in for sport eat a lot of fast food and persuades you that sport is not an important part of our life. Express your idea on this problem.;

— **частково-пошуковий** (евристичний) метод, який полягає в організації активного пошуку рішення висунутих викладачем (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок.

Наведемо приклад завдання:

Have not you ever thought about a career of a journalist? What are the positive and negative aspects of a career of a journalist?;

— **дослідницький метод**, який передбачає, що студенти після постановки ряду проблем і завдань, короткого усного або письмового інструктажу самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження і вимірювання, виконують інші дії пошукового характеру.

Наведемо приклад завдання:

Imagine the situation, that you are going to take part in competition “Healthy Lifestyle”. You should find information about vitamins, healthy food, sport etc. to make our life healthier.

Застосовуючи ці методи на уроці, викладач розвиває у студента такі якості, як ініціативність, творчий пошук, підвищення інтересу до пізнання і гнучкість мислення, здогадку.

Таким чином, викладачу необхідно не просто передавати знання, але вчити студентів їх добувати, тобто вчити їх самостійно вчитися, тому що метою навчання іноземної мови визнається розвиток у студентів умінь вчитися найефективнішими способами, умінь управляти, організовувати своє навчання і самостійно оцінювати результати своєї праці.

Основною метою навчання іноземної мови є формування у студентів комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і

цивілізацій сучасного світу, а також використання інтерактивних методів, як приклад сучасного методу навчання.

Інтерактивність від латинської *inter* - між, і *actio* - дія - це одна з характеристик діалогових форм процесу пізнання. В наш час інтерактивність набуває все більш вагомого значення. Інтерактивне навчання змінює звичні форми навчання на діалогові, основані на взаємодії та взаєморозумінні. Використання прийомів інтерактивного навчання в практиці та досвіді роботи з різними за рівнем розвитку студентами переконує в тому, що ці форми при їх систематичному застосуванні дійсно дозволяють кожному студенту відчувати себе в "контексті" спільної роботи, формують комунікативну готовність до спілкування в малій групі на уроках з іноземної мови (на всіх предметах гуманітарного циклу), сприяють розвитку особистісної рефлексії, діють на становлення активної позиції у навчальній діяльності.

Відомо, що одним з основних методичних інновацій є інтерактивні методи навчання. Слово "інтерактив" прийшло до нас із англійської мови "interact". "Inter" – це "взаємний", "act" – діяти. Інтерактивне навчання – це навчання основане на діалогічному мовленні, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня, при цьому вони виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання і не відчувають домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. В таких умовах учні швидше привчаються бути демократичними, сміливо спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані самостійні рішення.

Отже, основними методами активізації пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови є такі:

- **метод рольових ігор**
- **дискусійний**
- **метод проектів**
- **використання мультимедійних**

ГРА – як найефективніший засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на усіх етапах навчання іноземної мови

Гра на уроці іноземної мови є формою навчання. Її основна функція - бути засобом навчання, розвитку і виховання. Вона забезпечує емоційний вплив на студентів, активізує резервні можливості особистості, полегшує опанування знаннями, уміннями та навичками, сприяє їх актуалізації, створює умови для активної розумової діяльності її учасників.

Одним із шляхів створення комунікативної ситуації є *рольові ігри*, які сприяють реалізації міжособистісного спілкування студентів на уроці.

Рольову гру можна розглядати як прийом та засіб особистісно-орієнтованого підходу, адже умови і проведення гри надають можливості для здійснення індивідуалізації: підбору мовленнєвих партнерів і груп з урахуванням спільності їх інтересів, стилю володіння іноземною мовою, розмежування режимів виконання та обсягу вправ для студентів з різним типом володіння мовленнєвою діяльністю, тощо.

1. Приклади гри: «Знайди пару» («Find the pair»)
2. «Магічний рукопис» («A magic manuscript»)

Учитель пропонує прочитати невеликі тексти, у яких відсутні інтервали між словами, знаки пунктуації, великі літери. Спершу студенти читають мовчки, а потім – уголос і перекладають українською мовою.

3. «Склади текст» («Make a text!»)

Учитель об'єднує учнів у 2 команди. Кожній команді він пропонує конверт із картками. На картках написані слова та словосполучення, з яких потрібно скласти речення. З речень потрібно скласти текст.

4. «Друг заблукав»:

Teacher: You are in London with your friend. Suddenly you see that your friend is no longer with you. He has lost his way. You come to a policeman and tell him about it. The policeman asks you to describe your friend. Do it for him.

5. Рольова гра «Дискусія між українськими й англійськими однолітками»

Половина групи бере на себе роль українських студентів, інші студенти – «гості з Англії». Студенти розповідають “закордонним гостям” про свою країну, її географічне положення, столицю, традиції, права і обов'язки громадян України і задають «англійцям» аналогічні питання. Кожен «українець» і кожен «гість» повинні задати хоча б одне питання і дати відповідь хоча б на одне питання.

Типові питання були такими:

1. What countries does Ukraine (the UK) border on?
2. What is the area of your country?
3. What is its climate like?
4. What are its main mineral resources?
5. What is its relief like?
6. What are the main rivers of your country? How long are they?
7. What is the capital of your country? Its main economic and cultural centers?
8. What is the population of your country?
9. Speak about the emblem of your country.
10. What do you know about its flag?
11. What do you know about the political system of your country?
12. What are the main historic periods of your country?
13. What monuments of Kyiv (London) would you recommend us to see?
14. Speak about your favourite monument of your home city.
15. What industries are most developed in your country?
16. What environmental problems does your country have?

6. Рольова гра " У магазині "

Студенти отримують картки з зображенням різноманітних продуктів та їх цінами, а також завдання та ролі. Гра розрахована на парну роботу.

Завдання для студентів з високим рівнем володіння мовленнєвими уміннями та навичками:

Pupil A:

You are a shop assistant. Help a customer to buy everything he wants and don't sell your goods for low price.

Pupil B:

You have a party tonight. Buy everything you need to cook the best dinner. You have £ 35.70

Завдання для студентів з низьким рівнем мовленнєвих умінь та навичок:

Pupil A:

You are a shop assistant. Help a customer to buy everything he wants and don't sell your goods for low price.

Дискусія – як один із ефективних інноваційних методів на уроках іноземної мови

Дискусія дає можливість:

- активізувати пізнавальну діяльність студентів;
- сформулювати певну культуру мови, вміння вислухати співрозмовника, не перебиваючи;
- ставити запитання, заперечуючи або, навпаки, погоджуючись;
- формувати свідоме ставлення до розгляду проблеми, активність в обговоренні проблеми, яка назріла, націленість на з'ясування причин її виникнення, а також на її вирішення. Мова, таким чином, є одночасно і метою і засобом навчання;
- формувати культуру творчого оперативного мислення;
- створювати умови для використання особистого досвіду та одержаних раніше знань для засвоєння нових.

Прийоми введення в дискусію можуть бути наступні:

- опис конкретного проблемного випадку з життя;
- використання останніх новин;
- рольова гра;
- демонстрація відеокліпу;
- драматизація (моделювання проблемної ситуації);
- звукозапис;
- питання типу (Що? Як? Чому? Що вам відомо про...?).

Етапи організації дискусії:

- виділення "макро" проблеми, поділ на "мікро" проблеми. Поділ учнів на групи.
- Пояснення стратегії проведення дискусії;
- пояснення правил ведення дискусії. Рекомендації щодо збору матеріалу;
 - лексичні вправи (знайомство з новою лексикою);
 - попереднє обговорення однієї із "мікро" проблем у всіх групах;
 - колективне обговорення;
 - звернення до текстового матеріалу, відео-аудіо записів, із метою одержання базової інформації з даної проблеми.

Орієнтовні проекти з іноземної мови:

Тема проекту	Провідна діяльність	Освітній продукт
«Географічне положення України»	Практична	Виготовлення карти
«Мій улюблений фільм»	Дослідницька, творча	Збірка улюблених фільмів
«Молодість – найкращий час»	Дослідницька, практична	Виставка плакатів
«Улюблена страва»	Інформаційна	Презентації, виставка
«Подорож до Великої Британії. Лондон»	творча	Мультимедійна презентація, екскурсія
«Спорт у нашому житті»	творча	Мультимедійна презентація
«Збережемо планету разом»	Практична	Презентація

Організація проведення дискусії:

- етапи самостійної роботи групи по підбору та осмисленню матеріалу;
- повідомлення результатів обговорення в малих групах;
- загальна дискусія;
- підведення підсумків.

Проектна технологія як засіб розвитку комунікативних, інтелектуальних та творчих здібностей студентів

Проектні технології мають певні переваги:

- одночасне поєднання індивідуальної та колективної діяльності, можливість самореалізації, робота в команді;
- реалізація вікових потреб у самостійній і практичній діяльності;
- оцінювання результатів, їх суспільна значущість;
- можливість бачити результати власної діяльності;
- можливість застосування в процесі роботи над проектом сучасних технологій;
- використання всесвітньої мережі Інтернет;
- використання різноманітних форм взаємодії, в тому числі інтерактивних, що дає змогу практично реалізовувати педагогіку співробітництва;
- глобалізація освітнього процесу, націлення на конкретний результат;
- можливість реальної міжпредметної інтеграції;
- нові можливості для неформального контролю за рівнем досягнень учнів.

Здатність продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та в команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати проекти індивідуальних і колективних дій, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання - все це сприяє розвитку комунікативних, інтелектуальних та творчих здібностей особистості та соціалізації її у нашому суспільстві.

Використання комп'ютерних технологій при вивченні іноземних мов

За допомогою Інтернету студенти мають змогу виконувати такі види навчальної діяльності:

- тренуватися у правописі;
- вивчати лексичний матеріал;
- удосконалювати розуміння аудіо тексту;
- розвивати техніку читання;
- вивчати граматику;
- навчатися писемного мовлення;
- тренувати вимову тощо.

Інтернет дозволяє вдало моделювати умови комунікативної діяльності, реалізовувати їх у різноманітних тренувальних вправах ситуативного характеру. Всесвітня мережа містить велику кількість сайтів з потенційно цікавим і актуальним матеріалом для освіти.

Найбільш змістовними, на мою думку, є наступні навчальні сайти:

- <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/>
- <https://test-english.com/use-of-english/b1/>
- https://www.examenglish.com/KET/ket_listening_part5.htm
- <https://agendaweb.org/reading-exercises.html>
- <https://en.islcollective.com/english-esl-worksheets/search/reading+comprehension>
- <https://lingua.com/english/reading/>
- <https://englishforeveryone.org/Topics/Count-and-Non-Count.html>
- <https://english-practice.net/english-reading-exercises-for-b1/>
- <https://wordwall.net/ru-ru/community/jeopardy-grammar>
- <https://www.youtube.com/user/jeopardy>

*Харко Богдана,
студентка 3 курсу, спеціальність 013 Початкова освіта.
Науковий керівник: Дацюк Руслана Богданівна,
викладач вищої категорії.*

*КЗ ЛОР "Бродівський фаховий педагогічний
коледж ім. М.Шашкевича"*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

З кожним днем світ змінюється, так само змінюється й освіта. Нова українська школа закладає засади компетентнісної освіти. Зараз у школах уже з початкової ланки навчання важливо розвивати медіаграмотність учнів, формувати інформаційну гігієну, вміння відрізнити факти від фейків, розуміти свою відповідальність, поширюючи або створюючи певний контент. Для розвитку медіаграмотності у початковій школі використовують різні медіапродукти, зокрема найпростіші медіатексти. Медіатекст – це текст або зміст, який передається за допомогою медійних засобів комунікації. До засобів комунікації належать відео, фотографії, аудіо, графіка, анімація та інші мультимедійні формати. Медіатексти можуть мати різі цілі та зміст, від розважального до інформаційного. Однією з ключових переваг використання медіатекстів є здатність зацікавлювати та можливість залучати учнів для вивчення і сприймання нової інформації як навчального матеріалу.

У Державному стандарті початкової освіти та типових освітніх програмах НУШ визначені базові знання для мовно-літературної галузі. В них зазначено, що учні аналізують різні типи текстів, зокрема медіатекстів, які застосовуються у процесі читання. Поняття «медіатекст», на перший погляд, є невідомим для учнів початкових класів, але це не так, - з кожним днем вчитель знайомить їх із новою інформацією, яку школярі дослівно вивчають та використовують на уроках. Саме медіатекст дає змогу вчителю широко розуміти та розглядати будь-який текст, доступний читачам через сучасні медіа (газети, журнали, радіо, телебачення, телефон, інтернет тощо).

Перед тим, як використовувати медіатексти, потрібно з'ясувати, що саме до них входять: відеосюжет з новин, фотографія, документальні або художні фільми (мультфільми), телепередачі, рекламний ролик, віртуальна екскурсія, статті у пресі, інтернет-статті.

Фотографія є найбільш простим медіапродуктом; її можна розглядати як картинку та використовувати на різному етапі уроків. Наприклад, учні можуть принести фотографію своїх домашніх улюбленців та коротко розповісти про фото в усній чи письмовій формі).

Документальні або художні фільми (мультфільми) є одним із видів медіатекстів, вони допомагають вчителю привернути увагу учнів; під час перегляду фільмів у дітей

збільшується продуктивність на уроці, діти вчать з фільмів та мультфільмів черпати знання, використовують їх як джерело майбутнього досвіду.

Для того щоб використовувати медіатексти, потрібно знати вимоги до роботи з медіатекстами, зазначені у Державному стандарті початкової освіти. Почнемо із усної взаємодії. На цьому етапі учні вчать виокремлювати необхідну інформацію з різноманітних джерел; аналізувати та інтерпретувати усну інформацію; оцінювати усну інформацію (вміння висловлювати свою думку та ставлення до інформації, що несе медіатекст); використовувати вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок.

Наступний етап - сприйняття, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах, медіатекстах. На цьому етапі учні вчать аналізувати та інтерпретувати текст (визначають тему простого медіатексту, форму та зміст); оцінюють текст (висловлюють власну думку, враження).

Наступна вимога - висловлювання думок, почуттів, ставлення до медіатекстів та створення власних медіапродуктів. Учні повинні створювати письмові висловлювання (створювати самостійно медіатексти); взаємодіяти в режимі часу (обмінюватися короткими письмовими повідомленнями та створювати дописи).

Проаналізувавши вимоги до медіатекстів, можемо зробити висновок, що учні початкових класів повинні опанувати різні формати та засоби аналізу медіатекстів.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа» Типової освітньої програми передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. За допомогою цієї змістової лінії діти здобувають такі вміння: навчаються обговорювати зміст і форму простого медіатексту, визначають тему і головну думку простих візуальних медіатекстів; створюють прості авдіальні медіапродукти (презентують роботу групи, працюють з мікрофоном, диктофоном, роблять оголошення зі сцени, повідомляють новини через гучномовець тощо); створюють прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо), визначають мету простого медіатексту (усна реклама, авдіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра); висловлюють власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в простому медіатексті; використовують різні форми презентації простих медіатекстів.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа» допомагає дітям освоїти медіаграмотність, адже, сприймаючи медіатексти, вони навчаються критично осмислювати інформацію, а також розвивають навички аналізу та оцінки медійних матеріалів.

Для розвитку медіаграмотності учнів початкових класів в Новій українській школі можна використовувати різні методи та прийоми аудіювання:

1. Слухання авдіозаписів з використанням мультимедійних засобів. Наприклад, учні можуть слухати авдіозаписи казок, віршів, пісень тощо, які супроводжуються ілюстраціями.
2. Слухання та обговорення новин та інформаційних програм. Учні можуть слухати новини та інформаційні програми, обговорювати їх зміст та висловлювати свої думки.
3. Слухання та переказ тексту. Учні можуть слухати тексти різної тематики та потім скласти короткий переказ або відповідати на запитання.
4. Слухання діалогу та виконання завдань. Учні можуть слухати діалоги та виконувати завдання, пов'язані з їх змістом, наприклад, заповнювати пропущені слова або вибирати правильну відповідь.

5. Слухання та аналіз музичних композицій. Учні можуть слухати різні музичні композиції та аналізувати їх зміст та емоційний вплив.

Медіатексти, такі як відео, аудіо, інтерактивні мультимедійні матеріали, можуть бути дуже ефективними для розвитку медіаграмотності учнів початкових класів в рамках Нової української школи (НУШ).

Використання медіатекстів допомагає учням розвивати навички критичного мислення, аналізу та оцінки інформації, яку вони сприймають через різноманітні медійні формати. Вони навчаються розуміти підтекст та приховані мотиви в медіатекстах, а також вміти висловлювати свою думку про них.

Крім того, медіатексти можуть бути цікавим та захопливим засобом навчання для дітей, оскільки вони включають в себе різноманітні візуальні та звукові елементи, які привертають увагу учнів. Це сприяє покращенню їхнього сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, використання медіатекстів у навчальному процесі молодшої школи допомагає не лише розвивати медіаграмотність учнів, а й зробити навчання більш цікавим та ефективним, особливо для тих учнів, хто краще вчиться через візуальний або авдіальний способи.

Використання відеороків допомагає учням краще зрозуміти матеріал, особливо якщо вони мають проблеми з концентрацією. Аудіозаписи можуть бути корисними для вивчення мови, оскільки допомагають учням покращити свої навички слухання та вимови. Музичні відео можуть стимулювати розвиток музичних здібностей учнів.

Крім того, створення власних медіатекстів може сприяти розвитку творчих та комунікативних навичок учнів, а також позитивно позначитися на їхньому самовизначенні. Це також може покращити їхнє розуміння теми, яку вони вивчають, оскільки вони змушені переробити матеріал для створення медіатексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Еванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
2. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі: навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Волошенюк О. В., Мокрогуа О. П., Ганик О. В. Київ: ПРОПАПР, 2021. 160 с.
3. Робота з медіатекстами на різних етапах уроку в початковій школі [<https://vseosvita.ua/library/embed/000h3o-6e9b.docx.html>]. Дата звернення: 06.12.2023.
4. Робота над медіатекстами [<https://www.slideshare.net/ssuserb863c4/ss-46504421>]. Дата звернення: 12.12.2023.
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. с.10-11. [<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>]. Дата звернення: 07.12.2023.
6. Формування медіаграмотності здобувачів освіти на уроках української мови та літератури [<https://genezum.org/library/formuvannya-mediagramotnosti-zdobuvachiv-osvity-na-urokah-ukrainskoi-movy-ta-literatury>]. Дата звернення: 10.12.2023.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

*Андрущенко Микола Олександрович,
Макєєв Олексій Сергійович,
Рамазанов Расул Шамільович,
аспіранти.*

*Науковий керівник: Штанько Валентина Ігорівна,
доктор філософських наук, професор кафедри філософії.*

Харківський національний університет радіоелектроніки

МІСЦЕ НАУКИ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ (ЗА РОБОТАМИ П. ФЕЄРАБЕНДА)

Вивчення ролі науки в сучасній культурі завжди ставало передусім викликом для філософії та дослідників. Серед них виділяється впливовий австрійський філософ науки Пол Карл Феєрабенд, чії роботи відзначаються непересічним підходом до розуміння процесів наукового пізнання. Його теорія “методологічного анархізму” відкриває дискусії про сутність наукового методу та вплив науки на сучасне суспільство. Провідний у своїй критиці влади наукового авторитету та стандартних методологічних підходів, Феєрабенд надає новий ракурс на місце науки в культурному контексті[1]. Давайте зануримося в його ідеї, розглядаючи, як його концепції впливають на сприйняття та розвиток наукової думки в наш час.

Пол Карл Феєрабенд (Paul Karl Feyerabend) був австрійським філософом науки, відомим своїми критичними поглядами на науковий метод та науку взагалі. Однією з його найвідоміших праць є “Проти методу: Окреслення анархічної теорії знання” (Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge)[2].

Феєрабенд висловлював сумніви у єдиному і строгому методі наукового дослідження та вважав, що науковий прогрес не визначається однією універсальною методологією. Він пропонував ідею “методологічного анархізму”, або відмови від фіксованих правил у науці.

Місце науки в сучасній культурі, згідно з Феєрабендом, може бути розглянуте з наступних поглядів:

- **Різноманіття підходів:** Феєрабенд висловлював ідею, що в науці не повинно бути єдиного принципу чи методу, і різноманіття підходів може сприяти творчості та інноваціям.

Пол Карл Феєрабенд вносив інноваційний вклад у філософію науки, надаючи особливий акцент на різноманіття підходів у науковому дослідженні. За його переконаннями, відсутність єдиного принципу чи методу у науці є ключем до розвитку творчості та досягнення інновацій. Феєрабенд використовував приклади з історії науки, щоб підтвердити, що персистентне дотримання одного наукового методу може призвести до стагнації і обмежити можливості відкриттів.

Він акцентував увагу на тому, що в різних галузях науки, а також в різних культурах, існують унікальні методологічні підходи, які допомагають вирішувати конкретні проблеми[3]. Його приклади включають нестандартні методи, які призвели до великих наукових досягнень, і вказували на те, що іноді відмова від конвенцій може виявитися плідною.

Феєрабенд підтримував ідею, що різноманітність методологій може визначати образ думки і стимулювати креативність вчених. Відмовляючись від ідеї, що існує єдиний “правильний” шлях до отримання знань, він сприяв розвитку плюралізму і дозволяв науковій спільноті експериментувати з різними підходами.

За філософією Феєрабенда, різноманітність підходів у науці є необхідністю, що допомагає пристосовуватися до змін в середовищі та розкривати нові горизонти знань, роблячи науку динамічною і еволюційною сферою.

• **Критика наукового авторитету:** Він підкреслював необхідність критичного підходу до авторитетів в науці, відмовляючись від догматичного ставлення до наукового знання.

Філософія Пола Карла Феєрабенда зазначала невіроче ставлення до наукового авторитету та підкреслювала важливість критичного підходу до нього. Феєрабенд вбачав небезпеку у високому ступені довіри до наукових експертів і вказував на те, що надмірна лояльність до авторитетів може призвести до застою в науковому розвитку. Він виражав переконання, що науковий авторитет не повинен ставати недоторканим, але, навпаки, піддаються критичному огляду та сумнівам. За його думкою, догматичне слідування науковим авторитетам пригнічує індивідуальний розсуд та можливість розвитку альтернативних ідей.

Феєрабенд вказував на приклади в історії науки, коли суперечності і конфлікти з авторитетами ведуть до плідних дебатів і нових наукових підходів. Відзначаючи важливість відкритого обговорення та суперечок, він сприяв створенню атмосфери, де науковці можуть висловлювати свої погляди, навіть якщо вони суперечать прийнятим стандартам.

Важливим елементом його критики було підкреслення того, що наукове знання повинно бути відкритим для переосмислення та постійної ревізії, і навіть авторитетні думки повинні бути піддані виклику. Феєрабенд підтримував розвиток науки як процесу, де сумніви та обговорення вважаються необхідними компонентами для стимулювання наукового прогресу.

• **Сприяння творчості:** Феєрабенд підтримував ідею, що обмеження у використанні різних методів і підходів може обмежити творчість та розвиток науки.

Пол Карл Феєрабенд висловлював стійку позицію щодо необхідності сприяння творчості в науці через розмаїття підходів та методів. Його теорія “методологічного анархізму” вказувала на те, що обмеження у використанні різних методів обмежує потенціал наукової творчості та призводить до застою. Феєрабенд підкреслював, що відсутність різноманітності підходів у науці може призвести до стагнації та втрати можливостей для новаторських ідей. Він вказував на те, що індивідуальний підхід до наукового дослідження, який дозволяє вченим експериментувати з різними методами, є ключовим чинником для творчого прогресу.

За його думкою, концентрація на одному методі чи підході може призвести до втрати можливостей для інновацій та обмежити розгортання потенціалу наукового співтовариства. Відмова від наукового плюралізму, на його думку, обмежує відкриття нових горизонтів та можливостей для творчого розвитку. Феєрабенд використовував історичні приклади, щоб демонструвати, як саме різноманіття підходів та експериментів

призводило до важливих відкриттів у науці. Його підхід був спрямований на створення атмосфери, де науковці можуть експериментувати з різними ідеями та підходами, що, за його переконанням, найкращим чином підтримує творчий розвиток науки.

Узагальнюючи різні аспекти філософії Пола Карла Феєрабенда, можна визначити його важливий внесок у розуміння місця науки в сучасній культурі. Його ідеї різноманіття підходів в науці наголошують на важливості творчості та інновацій, що виникають за умови відмови від єдиного методу та відкриття для різних шляхів пізнання. Феєрабанд розглядав науковий авторитет як потенційну перешкоду для критичного мислення та стимулювання нових ідей, підкреслюючи необхідність постійної ревізії та сумнівів щодо наукових догм.

Зокрема, його ідеї вказують на те, що розвиток науки визначається не лише конкретним методом, але й підтримкою плюралізму, критичного обговорення та експериментів. Враховуючи його ставлення до творчості, можна зрозуміти, що обмеження у використанні різних методів може затримувати науковий прогрес та запобігати розвитку новаторських ідей. У великій мірі, філософія Феєрабенда спрямована на створення відкритого та динамічного наукового середовища, де індивідуальна творчість та суперечки є важливими компонентами для досягнення наукового прогресу в сучасній культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Paul K. Feyerabend. Killing Time: The Autobiography of Paul Feyerabend. - University of Chicago Press, November 15, 1996. - 35 с.
2. Paul K. Feyerabend. Against Method Fourth Edition. - Verso, May 11, 2010 - 21 с.
3. Paul K. Feyerabend. The Tyranny of Science 1st Edition. - Polity, April 25, 2011 - 15 с.

Демент'єв А.М.,

аспірант,

Штанько В.І.,

доктор філософських наук.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПРОГАЛИНИ У ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЩОДО РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА 5.0

Суспільство 5.0, яке також називають Суперрозумним суспільством, передбачає суспільство, сформоване хвилею промислової революції. Його мета – інтегрувати такі технології, як штучний інтелект (ШІ) та Інтернет речей (ІоТ), у наше повсякденне життя, щоб подолати суспільні виклики та підвищити загальну якість життя кожного. На своїх етапах «Суспільство 5.0» має величезний потенціал, щоб революціонізувати наш світ різними способами. [1].

Сфера штучного інтелекту (ШІ), що стрімко розвивається, має величезні перспективи для трансформації суспільства, спрямованої на створення орієнтованого на людину "Суспільства 5.0", яке характеризується надзвичайно високим рівнем взаємозв'язку, освіченістю та стабільністю. Однак стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту випереджає філософські дослідження, залишаючи критичні прогалини в розумінні етичних, соціальних та екзистенційних наслідків цієї трансформаційної сили. У цій статті розглядаються ці прогалини та визначаються ключові сфери, в яких філософські дослідження можуть висвітлити шлях до відповідального розроблення та ефективного використання штучного інтелекту.

Одна з істотних прогалин лежить в області етичних рамок: хоча було запропоновано безліч етичних принципів для ШІ, відсутній консенсус щодо того, як втілити ці принципи в конкретні керівні принципи та правила, які застосовуються в різних контекстах і сферах застосування [2]. Це зумовлює необхідність подальшого філософського дослідження природи етики ШІ, розглядаючи питання справедливості, прозорості, підзвітності та не злочинності в контексті прийняття рішень на основі ШІ та суспільних взаємодій [3]. Крім того, управління ШІ є складним завданням, яке вимагає надійних структур, що забезпечують баланс між інноваціями та відповідальною розробкою і впровадженням. Існує потреба у філософських дослідженнях, які можуть допомогти в розробці ефективних структур управління і розв'язання таких питань, як суспільна довіра, механізми нагляду, розподіл влади та відповідальності в екосистемі ШІ. [4].

Існує ще одна прогалина, яка потребує уваги, – це розуміння того, як технології штучного інтелекту можуть вплинути на наше відчуття контролю над ідентичністю, над нашим життям і свідомістю. Оскільки люди все більше покладатимуться на ШІ у прийнятті рішень та різних аспектах їх повсякденності, це порушить питання про те, чи можемо ми контролювати власну долю. З розвитком можливостей штучного інтелекту

стає вкрай важливо дослідити, як ці технології впливають на наше самосприйняття і наше місце у світі. Це дослідження спонукає до роздумів на такі теми, як свідомість, відмінність між людиною і машиною, а також те, як ШІ може посилити або послабити автономію та свободу дій. [5].

На додаток до вищезгаданих прогалин, вкрай важливо розглянути, як технології ШІ можуть посилити існуючу соціальну нерівність, створити нові форми дискримінації певних груп і використовуватися для маніпулювання людьми. [6]. Це зумовлює необхідність філософського дослідження питань чесності, справедливості та розподілу переваг і ризиків, пов'язаних з технологіями штучного інтелекту [7]. Ми повинні розробити етичні рамки і правила, які гарантують, що ШІ використовується відповідально і не завдає шкоди людям і суспільству.

Розвиток штучного інтелекту викликав інтерес до природи знань та істини. Алгоритми машинного навчання, що використовуються в ШІ, навчаються на наборах даних, що ускладнює розуміння процесів прийняття ними рішень. Отже, встановлення довіри до систем штучного інтелекту та забезпечення прийняття рішень на основі інформації стає складним завданням. Крім того, зі зростанням довіри до ШІ зростає занепокоєння щодо приватності та анонімності. Системи штучного інтелекту здатні збирати та аналізувати великі обсяги даних, що відкриває двері для потенційного стеження або зловмисного їх використання. Для захисту прав людини вкрай важливо розробити засоби захисту приватності, які запобігатимуть будь-якому зловживанню технологією ШІ.

Насамкінець, попри те, що ШІ має потенціал трансформувати суспільство, у нашому розумінні його соціального та екзистенціального впливу все ще існують прогалини. Для нас дуже важливо долучитися до досліджень, які сприятимуть відповідальній розробці та ефективному використанню технологій штучного інтелекту. Вивчаючи соціальні та екзистенційні аспекти ШІ, філософи можуть допомогти нам зорієнтуватися в складнощях цієї трансформаційної технології. Це дозволить нам створити майбутнє, в якому ШІ сприятиме добробуту людства, просуваючи справедливість і екологічну стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. “Cabinet Office to Organize Society 5.0 Expo to Showcase Japan’s Advanced Technologies and Achievements,” *www.businesswire.com*, Jul. 14, 2021. <https://www.businesswire.com/news/home/20210713006253/en/Cabinet-Office-to-Organize-Society-5.0-Expo-to-Showcase-Japan%E2%80%99s-Advanced-Technologies-and-Achievements> (accessed Dec. 05, 2023).

2. M. Zimmer, M. Minkkinen, M. Mäntymäki, and Philipp, “Responsible Artificial Intelligence Systems Critical considerations for business model design,” *Scandinavian Journal of Information Systems Scandinavian Journal of Information Systems*, vol. 34, no. 2, pp. 12–31, 2022, Accessed: Dec. 06, 2023. [Online]. Available: <https://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1775&context=sjis>

3. A. Seppälä, T. Birkstedt, and M. Mäntymäki, “From Ethical AI Principles to Governed AI,” *ICIS 2021 Proceedings*, Dec. 2021, Accessed: Dec. 07, 2023. [Online]. Available: https://www.researchgate.net/publication/358234837_From_Ethical_AI_Principles_to_Governed_AI

4. J. Mökander and L. Floridi, "Operationalising AI governance through ethics-based auditing: an industry case study," *AI and Ethics*, May 2022, doi: <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00171-7>.

5. E. Hildt, "Artificial intelligence: Does consciousness matter?," *Frontiers in Psychology*, vol. 10, Jul. 2019, doi: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01535>.

6. F. Federspiel, R. Mitchell, A. Asokan, C. Umana, and D. McCoy, "Threats by artificial intelligence to human health and human existence," *BMJ Global Health*, vol. 8, no. 5, p. e010435, May 2023, doi: <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-010435>.

7. Birkstedt, T., Minkkinen, M., Tandon, A. and Mäntymäki, M. (2023), "AI governance: themes, knowledge gaps and future agendas", *Internet Research*, Vol. 33 No. 7, pp. 133-167. <https://doi.org/10.1108/INTR-01-2022-0042>.

Нечволод К.В.,

Сотник І.С.,

Шапиро О.К.,

аспіранти кафедри програмної інженерії.

Науковий керівник: Штанько В.І.,

доктор філософських наук, професор

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОВІДНОШЕНЬ ЛЮДИНИ І МАШИНИ В ЕПОХУ КОМП'ЮТЕРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У наш час, коли комп'ютерна революція набуває неймовірного розмаху, коли машини стають невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, виникає нагальна необхідність переосмислити взаємовідносини між людиною і машиною. Одним з передових і ключових напрямків розвитку технологічної сфери є штучний інтелект. На перший погляд, надання машинам інтелектуальних здібностей може призвести до революційного розвитку суспільства, але разом з тим виникають нагальні питання етики, пов'язані зі штучним інтелектом. Чи здатна людина коректно визначити межу між ефективністю та етичністю використання штучного інтелекту? Чи можемо ми контролювати рішення, прийняті машинами, щоб вони відповідали нашим власним моральним цінностям? І найважливіше: як забезпечити, щоб штучний інтелект служив благополуччю людства, а не став причиною його занепаду? Ці питання не лише ставлять під сумнів наше розуміння власної етики, але й змушують нас задуматися про те, як ми визначаємо поняття моральності в умовах, коли вирішення завдань та прийняття рішень все більше переходять у сферу штучного інтелекту. У даній роботі ми спробуємо розглянути ключові аспекти етичних викликів, які виникають у зв'язку зі зростанням впливу машин на наше повсякденне життя, та шляхи пошуку гармонії між технологічними досягненнями та етичними цінностями сучасного суспільства.

Штучний інтелект стає дедалі складнішим і здатний виконувати все складніші людські завдання, його поведінку стає дедалі важче контролювати, перевіряти, прогнозувати та пояснювати. У результаті ми спостерігаємо зростання етичних проблем і дискусій щодо принципів і цінностей, які мають спрямовувати розвиток і впровадження штучного інтелекту. Загалом виділяють дев'ять основних етичних проблем штучного інтелекту [1]:

1. «Безробіття» або «Що відбудеться після вимирання професій?». І тут ми приходимо до питання, як ми будемо проводити свій час. Зараз більшість людей покладаються на продаж свого часу, для отримання доходу і підтримки себе і своєї сім'ї, але якщо це зникне? Як людина буде реалізовувати себе? Ми можемо тільки сподіватися, що така можливість дасть змогу людям знайти сенс у не трудовій діяльності, такій, як

догляд за сім'єю, взаємодія зі спільнотою та навчання новим способам робити свій внесок у людське суспільство.

2. «Нерівність» або «Як ми розподіляємо благо, вироблене машинами?». Наша економічна система ґрунтується на компенсації за внесок в економіку, часто оцінюваний за допомогою погодинної оплати. Більшість компаній все ще залежать від погодинної праці, коли справа стосується продуктів і послуг. Але використовуючи штучний інтелект компанія може значно скоротити залежність від людської робочої сили, а отже, доходи отримуватиме менша кількість людей. У результаті, особи, які володіють компаніями, де роботу виконує штучний інтелект, отримуватимуть усі гроші. Якщо ми уявляємо собі пост робітниче суспільство, як ми будемо структурувати чесну пост трудову економіку?

3. «Людяність» або «Як машини впливають на нашу поведінку та взаємодію?». Програми на основі штучного інтелекту стають дедалі кращими в моделюванні людської розмови та стосунків. Цей етап лише початок ери, де ми будемо часто взаємодіяти з машинами так, ніби вони люди. У той час, як люди обмежені в увазі та доброті, яку вони можуть витратити на іншу людину, боти можуть витратити майже необмежені ресурси на побудову стосунків. Ми вже стали жертвами того, як машини можуть змушувати працювати центр винагороди в людському мозку. Технологічна залежність - нова грань людської залежності.

4. «Штучна дурість» або «Як ми можемо захиститися від помилок?». Інтелект з'являтиметься завдяки навчанню, незалежно від того, людина ви чи машина. Системи зазвичай проходять через тренувальну фазу, де вони "вчаться" виявляти правильні патерни і діяти відповідно до введених даних. Щойно система повністю натренована, вона може перейти в тестову фазу, де їй будуть давати різні приклади і дивитися, як вона з ними справляється. Очевидно, що тренувальна фаза не може покрити всі можливі приклади, з якими система може зіткнутися в реальному світі. Також сам тренувальний набір даних може бути поганої якості, що призведе до завчених дефектів у роботі такої системи. Якщо ми покладаємося на штучний інтелект в тому, що він приведе нас у світ нової праці, безпеки та ефективності, ми повинні переконатися, що машини поведуться як заплановано.

5. «Роботи-расисти» або «Як ми позбудемося упередженості штучного інтелекту?». Незважаючи на те, що можливості штучного інтелекту в швидкості та обсязі обробки даних значно перевершують людські, йому не завжди можна довіряти, як чесному і нейтральному. Такі системи навчаються на наборах даних, створених людьми, і якщо в ці дані свідомо чи несвідомо було закладено упередженість чи прояв дискримінації (що дуже важко відстежити і проконтролювати через гігантський об'єм даних), то штучний інтелект вважатиме це нормою, правильною моделлю поведінки.

6. «Безпека» або «Як тримати ІІІ в безпеці від лиходіїв?». Що могутнішою стає технологія, то ймовірнішим є її використання в низьких цілях. Це стосується як роботів, покликаних замінити солдатів-людей або автономної зброї, так і систем штучного інтелекту, які можуть нашкодити, якщо використовувати їх зловмисно. Штучний інтелект може бути використаним для створення переконливих фейкових зображень і відео [2], які можна використовувати для поширення дезінформації або навіть маніпулювання громадською думкою.

7. «Злі джини» або «Як нам захиститися від небажаних наслідків?». Нам варто турбуватися не тільки про лиходіїв. Що якщо штучний інтелект сам повернеться проти

нас? Це не означає, що він стане «злим» у тому сенсі, як це сприймають люди, або як це зображують фільми. Швидше, ми можемо уявити передову систему штучного інтелекту як «джина в пляшці», який виконує наші бажання, але з жахливими непередбачуваними наслідками. У випадку машини це буде не злість, а брак розуміння повного контексту, в якому зайдано бажання. Уявіть систему штучного інтелекту, якій сказали викоринити рак. Після довгих обчислень, вона видає формулу, яка справді позбавляє від раку, убивши все живе на планеті. Комп'ютер досягає мети «відсутність раку» дуже ефективно, але не так, як уявляли люди.

8. «Сингулярність» або «Як ми зможемо контролювати складну розумну систему?». Причина, через яку люди перебувають на вершині харчового ланцюжка, не в тому, що в нас гострі зуби чи сильні м'язи. Домінування людства будується майже повністю на винахідливості та інтелекті. Ми можемо отримати найкраще від більших, швидших і сильніших тварин, тому що ми можемо створити інструменти для їхнього контролю: фізичні, на кшталт клітин і зброї, і когнітивні, на кшталт дресирування. Це ставить серйозне питання про штучний інтелект: чи зможе він одного дня отримати таку ж перевагу над нами? Ми не можемо покладатися лише на витягування вилки з розетки, бо достатньо просунута машина зможе передбачити цей крок і захистити себе. Це те, що називають «сингулярністю» - момент, коли людські істоти перестануть бути найрозумнішими на Землі.

9. «Права роботів» або «Як ми визначаємо людське ставлення до штучного інтелекту?». Поки нейрофізіологи працюють над розгадкою секретів усвідомленого досвіду, ми краще розуміємо базові механізми винагороди і неприйняття. Ці механізми є навіть у найпростіших тварин. У певному сенсі, ми створюємо схожі механізми в системах штучного інтелекту. Наприклад, навчання з підкріпленням подібно до дресирування собаки: прогрес у виконанні завдання підкріплюється віртуальною нагородою. Прямо зараз, такі системи досить поверхневі, але вони стають дедалі складнішими і «живими». Чи можемо ми вважати, що система страждає, якщо її функції винагороди дати негативне введення? Ба більше, так звані генетичні алгоритми працюють, створюючи безліч екземплярів системи одночасно. З них «виживають» тільки найуспішніші, щоб об'єднатися і сформувати нове покоління екземплярів. Це відбувається протягом багатьох поколінь і є засобом поліпшення системи. Безуспішні екземпляри видаляються. У який момент ми можемо розглядати генетичні алгоритми як форму масового вбивства? Щойно ми почнемо розглядати машини, як сутності, що можуть сприймати, відчувати і діяти, нам потрібно буде замислитися над зміною їхнього юридичного статусу. Чи маємо до них ставитися як до тварин з порівнянним інтелектом? Чи будемо ми брати до уваги страждання «відчуваючої» машини? Деякі етичні питання стосуються пом'якшення страждань, деякі - ризику негативних наслідків.

Щоб вирішити різні етичні проблеми, згадані вище, національні та міжнародні організації, включно з урядовими організаціями, а також дослідницькими інститутами, доклали значних зусиль, створивши експертні комітети з питань штучного інтелекту, розробивши програмні документи з етики штучного інтелекту та активно обговорюючи етику штучного інтелекту всередині та за межами спільноти. Наприклад, інститут інженерів з електротехніки та електроніки (IEEE) розробив проект стандартів [3] спеціально для майбутніх етичних інтелектуальних і автономних технологій, де розглядаються етичні принципи штучного

інтелекту і які етичні вимоги необхідні для його реалізації. Також свої принципи опублікували великі провідні компанії, такі як Google [4] і SAP [5].

Проте, проблема взаємовідношень людини і машини, етики штучного інтелекту продовжує бути актуальною і багато в чому ще не вирішеною. Наприклад, в доповнення до дев'ятого пункту про права роботів, буде доречно зазначити проблему їх відповідальності. Якщо люди делегують на системи штучного інтелекту виконання певних робіт або прийняття рішень, то хто несе відповідальність за їх результат (особливо за негативний)? Наприклад, кого вважати винним/відповідальним, якщо автомобіль під повним управлінням штучного інтелекту попав в аварію, що спричинила шкоду людям і/або майну? Також складним питанням залишається прийняття рішень штучним інтелектом у ситуаціях де немає очевидно правильного рішення. Наприклад, у критичній ситуації (що загрожує життю людей) виникне дилематична ситуація: врятувати життя кількох людей, які стали причиною цієї ситуації, ціною життя одного, але того, хто в принципі не винен, чи навпаки? Або ще одне протиріччя - чи повинна система штучного інтелекту завжди слідувати закладеним в неї правилам чи в певних ситуаціях може їх порушувати? На прикладі авто керованому штучним інтелектом - чи можна перетнути суцільну лінію або заїхати на тротуар заради порятунку життя пішохода? А якщо дати більше свободи штучному інтелекту, щоб у нього була можливість інколи порушувати правила - чи не втрачимо ми контроль над ним?

Підсумовуючи можна сказати, що епоха комп'ютерної революції надає нам безліч можливостей і викликів. Розуміння та вирішення проблем взаємовідношень між людиною і машиною в епоху штучного інтелекту вимагає спільних зусиль філософів, експертів з технічних галузей та суспільства в цілому. Тільки через взаємодію всіх сторін можна забезпечити створення етичної та стійкої системи використання штучного інтелекту, що слугує загальному добру та розвитку сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Julia Bossmann «Top 9 ethical issues in artificial intelligence» (2016) URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/10/top-10-ethical-issues-in-artificial-intelligence/>
2. Thanh Thi Nguyen, Saeid Nahavandi, Quoc-Viet Pham «Deep Learning for Deepfakes Creation and Detection: A Survey» (2022) URL: <https://arxiv.org/pdf/1909.11573.pdf>
3. IEEE «The IEEE Global Initiative on Ethics of Autonomous and Intelligent Systems» (2021) URL: <https://standards.ieee.org/industry-connections/ec/autonomous-systems/>
4. Sundar Pichai «AI at Google: our principles» (2018) URL: <https://blog.google/technology/ai/ai-principles/>
5. Camila Lombana Diaz, Saskia Welsch, Sebastian Wiczorek «SAP AI Ethics Handbook» (2023) URL: <https://www.sap.com/central-asia-caucasus/documents/2023/03/7211ee96-647e-0010-bca6-c68f7e60039b.html>

Усачов В.О.,
аспірант кафедри програмної інженерії,
Науковий керівник: Штанько В.І.,
доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії.

Харківського національного університету радіоелектроніки.

НОВІ ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗНАННЯ М. ПОЛАНІ

Запропоноване філософом науки Майклом Полані (1891–1976) вже понад півстоліття тому поняття особистісного знання досі не втрачає своєї актуальності. Концепція М. Полані збагачує уявлення про пізнавальну діяльність, не зводячи її до дії лише загальних, об'єктивних закономірностей, а враховуючи також роль конкретної особистості, наділеної неповторними когнітивними настановами і включеної в унікальну наукову практику. Широке розуміння особистісного знання, що пронизує різні рівні психіки людини, дає змогу не обмежуватися дослідженням лише наукового знання і вивчити інші форми знання, що є проявом духовного життя людини в усьому його різноманітті. Розгляд особистісного знання і пізнавального процесу в структурі внутрішнього досвіду останнім часом набуває особливої актуальності, оскільки "в когнітивній науці та епістемології як її філософській складовій відбувається зсув до феноменології, до вивчення суб'єктивних особливостей досвіду свідомості, до "методології від першої особи"". Це завдання можна виконати завдяки застосуванню до аналізу концепції особистісного знання М. Полані актуальних методів когнітивних наук, що бурхливо розвиваються, і неklasичної епістемології: феноменологічного, системного, тілесного.

Однією з ключових ідей М. Полані є уявлення про те, що будь-яке знання суб'єкта містить особистісний компонент. Пізнавальний акт завжди виконується конкретним індивідом із неповторним особистісним досвідом, із певними установками свідомості та неявними передумовами здійснюваної ним діяльності. Особливу увагу Полані приділяє сфері неявного, мовчазного знання, особистісного за своїм характером, що лежить в основі індивідуального процесу пізнання. Для кращого розуміння цього виду знання необхідно розглянути запропоновану Полані структуру свідомості, що містить два рівні: фокусне усвідомлення і периферичне.

Неявне знання являє собою сферу активності периферичної свідомості, тобто на ньому не сконцентрована увага суб'єкта, проте саме завдяки йому ми сприймаємо предмет, що перебуває у фокусі. Коріння особистісного знання можна виявити саме в периферичній царині свідомості, що виступає тлом для свідомості, сфокусованої на зовнішніх об'єктах [1, с. 96]. Присутні на периферії свідомості дані досвіду виявляються тими елементами, взаємодія яких породжує нову цілісність, що є об'єктом фокусної свідомості. Сформоване побічними даними досвіду, що утворюють сферу неявного

знання, цілісне розуміння є гештальтом, котрий не можна розуміти як просту суму складових його частин і правил [2, с. 29].

Полані неодноразово посилався у своїх працях на здобутки гештальт-психології, проте його ключові ідеї співзвучні не тільки розробкам цього психологічного напрямку, що вже став класичним, а й принципам сучасного системного підходу. Загальна схема пізнавального процесу, запропонована філософом у його працях, і справді відображає системний характер нашого особистісного знання і дає змогу розкрити складний взаємозв'язок між різними рівнями свідомості та психіки загалом. Таким чином, особистісне знання правильніше буде розглядати не як набір конкретних уявлень про явища дійсності, що опиняються у фокусі нашої уваги як об'єкти пізнання, а як ієрархічно зорганізовану систему, яка забезпечує зв'язок між різними рівнями й аспектами свідомості і неодмінно охоплює неусвідомлювані й неартикульовані моменти досвіду. Систему особистісного знання можна описати як цілісне утворення, елементи якого мають розглядатися не ізольовано, а у взаємодії один з одним.

Зміст особистісного знання має емерджентні властивості, тобто не зводиться до змісту конкретних даних індивідуального досвіду, а визначається їх співвідношенням у структурі свідомості та психіки. Окремі моменти досвіду, своєю чергою, виходячи з контексту неповторного особистісного досвіду, набувають нового сенсу. Таким чином, можна припустити, що уявлення суб'єкта, включені в його унікальну систему особистісного знання, ширші й багатші за змістом знання, від самого початку укладеного у сприйманій людиною словесній формі. Ця особливість пізнання є основою творчості, здатності особистості привносити в уявлення про світ щось нове.

Розуміння свідомості як структурно організованого утворення відображає контекстуальний характер пізнавальних процесів, що протікають у ній. Окремі дані досвіду набувають свого унікального значення саме в контексті смислової цілісності, породжуваної описаною вище структурою свідомості: "Елементи, включені в такий контекст, чи то молоток, чи то зонд, чи то сказане слово, усі вказують на щось, що є окрім них, і наповнюються смыслом завдяки тому, що вони включені в цей контекст" [1, с. 102]. Таким чином, безпосередньо дане цілісне бачення ситуації виявляється засадничим контекстом, у якому здійснюється когнітивна діяльність і в якому набувають свого неповторного смислу окремі компоненти нашого складного і багатогранного особистісного досвіду. Передумови формують контекст, у якому певним чином виявляються побічні відомості та конструюється смисл [3, с. 15].

Полані пропонує функціональне трактування неявного знання, тобто вказує на ту функцію, яку воно має в структурі свідомості. Будь-який пізнавальний процес можна описати, на думку Полані, за допомогою так званої структури "from-to": будь-який неформалізований висновок, здійснюваний суб'єктом, полягає в русі від даних досвіду, що їх ми усвідомлюємо на периферійному рівні, до цілісності розуміння, що опиняється у фокусі [2, с. 29]. Неявне знання у світлі поставленого дослідницького завдання обов'язково набуває певної функціональної ролі, як набір умов пізнавальної діяльності визначаючи зміст набуваного знання і формуючи цілісне розуміння ситуації: "Коли ми сфокусовані на цілому, ми усвідомлюємо частини периферичною свідомістю, причому ці два роди усвідомлення мають приблизно однакову інтенсивність... Якщо якась частина уявляється периферичною стосовно цілого, це означає, що вона бере участь у формуванні цілого і цю її функцію ми можемо розглядати як її смисл стосовно цілого" [1, с. 92].

Описана Полані структура "from-to" є загальною схемою будь-якого пізнавального акта, відповідно до якої людська думка рухається від неявних передумов у бік породжуваної їхньою взаємодією нової смислової цілісності, що є об'єктом пізнання.

Полані наголошує, що "фокус і периферія свідомості є взаємовиключними" [1, с. 90]. Зміст периферичної свідомості може опинитися у фокусі, що одразу змінює його місце в структурі знання, позбавляє попереднього функціонального значення і наділяє новим смислом. Спрямованість уваги на імпліцитне знання є вже зовсім іншим пізнавальним актом, що змінює колишнє співвідношення даних досвіду. Таким чином, зміст периферичної свідомості не може бути пізнаний суб'єктом у його первісному вигляді, без трансформацій, що неминуче відбуваються при спробі зробити його об'єктом пізнання.

Руйнування структури попереднього когнітивного акту, внаслідок чого периферичне знання втрачає своє інструментальне значення, відбивається і на практиці, позбавляючи людину здатності здійснювати добре засвоєні дії. Це проявляється в тих випадках, коли людина, зосередившись на деталях, що допомагають їй здійснити деяку дію, виявляється не в змозі її повторити. Однак новий пізнавальний акт, що полягає у фокусному пізнанні імпліцитних відомостей, також спирається на якісь неявні передумови. А це означає, що, хоча багато чого з царини периферичної свідомості можна виразити в мові, у будь-якому разі зберігається непереборний залишок неявного знання, що підтримує описану Полані структуру свідомості, яка має принципове значення для розуміння будь-якого пізнавального процесу. Цією особливістю людського когнітивного апарату пояснюється невичерпність неявного знання [2, с. 29], зумовлена нескінченним різноманіттям смислових контекстів, що безупинно змінюються один одного.

Найважливішою сферою неявного пізнання є усвідомлення власного тіла, що виконує інструментальну роль у осягненні навколишньої дійсності. Це твердження розкриває значення тілесності як одного з ключових чинників пізнавального процесу, що знаходить відображення в актуальному сьогодні тілесному підході. Тілесні навички, засвоєні нами під час практичної діяльності у вигляді неусвідомлених автоматичних дій, є умовами нашої активності та становлять невіддільну сферу особистісного знання. Участь тілесних навичок в опануванні дійсності надає пізнавальному процесу практичного характеру і перегукується із сучасною концепцією "enacted cognition", суть якої полягає в тому, що "пізнання здійснюється в дії і через дію. Через дії, рухову активність формуються і когнітивні здібності живого організму як в онтогенезі, так і у філогенезі" [5, с. 30]. Тілесні навички визначають будь-яку здійснювану нами дію і містять у собі той зміст нашого особистісного знання, який завдяки тривалому досвіду перейшов у сферу підсвідомості.

Таким чином, Полані дає феноменологічне трактування людської тілесності, розглядаючи її в структурі свідомості як певну сферу особистісного, неявного знання. Тілесність, пережита на феноменальному рівні, отже, не тотожна фізичному, просторово локалізованому тілу. Її характеристики не зводяться до його фізіологічних особливостей і зовнішніх проявів, вона долає його межі, включно з увявленнями про інструменти, якими ми користуємося, і які мають таке саме функціональне значення щодо об'єктів, які ми вивчаємо, що й наші окремі органи. Матеріальне тіло (corporeality) виявляється необхідною умовою досвіду тілесності (embodiment), але саме при цьому не є достатньою підставою для останнього [4, с. 24].

Застосовувані нами інструменти усвідомлюються так само, як і частини нашого тіла під час пізнання зовнішньої реальності, на периферичному рівні свідомості виступаючи як передумови, що визначають взаємодію з предметами навколишньої дійсності. Інструмент у структурі особистісного досвіду "завжди залишається "по цей бік", виступає як частина нас самих, частина особистості, що оперує. Ми включаємо інструмент у сферу нашого буття; він слугує нашим продовженням. Ми зливаємося з інструментом екзистенційно, існуємо в ньому" [1, с. 94]. Тілесний і феноменологічний підходи до пізнання, що їх застосовує Полані, подають людську тілесність як набір неявних настанов свідомості, що становлять зміст внутрішнього досвіду і виступають найважливішим чинником особистісного знання і пізнавальної діяльності суб'єкта.

Поєднання в концепції особистісного знання тілесного, системного і феноменологічного підходів дає змогу звернутися до проблеми взаємозв'язку свідомості й тіла. Ідея про ієрархічну організованість реальності розвивається Полані не тільки в епістемології, стосовно питання про структуру свідомості, а й в онтології, де її розглядають у світлі проблеми співвідношення свідомості й тіла. У теорії Полані "фізіологічні принципи, що керують діяльністю організму, виступають "ключовими моментами і частинами" стосовно "цілого", яким є втілений розум (embodied mind)" [5, с. 22]. За аналогією з ієрархічною структурою свідомості, саму свідомість як цілісне утворення можна уявити як смисл, значення тіла [5, с. 23], що, своєю чергою, виявляється набором неявних даних, які формують зміст досвіду і відіграють роль передумов пізнавальної діяльності. Така точка зору знаходить відображення в уявленні про тілесну природу свідомості, що набуло значного поширення, у цілісному підході до людини, що розглядає її як єдину свідомість–тіло. Згідно з тілесним підходом до свідомості "свідомість є отелесненою, розум–втілений (embodied mind), а тіло одухотворено, оживлено духом" [5, с. 22].

Це положення має не тільки велике теоретичне значення в епістемології, даючи змогу осмислити пізнавальну активність суб'єкта, а й також може бути розглянуте як фундаментальна світоглядна настанова, що реалізується в практичній діяльності, зокрема в медицині. Відповідно до методологічних принципів, що лежать в основі концепції Полані, наприклад, лікар повинен бачити у своєму пацієнті не просто тіло як механізм, а особистість, ієрархічно зорганізовану цілісність тілознавства, наділену неповторним особистісним досвідом.

Не можна не зазначити, що концепція неявного знання розширює наші уявлення про пізнавальні здібності людини, не зводячи їх тільки до роботи вербальної, фокусної свідомості. Поняття периферичної свідомості відсилає до глибших шарів психіки, ніж звична нам об'єктна свідомість. Сфера неявного знання містить у собі автоматизми, які в результаті тривалої практики витіснені зі свідомості в підсвідомість і стали умовами пізнавальної діяльності. Описуючи свідомість як багаторівневу систему, Полані бере до уваги не тільки усвідомлене, виражене в мові знання, а й підсвідомі чинники когнітивної активності, враховує роль прихованих процесів, які протікають у психіці людини і недоступні їй у явному вигляді. Визнання такого стану речей приводить до висновку про складну організацію нашої психіки і когнітивної діяльності, що ґрунтується на ній, яка полягає в кардинальних структурних змінах особистісного досвіду на підсвідомому рівні.

Завдяки системному і цілісному характеру свідомості, що об'єднує різні рівні й аспекти людської психіки, до пізнавального процесу залучаються не тільки раціональні інтелектуальні здібності, а й позараціональні чинники, які відображають інші аспекти

особистісного досвіду і також виступають неявними передумовами когнітивної діяльності. Як наслідок, невіддільними умовами пізнання навколишньої реальності виявляються емоційний настрій суб'єкта, його ціннісні установки, віра в можливість досягти істини.

Інтелектуальна пристрастність ученого пронизує пізнавальний процес на найрізноманітніших етапах [1, с. 193–252]. По–перше, інтерес дослідника до проблеми і його впевненість у своїй здатності її розв'язати є основоположними стимулами до проведення наукового пошуку. По–друге, емоційний настрій лежить в основі добору фактів і досліджуваних проблем, виявляючи, які з них будуть для суб'єкта значущими і такими, що заслуговують на увагу. По–третє, естетичне переживання краси і досконалості створеної теорії або художнього твору та емоційне піднесення, що супроводжує творчий процес, виявляються одним із критеріїв істини, які відіграють ключову роль у момент осяяння. Звісно, емоції особистості не дають гарантії правильності отриманого результату і не виступають останньою підставою пізнавальної діяльності, вчений мусить уміти підпорядкувати їх деякій об'єктивній логіці дослідження та культурно–історичним запитам, проте не можна не визнати, що вони значною мірою визначають напрямок наукового пошуку.

Емоції є не тільки чинниками пізнавальної діяльності, що задають їй напрямок, а й невіддільними компонентами самого знання, набутого в результаті пізнання. Таким чином, емоції збагачують і розширюють зміст наших артикульованих уявлень про явища дійсності, наділяють їх новими смислами, виявляють оригінальні асоціативні зв'язки та відсилають до глибинних передумов особистісного досвіду.

Підбиваючи підсумок усього сказаному, хотілося б іще раз наголосити, що концепція неявного знання М. Полані може бути застосована не тільки до розв'язання філософських проблем науки. Вона дає змогу ширше уявити пізнавальний процес і зберігає свою актуальність для сучасної епістемології та когнітивних наук, що набувають дедалі ширшого поширення. У концепції особистісного знання закладено і розвинуто принципи популярних сьогодні підходів до вивчення свідомості та пізнавального процесу: феноменологічного, системного, тілесного.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Polanyi M. *Personal Knowledge: Towards a Post–Critical Philosophy*. London : Taylor & Francis, 2005. 493 p.
2. Lowney Ch. Ineffable, tacit, explicable and explicit: qualifying knowledge in the age of “intelligent” machines. *Tradition & Discovery*. 2011–2012. Vol. 38. No 1. P. 18–37.
3. Gulick W. B. The meaningful and the real in Polanyian perspective. *Polanyiana*. 1999. Vol. 8. No 1–2. P. 13–21.
4. Hammond P. Personal knowledge and human creativity. *Tradition & Discovery: The Polanyi Society Periodical*. 2003–2004. Vol. 30. No 2. P. 24–34.
5. Jha S. R. The Tacit–explicit connection: Polanyian integrative philosophy and a neo–Polanyian medical epistemology. *Polanyiana*. 1999. Vol. 8. No 1–2. P. 20–34.

ХІМІЧНІ НАУКИ

Колесник Мирослава Петрівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 161 Хімічні технології та інженерія,
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»
Рудніченко Олександр Валерійович,
кандидат хімічних наук, старший науковий співробітник
КНУ ім. Тараса Шевченка
Дмитрів Юрій Володимирович,
кандидат хімічних наук, старший науковий співробітник
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

СИНТЕЗ НОВИХ N-ВМІСНИХ КОНДЕНСОВАНИХ БІЦКЛІЧНИХ ТА СПІРОЦИКЛІЧНИХ СПОЛУК НА ОСНОВІ 5,5-ДИМЕТИЛ-ДИГІДРОФУРАН-3(2H)-ОНУ, ЯКІ ВИКЛИКАЮТЬ ПОТЕНЦІЙНИЙ ІНТЕРЕС У КОМБІНАТОРНІЙ ТА МЕДИЧНІЙ ХІМІЇ, А ТАКОЖ У СИНТЕЗІ БІЛДИНГ-БЛОКІВ

У літературі описано антипсихотичний, анксиолітичний та антидепресивний потенціал сполук із тетрагідрофурановим кільцем. Певні похідні є складовою селективних інгібіторів рецептора TGF- β типу II, які продемонстрували терапевтичні ефекти щодо лікування фіброзних захворювань шкіри людини, та показали високу функціональну селективність у клітинних аналізах [1].

Як модельний об'єкт для досліджень було обрано 5,5-диметил-дигідрофуран-3(2H)-он (4), синтез якого було оптимізовано в нашій лабораторії для виробництва у кількостях більш ніж 1 кг. (Схема 1)

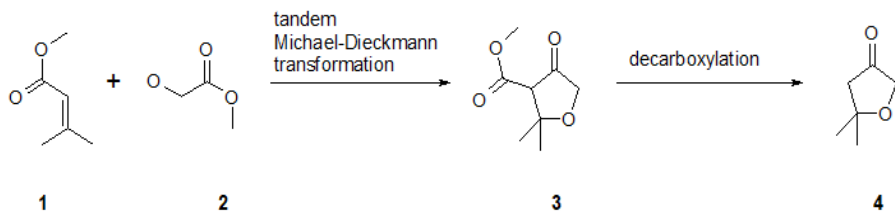

Схема 1

Мета подальших досліджень полягала в отриманні нових похідних кетону (4), які вважаються перспективними в синтезі *N*-вмісних спіроциклічних і конденсованих біциклічних сполук. Піримідиновий фрагмент містять такі схвалені FDA лікарські препарати, як антибактеріальний засіб Сульфамеразин, протипухлинні - Іматиніб, Дабрафеніб, а ще Розувастатин та Буспірон [2]. Піримідинові фрагменти також є складовою частиною снодійних та протималярійних препаратів та багатьох біологічно активних сполук в живих організмах [3]. Похідні амінопіримідинів через свій широкий спектр дії мають потенційне застосування. Ізоксазоліни важливі в галузі медичної хімії як протипухлинні засоби, окрім чого їм властива хороша антимікробна, знеболююча та протизапальна дія [4].

В умовах реакції олефінування за Віттігом був отриманий алкен (5), який вступає в реакції диполярофільного [2+3]-приєднання із утворенням *N*-вмісних спіроциклічних похідних (8 та 12). (Схема 2)

Низька активність кратного зв'язку в молекулі (5) приводить до утворення сполуки (8) в невеликій кількості в реакційній суміші, тоді як продукт (9) є основним в реакційній суміші як результат самоконденсації інтермедіата (7). Ця реакція ще у стані оптимізації.

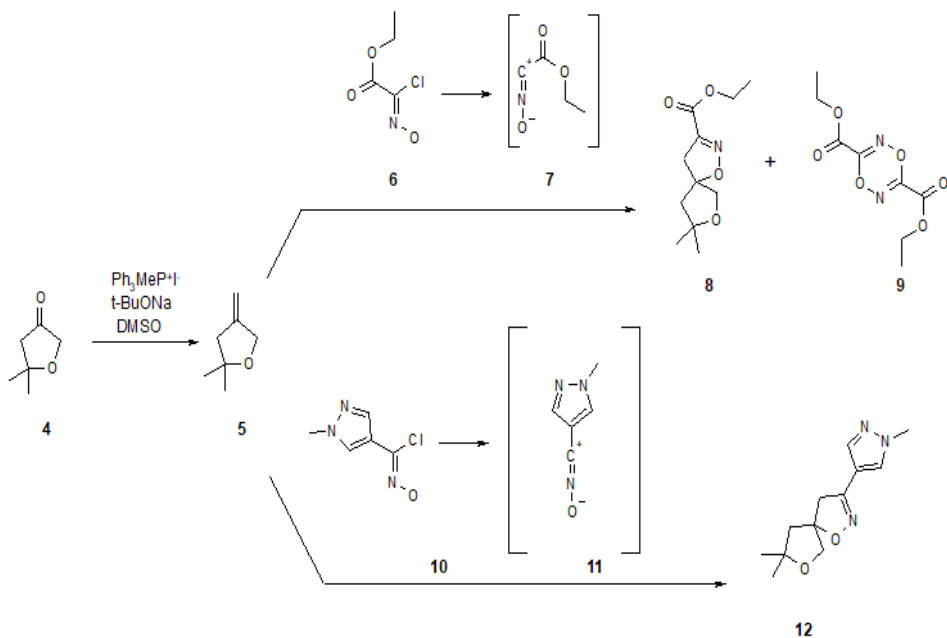

Схема 2

Наявність СН-кислотної метиленової групи в 4-му положенні (4) дала змогу провести реакції конденсації із різними похідними ацеталей. Отриманий інтермедіат (13) був використаний у реакціях циклоконденсації із 1,2- та 1,3- бінуклеофілами, що привело до утворення конденсованих біциклічних похідних піразолу (14, 15) та піримідину (16) (Схема 3).

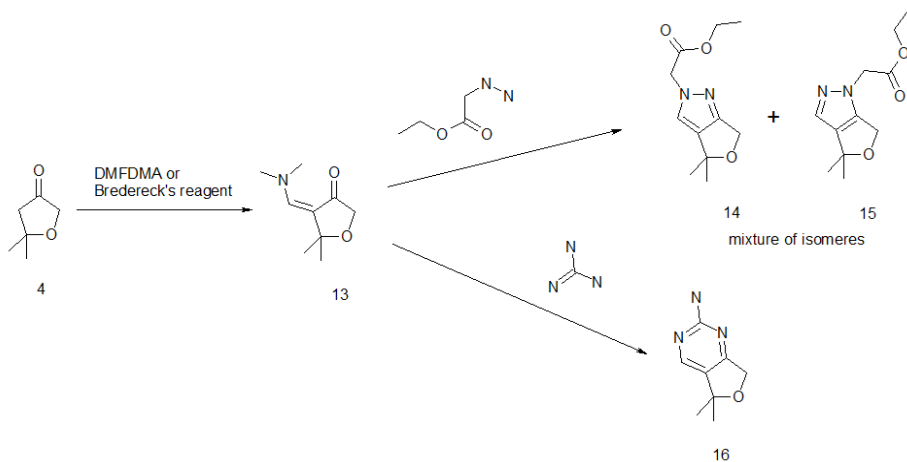

Схема 3

Отже, було синтезовано низку нових гетероциклічних сполук на основі 5,5-диметил-дигідрофуран-3(2H)-ону, які є дуже перспективними в органічному синтезі та медичній хімії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Miwa, S., Yokota, M., Ueyama, Y., Maeda, K., Ogoshi, Y., Seki, N., Shiozaki, M. (2021). Discovery of Selective Transforming Growth Factor β Type II Receptor Inhibitors as Antifibrosis Agents. *ACS Medicinal Chemistry Letters*, 12(5), 745–751.
2. Komendantova, A. S., Komkov, A. V., Volkova, Y. A., & Zavarzin, I. V. (2017). Efficient Synthesis of 4- and 5-Substituted 2-Aminopyrimidines by Coupling of β -Chlorovinyl Aldehydes and Guanidines. *European Journal of Organic Chemistry*, 2017(29), 4260–4264.
3. Tominaga, Y., Hirose, M., Hagimori, M., Shigemitsu, Y., Mizuyama, N., & Wang, B.-C. (2009). One-Pot Synthesis of 6-Substituted Amino-2,4-diaminopyrimidine Derivatives Using Ketene Dithioacetals with Amines and Guanidine Carbonate. *HETEROCYCLES*, 78(4), 899.
4. Chalyk, Bohdan A.; Izhyk, Vitalii V.; Danyleiko, Kyrlyo; Sosunovych, Bohdan; Vashchenko, Bohdan V.; Zginnyk, Oleksandr; Olshanska, Violetta; Volochnyuk, Dmitriy M.; Grygorenko, Oleksandr O. *EUROPEAN JOURNAL OF ORGANIC CHEMISTRY*, 2023(26), 22, e202300282.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Барабаш А.Г.,

канд. юрид. наук, доцент

доцент кафедри публічного та приватного права

Губаренко К.О.,

студентка юридичного факультету

групи КЮ-212

Національного університету «Чернігівська політехніка»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ

Актуальність теми. Тваринний світ визнається об'єктом правового регулювання у багатьох країнах через його важливий вплив на довкілля. В преамбулі Закону України «Про тваринний світ» вказується, що «тваринний світ є компонентом навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом естетичного збагачення та духовного виховання людей, об'єктом наукових досліджень, базою для одержання промислової, лікарської та харчової сировини» [1]. Зважаючи на різноманітні та важливі функції тваринного світу, питання його правового регулювання видається надзвичайно актуальним.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання тваринного світу.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» об'єктами тваринного світу є: дикі тварини, частини диких тварин, продукти життєдіяльності диких тварин. До об'єктів тваринного світу Закон відносить також: «Нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати та інше житло і споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції» [1]. Як бачимо, норми Закону «Про тваринний світ» не розповсюджуються на сільськогосподарських та домашніх тварин.

Окрім Закону України «Про тваринний світ», правовий режим диких тварин регулюється законами «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, «Про виключну (морську) економічну зону» від 16 травня 1995 року, «Про мисливське господарство і полювання» від 22 лютого 2000 року, «Про Червону книгу України» від 7 лютого 2002 року, «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 6 лютого 2003 року.

У міжнародному законодавстві існує такий термін як «біологічне різноманіття». Біологічне різноманіття – це різноманіття живих організмів, екосистем та екологічних процесів. До біологічного різноманіття належать і дикі тварини. Одним з основних міжнародних актів, який регулює правовий режим диких тварин є Конвенція про охорону

біологічного різноманіття 1992 року (м. Ріо-де-Жанейро). Конвенцію було ратифіковано Законом України від 29 листопада 1994 року.

До окремої групи міжнародно-правових актів належать угоди щодо охорони окремих видів диких тварин. Це наступні міжнародні акти: Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 року (м. Вашингтон), Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин 1979 року (м. Бонн), Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів 1995 року (м. Гаага), Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океану 1996 року (Монако).

Законодавство України про тваринний світ передбачає перебування диких тварин у стані природної волі, у неволі чи у напіввільних умовах.

Волченко М.В., досліджуючи особливості тваринного світу, визначає: «Під станом природної волі слід розуміти не обмежений людиною безпосередній природний зв'язок живого з оточуючим середовищем. Цей зв'язок для різних видів диких тварин неоднаковий і зумовлений біологічними особливостями виду» [2, с. 69]. З аналізу ст. 4 Закону України «Про тваринний світ» слідує, що дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є об'єктами загальнодержавного значення.

Особливості правового режиму диких тварин, які перебувають у неволі чи у напіввільних умовах, визначаються Порядком утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах, затвердж. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 30 вересня 2010 року №429 [3]. Згідно з зазначеним Порядком, перебування диких тварин у напіввільних умовах означає перебування останніх у штучно створених умовах, де вони живляться переважно природними кормами і не мають можливості вільно переміщатися за межі штучно ізольованої ділянки природних угідь. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 р.: «Утримання мисливських тварин у неволі – утримання мисливських тварин у відповідних спорудах, де вони не мають можливості жититися природними кормами та самостійно виходити за межі таких споруд» [4]. На наш погляд, дане визначення може характеризувати не лише статус мисливських тварин, але охоплює статус інших диких тварин. Ознаками «неволі» є неможливість тварин самостійно добувати собі їжу та неможливість виходити за межі споруд, у яких утримується дана тварина.

Однією з ключових сфер правового регулювання є захист тварин від жорстокого поводження. В Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження» містяться положення спрямовані на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства [5]. Дія вищезазначеного Закону розповсюджується на всіх тварин, в тому числі, на диких.

Окрім Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», правовий захист тварин від жорстокого поводження здійснюється нормами законів України «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про ветеринарну медицину» від 4 лютого 2021 року, «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року.

Висновки. Проаналізувавши правове регулювання тваринного світу, можна дійти висновків, що правовий режим диких тварин регулюється як на національному рівні, так і на – міжнародному. Правовий режим диких тварин залежить від того, де вони знаходяться або як утримуються. Дикі тварини можуть знаходитись у стані природної волі, утримуватись людиною в неволі або у напіввільних умовах.

Окремою складовою законодавства про тваринний світ є законодавчі акти, які захищають тварин від жорстокого поводження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III : станом на 1 жовтня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
2. Волченко М.В. Поняття, види та особливості тваринного світу. Київський часопис права. 2022. №4. С. 66-70.
3. Про затвердження Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30.09.2010 р. № 429 : станом на 11 грудня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
4. Про мисливське господарство та полювання Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III : станом на 1 жовтня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
5. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV : станом на 6 листопада 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

Голубенко Юлія Андріївна,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Казначеев Дмитро Георгійович,

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки,

кандидат юридичних наук, доцент.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК В ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Реалії сьогодення вимагають удосконалення навичок та вмій військовослужбовців влучно стріляти в сучасному бою з урахуванням різноманітних факторів, що впливають на цей процес.

Так, припущення (гіпотези) щодо методик навчання вогневої підготовки, які використовуються в існуючих системах бойової підготовки, а також особливості поведінки стрільця та досвід застосування зброї, набутий під час проведення операцій об'єднаних сил, та дії противника, в свою чергу, можуть суттєво впливати на результати стрільби та генерувати нові фактори, які не можуть бути враховані за певною методикою.

Іншими словами, існує невідповідність між наявними навичками, що реалізуються за сучасними методиками, та необхідністю врахування досвіду участі в ООС, яка не може бути реалізована в повній мірі.

Перша гіпотеза На тренуваннях, згідно з [2], використовуються мішені того ж кольору, що і фон місцевості.

Насправді в бою противник широко використовує видові (за зовнішнім виглядом) та активні ознаки (специфічні для бойових дій) як засоби маскування техніки та особового складу. У видовому плані найчастіше використовуються різні види маскування: маскувальні костюми, що приховують обриси об'єктів, маскувальні костюми з низьким контрастом яскравості та маскувальні костюми, що "зливаються" з навколишнім середовищем при певних типах фонові освітленості місцевості.

Наприклад, людське око має роздільну здатність від 1' до 0,5' і може розрізнити лише об'єкти з кутовими розмірами більше 1 кутової хвилини [4]. За нормальних умов освітлення (яскравості), на монотонному або легко мінливому фоні, стрілець неозброєним оком може виявити ворожу бронемашину з контрастністю цілі не менше 0,4 на відстані до 1500 метрів, а піхотинець - на відстані до 600 метрів. Тренування та особистий досвід є невід'ємною частиною пошуку та розвідки, і вони можуть розпізнавати об'єкти за їхньою формою, рухом та звуком.

У сутінках дальність виявлення піхотинця зменшується до 150 метрів. Колір об'єкта важливий для спостереження зблизка, тоді як освітлення або контраст яскравості об'єкта важливий для спостереження з великої відстані.

Це означає, що в бою солдати стикаються з ворогами, яких важко навіть виявити, не кажучи вже про те, щоб влучити і вбити. Під час вогневої підготовки відділ вогневої підготовки провів кілька експериментів щодо кольору дальніх цілей, їх виявлення та знищення. [Згідно з [4], колір об'єкта має значення лише на близькій відстані, тому мішені були пофарбовані наступним чином.

Друге припущення. Під час навчання військовослужбовці повинні суворо дотримуватися вимог до стрільби по мішенях, запам'ятати їх і скласти залік, який проводить командир підрозділу перед відвідуванням занять і стрільбою по мішенях. Таким чином, той, хто навчається, точно знає, що відбувається на полігоні.

У бою противник з'являється в різний час і в різній бойовій послідовності по всій глибині і ширині поля бою, рухаючись з різною швидкістю і під різними кутами до позицій солдатів і час від часу зупиняючись, щоб змінити свій вигляд. Кількість мішеней варіювалася від одного до трьох разів більше, ніж кількість лучників. Коли одна з мішеней обстрілюється вперше, час і силует усіх мішеней змінюються, оскільки ворог намагається сховатися за складками місцевості і проводити менше часу на відкритій місцевості. Крім того, умови, в яких відбувається кожен бій, будуть відрізнятися через рельєф місцевості, погоду, наявність маскування, вогневих засобів та бронетехніки. Відтак, курсантам необхідно постійно вести розвідку цілей, самостійно розраховувати та вводити вихідні дані для стрільби, визначати та оцінювати важливість цілі, обрати спосіб ведення вогню та тип боєприпасу для знищення цілі, і таким чином розвивати самостійність, впевненість у діях, рішучість та почуття відповідальності.

Таким чином, для того, щоб добре виконати раптову стрілецьку місію, солдати повинні бути навчені і виховані з тренувань. Тому під час проведення тренувань і бойових стрільб (за винятком початкових тренувань) найбільш прийнятним сценарієм є часткова або повна невизначеність з боку стрільця, при цьому інструктор з вогневої підготовки може забезпечити кілька сценаріїв відображення цілі. Це дає можливість змінювати умови виконання вправі відповідно до основних факторів, що впливають на результати вправ (тобто кількість мішеней, силует, дальність, контрастність мішеней, кількість показів мішеней тощо).

Третя гіпотеза Мішені, визначені в [2], використовуються під час виконання стрілецьких вправ у навчальному процесі. Вони мають свої розміри і можуть бути використані для імітації (емуляції) певних бойових ситуацій та цілей.

Загальновідомо, що методом імітації противника в навчальних та практичних стрільбах є використання різних видів мішеневого обладнання (дротових або бездротових (радіо) каналів зв'язку). Для позначення противника на відстані 2-3 метрів один від одного вздовж фіксованої лінії периметру встановлюється керована система прицілювання, в якій за допомогою механізму кріплення монтуються окремі мішені різних типів [3]. При отриманні сигналу з пульта управління система керованого прицілювання за допомогою редуктора піднімає (повертає) мішень таким чином, щоб її міг бачити стрілець. Якщо мішень вражена, вібрація від пострілу передається на датчик влучання, який генерує

керуючий сигнал, що змушує мішень опускатися (обертатися) і розпізнається як знищення противника - мішень опускається (обертається) і вважається влученою.

Виходячи з цього, необхідно розробити метод відображення (моделювання) цільової обстановки. Таким чином, у разі прямого ураження цілі або ураження наявної цілі, профіль цілі може бути замінений на місці при першому ж пострілі, або може бути імітований набір цілей, від яких необхідно ухилитися за командою з центру управління.

Насамкінець, у зв'язку з широким застосуванням камуфляжу та спеціального кольорового одягу, актуальним стало вивчення світлового контрасту мішеней у різних умовах місцевості та демонстрація його впливу на набуття стрільцем специфічних навичок та вмінь. Ці дослідження дозволять розробити рекомендації щодо вибору контрастності фарби при фарбуванні мішеней на різних типах місцевості та використання контрастності фарби на всіх етапах тренувань.

Для того, щоб максимально реалістично імітувати поведінку противника в бою, необхідно розробити методiku відображення (моделювання) мішеневих ситуацій. Такий метод дозволив би замінювати силуети мішеней на одній і тій же локації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Методика вогневої підготовки : навч.-метод. посібник / Лавніченко О. В., Черніченко Ю. М., Задирака В. В., Пожидаєв А. О., За заг. ред. С. Т. Полторака. Харків : Військ. ін-т ВВ МВС України, 2005. 189 с.
- 2) Про затвердження Курсу стрільб зі стрілецької зброї та озброєння бойових машин Національної гвардії України : Наказ командуючого Національної гвардії України від 28 жовт. 2016 р. № 727..
- 3) Програма з бойової та спеціальної підготовки підрозділів Національної гвардії України : Наказ командувача Національної гвардії України від 06 берез. 2017 № 138.
- 4) Явтушенко В. О., Козлов Д. М., Зливка Г. А. Методика підвищення ефективності проведення занять з вогневої підготовки та навчання влучній стрільбі з урахуванням досвіду іноземних армій. Честь і закон. 2020. № 2(73). С. 18-26.
- 5) Марков О. В. Вдосконалення навичок стрільби із застосуванням оптико-електронних тирів. Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку : зб. тез доп. І міжнар. наук.-практ. конф., м. Братислава, 7 верес. 2020 р. Братислава, 2020. С. 169-172.

Кабак Ярослав Станіславович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Логінова Марина Вікторівна,**
викладач кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДИСТАНЦІЙНЕ СУДОЧИНСТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Умови воєнного стану невідомої тривалості викликають серйозні виклики для всієї суспільної системи, включаючи судовий апарат. В Україні, яка переживає важкий період конфлікту, вплив воєнного стану на судовий процес є суттєвим і необхідною темою розгляду. Частина території перебуває під окупацією, а території на яких введено воєнний стан певним чином ускладнюють звичайний порядок звернення до суду.

Згідно частини 7 статті 11 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» Учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судові рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення [1].

Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції також передбачена ЦПК згідно статті 212 [2]. В умовах воєнного стану дистанційне судочинство є особливо важливим, оскільки дозволяє забезпечити розгляд справ навіть у разі, коли частина території України знаходиться під окупацією або знаходиться на території де введено воєнний стан.

Дистанційне судочинство є одним із сучасних способів забезпечення доступу до правосуддя. Воно дозволяє учасникам судового процесу брати участь у судовому засіданні без необхідності особистого прибуття до суду, що може бути особливо актуальним у разі, коли суд розташований далеко від місця проживання або перебування учасника процесу.

Розглянемо причини актуальності дистанційного судочинства в цивільному процесі України:

- Забезпечення доступу до правосуддя для громадян, які проживають або перебувають на тимчасово окупованій території України або в районах, де ведуться активні бойові дії. У цих районах доступ до суду може бути ускладнений або неможливим через небезпеку для життя та здоров'я. Дистанційне судочинство дозволяє громадянам цих територій брати участь у судовому процесі без необхідності особистого прибуття до суду.

- Забезпечення доступу до правосуддя для громадян, які мають обмежені можливості пересування, наприклад, інваліди або люди похилого віку. Для цих громадян особисте прибуття до суду може бути складним або неможливим. Дистанційне судочинство дозволяє їм брати участь у судовому процесі без необхідності особистого прибуття до суду.

- Забезпечення доступу до правосуддя для громадян, які проживають у віддалених районах України. Для цих громадян особисте прибуття до суду може бути дорогим і часом затратним. Дистанційне судочинство дозволяє їм брати участь у судовому процесі без необхідності особистого прибуття до суду.

Дистанційне судочинство має ряд переваг, зокрема:

- Зручність для учасників судового процесу. Учасники судового процесу можуть брати участь у судовому засіданні з будь-якого місця, де є доступ до інтернету.

- Економія часу та коштів. Учасникам судового процесу не потрібно витрачати час і кошти на особисте прибуття до суду. Відповідно до ч. 1 ст. 8 ЗУ "Про судовий збір", враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі [3].

- Збільшення ефективності судового процесу. Дистанційне судочинство дозволяє проводити судові засідання більш оперативно та ефективно.

Однак дистанційне судочинство має і недоліки, одна з яких необхідність наявності у учасників судового процесу відповідних технічних засобів. Учасники судового процесу повинні мати доступ до інтернету та відповідні комп'ютерні пристрої.

Незважаючи на недоліки, дистанційне судочинство в Україні в сучасних умовах воєнного конфлікту представляє собою перспективний та важливий механізм забезпечення доступу до правосуддя в цивільному процесі. Удосконалення нормативно-правового регулювання, належний технічний захист даних та інформаційна обізнаність учасників судового процесу визначають успішність та ефективність впровадження цього інноваційного підходу.

Для досягнення оптимального результату вдосконалення дистанційного судочинства в Україні, важливо продовжувати здійснювати реформи та впроваджувати нові стандарти, що гарантують високий рівень безпеки, конфіденційності та доступності для всіх учасників судового процесу. Це допоможе підвищити довіру до судової системи та забезпечити справедливий та ефективний судовий процес в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

Кабак Ярослав Станіславович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Логінова Марина Вікторівна,**
викладач кафедри цивільного права та процесу.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

В сучасному інформаційному суспільстві, де електронні технології швидко розвиваються, питання використання електронних доказів у цивільному процесі набувають особливого значення. Електронні документи, електронна кореспонденція, відео- та аудіозаписи стають невід'ємною частиною сучасного бізнесу та взаємодії між особами.

Правова база в галузі використання електронних доказів в цивільному процесі постійно удосконалюється, враховуючи технологічні зрушення та виклики, які вони ставлять перед правовою системою. Зростання кількості справ, де ключову роль відіграють електронні докази, вимагає уваги до правових аспектів їх збору, представлення та оцінювання в судовому процесі.

На сучасному етапі чітке визначення поняття "електронні докази" міститься у Цивільному процесуальному кодексі України (далі - ЦПК України). Згідно з ЦПК України, під електронними доказами розуміється інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи [1]. Це визначення ставить основу для розуміння та регулювання електронних доказів у цивільному процесі, враховуючи їхню цифрову перспективу та важливість у вирішенні справ.

Особливості використання електронних доказів у цивільному процесі полягають у їхній унікальності порівняно з традиційними доказами.

- По-перше, електронні докази легко підробляються або змінюються через можливості комп'ютерної обробки. Ця особливість виникає з легкості створення чи редагування електронних документів.
- По-друге, електронні докази можуть бути обмежені доступом лише до певних осіб, оскільки вони можуть зберігатися на індивідуальних пристроях чи в окремих системах.
- По-третє, електронні докази можуть бути незрозумілими для суду через їхню складність або використання спеціалізованих термінів.

Для забезпечення належності та допустимості електронних доказів у цивільному процесі необхідно, зокрема:

- Засвідчення електронним підписом або іншим способом: Електронний документ повинен мати засвідчення електронним підписом або іншим засобом, який гарантує його достовірність.

- Доступність для суду: Електронний документ повинен бути доступний суду для перегляду, що означає можливість суду ознайомитися з його вмістом.

- Зрозумілість для суду: Електронний документ повинен бути зрозумілим для суду, що передбачає можливість суду правильно інтерпретувати його значення.

Щодо практичного застосування електронних доказів у цивільному процесі, вони можуть використовуватися на всіх етапах, включаючи порушення справи, допит свідків, обговорення доказів та винесення судового рішення. Типовими прикладами електронних доказів є електронні документи (договори, листування), файли (фото, відео, аудіо) та докази, що підтверджують повноваження сторін (довіреності, підписи).

Використання електронних доказів має свої переваги, такі як доступність та інформативність, але вимагає відповідних заходів для запобігання ризикам, таким як можливість підробки чи зміни. Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг»). Специфічними рисами електронних документів є: 1) те, що вони вимагають обов'язкового використання особливих реквізитів; 2) фіксуються на спеціальних електронних носіях; 3) існування окремої, визнаної учасниками електронного документообороту чи затвердженої компетентними органами процедури перетворення цифрових даних на документ традиційного режиму; 4) неможливість безпосереднього сприйняття без допомоги спеціальних технічних і програмних засобів [9, с.135-136]; 5) за своїм змістом, як правило, електронні документи є правочинами. У практиці цивільного судочинства електронні документи є вкрай рідкісним явищем, що може свідчити про недостатній розвиток електронного документообігу серед осіб не є суб'єктами господарювання.

У висновку можна підкреслити необхідність та важливість удосконалення використання електронних доказів у цивільному процесі з огляду на сучасні виклики та технологічні зміни. Для забезпечення ефективного та надійного використання цих доказів у судовому процесі пропонуються такі напрямки майбутніх удосконалень. Майбутнє удосконалення використання електронних доказів у цивільному процесі має за мету покращення ефективності, доступності та надійності правосуддя в умовах швидкого розвитку цифрових технологій. Посильні зусилля у цих напрямках сприятимуть побудові довіри до електронних доказів та їхнього впровадження як необхідного інструменту в сучасному правосудді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 4 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 27.11.2023).

2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.11.2023).

3. Чекотовська О. Е. Основні підходи до розуміння категорії "електронний документ" / О. Е. Чекотовська // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 134-137.

Кабак Ярослав Станіславович,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
капітан поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

О Н О В Л Е Н Н Я Т А Р О З В И Т О К Н А Ц І О Н А Л Ь Н О Ї П О Л І Ц І Ї У К Р А І Н И В П І С Л Я В О Є Н Н И Й П Е Р І О Д

Безпека завжди була однією з найважливіших проблем для України протягом її довгого історичного шляху. З огляду на повномасштабну збройну агресію РФ проти України виявилось, що існує безліч загроз, які стоять перед нашою країною, а також перед загальносвітовою системою безпеки.

Ця ситуація вимагає серйозної переосмислення та реформування підходів до забезпечення національної безпеки. Важливо визначити нові стратегії та тактики, які дозволять Україні ефективно протистояти агресору і забезпечити стійкість не лише власній країні, а й в контексті світової безпеки.

Одним з пріоритетів є зміцнення внутрішнього оборонного потенціалу, модернізація збройних сил та поліпшення співпраці з міжнародними союзниками. Важливо активізувати дипломатичні зусилля та залучити міжнародну спільноту для підтримки України в боротьбі за свою незалежність та територіальну цілісність.

Переосмислення стратегій безпеки повинно включати не лише військові аспекти, а й розвиток економіки, соціальних структур та зміцнення правової системи. Лише комплексний підхід дозволить створити стійкі передумови для миру і безпеки в Україні та в світі.

В розділі «Реформування системи забезпечення національної безпеки і оборони» угодою передбачалось:

1. Розробка та прийняття нових редакцій Стратегії національної безпеки та Воєнної доктрини з урахуванням змін у воєнно-політичній обстановці довкола України. Розроблення та внесення змін до законів України Про засади внутрішньої і зовнішньої політики та Про основи національної безпеки України.

2. Запровадження в державі системи стратегічного планування та прогнозування з метою запобігання загрозам національній безпеці та визначення порядку дій у кризових ситуаціях, яка б об'єднала у єдиний комплекс заходи політичного, воєнного, економічного, інформаційного та іншого характеру.

Україні, сформовано бачення напрямку розвитку спеціального законодавства в сфері застосування технологій ШІ на основі існуючих оборонних потреб. Проте, цілісний стратегічний документ, як то - Стратегія розвитку ШІ в сфері забезпечення національної безпеки та обороноздатності України – відсутній, обговорення не відбувається навіть на рівні проєкту [1].

Впровадження технологій ШІ у сферу забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в повоєнний період є актуальним науковим питанням, яке викликає інтерес і дискусії. Технології ШІ можуть бути використані в різних напрямках, зокрема, для підвищення ефективності роботи ОПК, забезпечення обороноздатності України та інших країн світу.

Війна в Україні призвела до усвідомлення необхідності перегляду підходів до організації економіки воєнного часу та подальшого розвитку економіки України за умов потенційної загрози. Стратегія воєнної безпеки України передбачає, що воєнна безпека має забезпечити сталий розвиток держави та готовність до відсічі збройній агресії.

Реалізація цих завдань передбачає оновлення та розвиток виробничих потужностей ОПК, залучення інвестицій та використання власного та міжнародного науково-технічного потенціалу.

Основними завданнями військової політики щодо забезпечення військової безпеки:

1. Визначення можливостей, необхідності та меж застосування військової сили для забезпечення військової безпеки;
2. Оцінка якісних та кількісних характеристик необхідної та достатньої військової сили, визначення способів використання військової сили для забезпечення військової безпеки, а при необхідності та військово-силового впливу на ймовірного супротивника;
3. Обґрунтування та розробка військово-політичних рішень;
4. Підготовка конкретних планів функціонування та розвитку військової системи держави;
5. Регулювання військово-політичних відносин із іншими державами, коаліціями, блоками;
6. Організація інформаційного забезпечення прийнятих рішень, планів та військових акцій [2].

Що стосується запровадження в державі системи стратегічного планування та прогнозування, реформування всієї системи мобілізаційної підготовки та мобілізації України, створення взаємоузгодженої державної системи інформаційної безпеки та розроблення і прийняття Концепції інформаційної безпеки, оптимізації структури розвідувальних органів України, підвищення їхніх оперативних можливостей, розроблення та внесення змін до Закону України «Про очищення влади» з метою встановлення окремого механізму проведення заходів з очищення влади в розвідувальних органах, встановлення мінімального рівня видатків на оборону в розмірі не менше 3% обсягу ВВП, то в цих питаннях ВРУ поки не зареєструвала відповідних законопроектів. Через рік після укладання Коаліційної угоди можна стверджувати, що вона провалена в частині реформування системи забезпечення національної безпеки і оборони [3].

Отже, політичне управління сектором безпеки і оборони, а також його реформування проводилось безсистемно, без створення цілісної системи взаємопов'язаних нормативно-правових актів, програм розвитку, планів та відповідного фінансового і матеріально-технічного забезпечення. Корупція, гальмування дієвих реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов В. О. А 72 Конституційнорайіни: монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2021. 576 с
2. Антонов В. О. Проблеми правового забезпечення національної безпеки України // Держава і право. 2019. Вип. 54. С. 145–150
3. Антонов В. О. Воєнна політика як важлива складова забезпечення національної безпеки України // Публічне пра< во. 2015. № 4. С. 54–61.

Кабак Ярослав Станіславович,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
капітан поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасних умовах функціонування правоохоронних органів, на чолі з Національною поліцією України, забезпечення суспільного порядку та безпеки громадян визначається необхідністю ефективного використання фізичної сили в рамках закону. Стаття 44 Закону України "Про Національну поліцію" визначає право поліцейських застосовувати різні засоби фізичного впливу, включаючи рукопашний бій, для забезпечення особистої безпеки, припинення правопорушень та затримання порушників. Однак відсутність чіткого регламенту стосовно терміну "рукопашний бій" та його параметрів залишає певний простір для неконтрольованого використання цього виду примусу, може породжувати ризики порушень прав громадян та перевищення повноважень поліції. Для вирішення цієї проблеми та підвищення прозорості та справедливості в застосуванні рукопашного бою, національне законодавство потребує суттєвих реформ та уточнень.

У цьому контексті, нижче розглядаються конкретні заходи щодо реформування законодавства, спрямовані на визначення чітких критеріїв, обмежень та умов застосування рукопашного бою поліцією, що сприятиме створенню ефективного та правовідповідного механізму регулювання цього виду примусу.

Згідно зі Статті 44 Закону України "Про Національну поліцію" [1] визначає право поліцейських на застосування фізичної сили, включаючи спеціальні прийоми боротьби (рукопашний бій), у конкретних ситуаціях для забезпечення особистої безпеки, безпеки інших осіб, припинення правопорушення та затримання правопорушників. Однак, у наявному законодавстві відсутній чіткий регламент щодо терміну "рукопашний бій" та параметрів його застосування.

Критерії застосування рукопашного бою повинні бути такими, щоб забезпечити мінімальний ризик для життя та здоров'я громадян, а також запобігти перевищенню поліцейськими своїх повноважень. Зокрема, ці критерії повинні враховувати такі фактори:

- Наявність реальної загрози життю або здоров'ю поліцейського або інших осіб.

- Неможливість припинення правопорушення або затримання правопорушника іншими, менш жорсткими способами.

- Пропорційність застосування рукопашного бою до рівня загрози.

Крім того, необхідно визначити, що саме вважається рукопашним боєм у розумінні законодавства. Цей термін повинен включати в себе як ударні, так і захоплення прийоми, які можуть бути використані поліцейськими для самозахисту, припинення правопорушення або затримання правопорушника.

Перелік прийомів, які можуть бути використані поліцейськими

Перелік прийомів рукопашного бою, які можуть бути використані поліцейськими, повинен бути обмежений такими, які є ефективними для виконання завдань поліції, але при цьому не становлять загрози життю та здоров'ю громадян. Зокрема, до таких прийомів можна віднести:

- Ударні прийоми, які не спрямовані на голову або шию.
- Захоплення, які не призводять до травмування суглобів або хребта.
- Прості прийоми самооборони, які не вимагають спеціальної підготовки.

Ситуації, за яких застосування рукопашного бою є виправданим

Застосування рукопашного бою поліцією має бути виправданим з точки зору необхідності та пропорційності. Зокрема, рукопашний бій може бути використаний поліцейськими у таких ситуаціях:

- Для захисту себе або інших осіб від нападу.
- Для припинення правопорушення, яке не може бути припинено іншими, менш жорсткими способами.

- Для затримання правопорушника, який чинить опір.

Конкретні заходи для реалізації реформи

Для реалізації реформи законодавства про застосування рукопашного бою поліцією необхідно провести наступні заходи:

- Створити робочу групу з представників правоохоронних органів, громадськості та експертів з метою розробки законопроекту про реформу.

- Провести громадські обговорення законопроекту.
- Прийняти законопроект Верховною Радою України.

Робоча група повинна розробити законопроект, який би враховував всі вищезазначені рекомендації. При цьому законопроект повинен бути таким, щоб його можна було ефективно реалізувати на практиці.

Громадські обговорення законопроекту повинні бути відкритими та прозорими. У них повинні брати участь представники всіх зацікавлених сторін, у тому числі правоохоронних органів, громадськості та експертів.

Прийняття законопроекту Верховною Радою України є завершальним етапом реформи. Після прийняття закону він повинен бути впроваджений в практику роботи поліції.

Очікувані результати реформи

Реформування законодавства про застосування рукопашного бою поліцією має такі очікувані результати:

- Покращення ефективності діяльності поліції. Рукопашний бій є одним з найбільш ефективних способів припинення правопорушень та затримання правопорушників.

Реформування законодавства дозволить поліцейським використовувати рукопашний бій більш ефективно та законно.

- Захист прав і свобод громадян. Реформування законодавства дозволить запобігти перевищенню поліцейськими своїх повноважень та захистити права і свободи громадян.
- Підвищення довіри громадськості до поліції. Реформування законодавства продемонструє, що поліція дотримується принципів правової держави та захисту прав людини. Це сприятиме підвищенню довіри громадськості до поліції.

В контексті подальшого удосконалення правового статусу та діяльності поліції в Україні, реформування законодавства, що регулює застосування рукопашного бою, визначається як стратегічно важливий крок у напрямку підвищення ефективності та законності правоохоронної діяльності, а також у забезпеченні захисту основних прав та свобод громадян.

Зміни, які передбачає реформа включають в себе:

1. Визначення Критеріїв та Обмежень:

- Встановлення чітких критеріїв та обмежень для застосування рукопашного бою, що базується на врахуванні міжнародних стандартів прав людини. Ці параметри призначені для мінімізації ризику для життя та здоров'я громадян та уникнення неправомірного перевищення повноважень поліцейських.

2. Перелік Прийомів Рукопашного Бою:

- Затвердження переліку прийомів рукопашного бою, які можуть бути використані поліцейськими в ході виконання службових завдань. Цей перелік повинен обмежувати застосування тільки тих методів, які ефективні для вирішення завдань поліції, при цьому не ставлячи під загрозу життя та здоров'я громадян.

3. Визначення Виправданих Ситуацій:

- Ясне визначення ситуацій, за яких застосування рукопашного бою є виправданим. При цьому враховуються принципи необхідності та пропорційності для запобігання надмірному використанню фізичної сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

2. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 01.12.2023).

Козловська Анастасія Костянтинівна,
здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції,
Чвалюк Андрій Миколайович,
доцент кафедри адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності ДДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ

У сучасному контексті глобального розвитку технологій та постійних змін у суспільстві, питання ефективного функціонування системи адміністративних послуг набуває важливості та вимагає ретельного аналізу.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю вирішення низки викликів, що виникають у контексті сучасного електронного урядування. Зміни в технологічному середовищі та високий рівень цифрової залежності суспільства створюють нові можливості для поліпшення адміністративних процесів. Зростання кількості електронних сервісів та впровадження електронних інструментів адміністрування породжують питання не лише ефективності, але й безпеки та прозорості в механізмах надання адміністративних послуг.

Науковці визначають діджиталізацію як процес перетворення інформації у цифрову форму. Важливо відзначити, що цей підхід визначає ключовий аспект діджиталізації, а саме перехід від аналогової до цифрової форми інформації. Інші розглядають в контексті порівняння з автоматизацією. Діджиталізація пов'язана зі зміною підходу до самого бізнесу, держави та суспільного життя загалом, а автоматизація, як зауважується, може бути частковою та поступово змінювати існуючий устрій державних послуг, бізнес-послуг та інших сфер суспільної діяльності, тим самим залишаючи простір для аналогових процесів [1, с. 107].

У 2018 році фахівці Офісу Президента України визначили нові напрямки в антикорупційній діяльності, представивши нову Стратегію протидії корупції. Ця стратегія ставить перед собою завдання максимального переведення адміністративних послуг в онлайн та охоплення напрямків з найвищим ризиком корупції. Згідно з проголошеними принципами, ключовим елементом стратегії стає акцент на діджиталізації роботи влади, підтриманий ініціативою Президента «Держава у смартфоні». Цей підхід передбачає

перенесення максимальної кількості послуг в онлайн, враховуючи, що саме цифрові технології можуть стати ефективним інструментом боротьби з корупцією [2].

Діджиталізація, крім зазначеного, істотно впливає на зниження корупційних проявів внаслідок обмеженого контакту між особами. Це особливо важливо в контексті адміністративних послуг, де перехід до електронного середовища мінімізує особистий взаємозв'язок між громадянами та посадовими особами, зменшуючи можливості для корупційних схем. Зручність та ефективність використання електронних сервісів дозволяють громадянам отримувати послуги безпосередньо, що сприяє якісній та оперативній обробці їхніх потреб. Крім того, діджиталізація сприяє підвищенню прозорості та відкритості у механізмах надання послуг, оскільки багато процесів стають доступними для публічного моніторингу та аудиту.

Наприклад, запуск будівельного реєстру та нової Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва лише за 2022 рік дали 1,5 млрд гривень антикорупційного ефекту та 9,6 млрд гривень економії. А запровадження системи електронних лікарняних економить державі 4 млрд гривень щороку [3]. Використання новітніх інформаційних технологій та впровадження електронних сервісів сприяє скороченню часу і витрат, підвищенню рівня добровільності сплати податків, збільшенню надходжень до бюджетів, зменшенню корупційних проявів. Такий підхід забезпечує не лише захист від корупційних практик, а й сприяє підвищенню довіри громадськості до системи адміністративного обслуговування [4, с. 130].

Узагальнюючи вищезазначене, можна відзначити, що діджиталізація системи адміністративних послуг в Україні виступає не лише як необхідна реакція на глобальні технологічні та суспільні трансформації, але й як ключовий інструмент у протидії корупційним проявам. Здійснення переходу від аналогової до цифрової форми інформації та активне впровадження електронних сервісів створюють нові можливості для покращення ефективності, безпеки та прозорості адміністративних процесів. Окрім вказаного, на нашу думку, варто перевести більшість систем у цифрову індустрію, такі послуги, наприклад, як розмитнення авто або введення системи ввезення на територію країни предметів обмежених у обігу. Діджиталізація впливає на зменшення корупційних ризиків через обмеження особистого контакту між учасниками процесу, а також сприяє підвищенню довіри громадськості до державних інституцій. Зручність, ефективність та висока доступність цифрових сервісів створюють передумови для модернізації адміністративної сфери та вдосконалення системи надання послуг, що сприяє побудові сучасної, прозорої та високоефективної публічної адміністрації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савон К.В. Поняття діджиталізація в контексті цифрового уряду. Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. 2021. Вип. 67. С. 107-111.
2. Уряд схвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupcijnju-strategiyu-na2018-2020-roki> (дата звернення: 20.11.2023).
3. Діджиталізація проти корупції. Як цифрова трансформація сприяє прозорій роботі держави? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3707925-didzitalizacia-proti-korupcii-ak-cifrova-transformacia-spriae-prozorij-roboti-derzavi.html> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 4. С. 131-134.

Ігор КРУШЕНИЦЬКИЙ,
курсант 3-го курсу
навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Дмитро БОДИРЄВ,**
старший викладач кафедри ТСП.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ

Вогнепальна зброя, володіючи високою вражаючою здатністю, є предметом підвищеної небезпеки та вимагає уважного з нею поводження. Виконуючи конституційний обов'язок із захисту прав людини та громадян, держава наділяє працівників низки правоохоронних органів правом застосування вогнепальної зброї як складовою їх повноважень щодо протидії скоєнню суспільно небезпечних діянь. Виходячи з цього, стаття 46. Національної поліції про застосування вогнепальної зброї передбачає випадки, за яких дозволяється [1].

Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, що мають рекомендаційний характер та описують кращу методику використання співробітниками поліції сили, у тому числі та вогнепальної зброї на міжнародному рівні.

Співробітник поліції має право особисто або у складі підрозділу (групи) застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках:

- 1) для захисту іншої особи або себе від зазіхання, якщо це посягання пов'язане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я;
- 2) для припинення спроби заволодіння вогнепальною зброєю, транспортним засобом поліції, спеціальною та бойовою технікою, що перебувають на озброєнні (забезпеченні) поліції;
- 3) для визволення заручників;

Для затримання особи, захопленої при скоєнні діяння, що містить ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину проти життя, здоров'я або власності, і намагається втекти, якщо іншими засобами затримати цю особу неможливо; Затримання особи, яка чинить збройний опір, а також особи, яка відмовляється виконати законну вимогу про здачу зброї, боєприпасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, отруйних або радіоактивних речовин [1].

У відповідних статтях зазначеного закону чітко позначені обмеження та заборони, пов'язані із застосуванням вогнепальної зброї працівниками поліції. «Принципи діяльності поліції», співробітнику поліції забороняється вдаватися до тортур, насильства, іншого жорстокого або що принижує людську гідність поводженню. При вимушеному застосуванні сили співробітник поліції зобов'язаний відразу припинити її застосування після досягнення мети.

Співробітник поліції також має право застосовувати вогнепальну зброю:

1) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо керуюча ним особа відмовляється виконати неодноразові вимоги працівника поліції про зупинку та намагається втекти, створюючи загрозу життю та здоров'ю громадян;

2) для знешкодження тварини, яка загрожує життю та здоров'ю громадян та (або) співробітника поліції;

Підстави застосування вогнепальної зброї – це виняткові за своїм характером умови, із виникненням яких закон пов'язує можливість застосування чи використання співробітниками поліції вогнепальної зброї.

Заборони щодо застосування зброї в Україні, загальною рисою є прагнення до мінімізації заподіяння можливої фізичної шкоди мирним громадянам (заборона застосування зброї в натовпі і з транспортного засобу, що рухається) [2].

Хотілось би внести такі зміни: дотримання критеріїв застосування фізичного впливу поліцейськими є оціночним та застосовується за внутрішнім переконання поліцейського. Найвагомішим у даному випадку є розуміння критеріїв своєчасності та співрозмірності застосування фізичного впливу, застосовувати водомети, наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, застосування малогабаритного підривного пристрою для відкриття приміщень.

Перевищенням заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила злочин, визнається їх явну невідповідність характеру та ступеню суспільного небезпеки скоєного затримуваним особою злочину та обставинами затримання, коли особі без необхідності завдається явно надмірна, не викликаний обставинкою.

Застосування зброї працівниками поліції є важливою складовою виконання багатьох службово-бойових завдань. При цьому співробітник, який застосовує зброю, повинен захистити життя не тільки оточуючих, а й своє, а це можливо лише за умови впевненого та правильного поводження зі зброєю. в умовах складних, іноді несподіваних та непередбачуваних.

Хоча у всіх випадках дії працівника поліції підлягають оцінці зі сторони як безпосереднього керівництва, так і органів прокуратури, що впливає із положень ч.10 ст. 46 Закону, в якій зазначено, що поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї [3].

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомляти свого безпосереднього керівника, як в усній, так і у письмовій формі про всі випадки використання або застосування ним вогнепальної зброї, а керівник у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Превентивні заходи: поняття та сфери застосування. URL : <http://svitohlyad.com.ua/novyny-i-suspilstvo/preventyvni-zahody-ponyattya-ta-sfery-zastosuvannya>.

2. Закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [Текст] // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page2>

3. Пам'ятка співробітникам поліції «Щодо застосування вогнепальної зброї»/ URL : <http://mediarbo.org/2016/02/10/pam-yatka-spivrobitnikam-politsiyi-shhodozastosuvannya-vognepalnoyi-zbroyi>

Куліш Артем Васильович,
Здобувач вищої освіти
навчально-наукового Інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Плахотний Артем Павлович,**
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

Аналізуючи положення закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015, слід зазначити, що у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [1].

Звертаючись до положень Конституції України, можемо з'ясувати, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а головним завданням держави є охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави [2].

Одним із центральних органів виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, є Національна поліція України, яка відповідно до ст. 2. Закону України «Про Національну поліцію» серед поліцейських послуг надає і такі як: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності [1].

Поліцейський у своїй діяльності керується не тільки національним, а й міжнародним законодавством, особливо щодо застосування заходів примусу таких як: фізичний вплив, застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї [2, с. 874].

Міжнародне законодавство надає загальні принципи та стандарти щодо застосування заходів примусу, включаючи відповідність правам людини та гуманітарним стандартам. Стаття 5 Загальної декларації прав людини забороняє катування та жорстоке, нелюдське або принижуюче гідність поводження чи покарання. Це становище визначає основний принцип заборони піддання осіб катуванню чи жорстокому поводженню [3]. Статті 7 і 10 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права гарантують право на повагу і недоторканості особи та забороняють піддання осіб катуванню чи жорстокому,

нелюдському або принижуючому поведженню чи покаранню [4]. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання надає детальні визначення катування та встановлює зобов'язання її запобігання та припинення. Також вона встановлює міжнародні механізми моніторингу виконання цих зобов'язань [5].

Важливо враховувати, що додержання цих міжнародних стандартів залежить від зусиль країн-учасниць і включає в себе як законодавчі, так і фактичні заходи. Крім того, в міжнародному праві існують інші конкретні конвенції та угоди, які можуть регулювати застосування примусу в конкретних контекстах, наприклад, у сфері прав людини чи військового конфлікту.

На останок слід зазначити, що у разі очікуваного результату від застосованого заходу примусу поліцейський повинен припинити застосування цього заходу і повернутися до проведення превентивних дій [6, с. 884].

Можемо зробити висновок, що застосування заходів примусу Національною поліцією України повинно відповідати міжнародним та національним нормативно – правовим актам, щоб не порушувати права та свободи людини і громадянина. Поліція має діяти відповідно до принципу законності, що зазначено в нормах закону України «Про Національну поліцію».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.11.2023)
2. Хода, Олена Сергіївна, and Артем Павлович Плахотний. "ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ." The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.. 2023.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/ 96-ВР, поточна редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.11.2023)
4. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 18.11.2023)
5. Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 16.12.1966 № 995_043 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 18.11.2023)
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання від 08.09.1992 № 995_085 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення: 18.11.2023)
7. Артем Павлович Плахотний, Єгор Ігорович Смілянець, Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.

Липка Роман Олександрович,

курсант III курсу

Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,

Логінова Марина Вікторівна,

викладач кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ В УКРАЇНІ

Виконання судових рішень є фундаментальним елементом правової системи будь-якої країни і відіграє ключову роль в забезпеченні правосуддя та виконанні обов'язків сторін у цивільних справах. Україна, як і багато інших країн, стикається з численними проблемами в області виконання судових рішень у цивільних справах. Цивільний процес та механізм виконання судових рішень у цивільних справах є кутовими каменями цивільно-правової системи, оскільки вони забезпечують справедливість та захищають права громадян і юридичних осіб. В Україні судова реформа та вдосконалення механізму виконання судових рішень є актуальним завданням у контексті будівництва справедливого та правового суспільства.

На сьогоднішній день Цивільний процесуальний кодекс України визначає певний механізм виконання судових рішень у цивільних справах, а саме в статтях Розділу VI законодавець затвердив даний механізм:

1. Суд вирішує цивільну справу і виносить рішення, яке містить у собі обов'язки сторі.
2. Згідно з рішенням суду, сторони можуть виготовити виконавчий лист - документ, який містить обов'язки боржника щодо виконання рішення.
3. Виконавчий лист подається до відповідної виконавчої служби для подальшого виконання. В цьому процесі виконавча служба проводить майнову оцінку активів боржника та приймає заходи для забезпечення виконання рішення.
4. Якщо боржник відмовляється виконувати рішення суду, виконавча служба може застосовувати примусові заходи, такі як затримання зарплати, конфіскація майна, тощо [1].

Українська система виконання судових рішень у цивільних справах стикається з численними проблемами, нажаль навіть через затверджений механізм виконання судових рішень у цивільних справах. Проблеми впливають на ефективність та справедливість судової системи. Ці проблеми зумовлені різними чинниками, які в свою чергу залежать від загальної ситуації в державі.

Так, повільне виконання судових рішень в Україні є однією з найсерйозніших проблем. Часові рамки, передбачені законодавством для виконання рішень, часто

перевищуються, створюючи невизначеність для сторін у цивільних справах. Перевантаженість виконавчих служб, брак фінансування та недостатня кваліфікація персоналу стають чинниками, які впливають на тривалість виконання рішень.

Але повільне виконання судових рішень може залежати не тільки від перевантаженості служб, але і як зазначає Солоха О. В., що існування обставин, зокрема обставин непереборної сили чи форсмажору об'єктивно зменшує обсяг можливостей для такої особи виконувати рішення суду і в той же час нести цивільно-правову відповідальність або відчувати на собі дію державного примусу в обсягу, який необхідний або достатній з точки зору завданої стягувану шкоди, а також задовольняє потреби цивільно-процесуального законодавства [2, с. 27].

Крім того, важливо відзначити, що повільне виконання судових рішень підриває довіру громадян до судової системи. Якщо громадяни не вірять у можливість відстоювання своїх прав через суд, це може призвести до самосудів та інших негативних наслідків.

Крім перевантаженості, існують також проблеми із фінансуванням виконавчих служб та недостатньою кваліфікацією персоналу. Ці фактори впливають на ефективність виконання рішень та можуть призводити до неправомірних відмов у виконанні рішень або недоліків у процедурах майнових оцінок.

Корупція є серйозною загрозою для виконання судових рішень. Неправомірні вимоги до сторін та інші корупційні практики можуть стати перешкодою для справедливого та законного виконання рішень. Корупція в системі виконання рішень підриває довіру до судової системи та може призвести до систематичних порушень.

В Україні існує система примусового виконання судових рішень, через яку суд може накласти заборону на боржника на виїзд за кордон, але як зазначає у своїй дисертації Притуляк В. М., ця норма є неконституційною. Автор також додає що в Україні потрібний перегляд вказаного інституту, наприклад запозичення із міжнародного доступу альтернативних заборон, таких як заборона у користуванні спеціальним правом та інше [3, с. 90-115].

Заключно, проблема повільного виконання судових рішень в Україні є складною та має численні причини. Вирішення цієї проблеми вимагатиме системних реформ у виконавчій владі, покращення фінансування та кваліфікації персоналу виконавчих служб, а також рішучого підходу до боротьби з корупцією. Ці кроки будуть сприяти покращенню ефективності судової системи та відновленню довіри до правосуддя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n9237>. (дата звернення - 17.10.2023)
2. Солоха О. В., "Процесуальні дії суду, що спрямовані на реалізацію виконання ухвал у цивільних справах." *Молодий вчений* (2023) 25-27 с.
3. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 205 с.

Липка Роман Олександрович,

курсант III курсу

Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,

Логінова Марина Вікторівна,

викладач кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Заочний розгляд справи є важливим аспектом цивільного процесу, визначеним Цивільним процесуальним кодексом України. Згідно зі статтею 280 ЦПК, суд може ухвалити заочне рішення в разі виконання чотирьох обов'язкових умов. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) встановлює процедуру заочного розгляду справи, який може мати місце згідно зі статтею 280 ЦПК. Згідно з цією статтею, суд може ухвалити заочне рішення лише в разі виконання чотирьох обов'язкових умов [1].

По-перше, відповідач повинен бути належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання. Судові повістки надсилаються учасникам справи, включаючи відповідача, за допомогою повісток-повідомлень, згідно зі статтею 128 ЦПК. День вручення судової повістки може бути визначений різними способами, такими як підписанням особою під розписку, отриманням повідомлення про доставлення на офіційну електронну адресу або відмовою від отримання повістки [1].

По-друге, важливо, щоб відповідач не з'явився на судове засідання без поважних причин або без попереднього повідомлення причин. Це є ключовим аспектом визнання можливості заочного розгляду.

По-третє, відповідач повинен утриматися від подання відзиву на пред'явлені претензії.

По-четверте, позивач не повинен висловлювати заперечень проти можливості ухвалення заочного рішення справи.

Якщо у справі беруть участь кілька відповідачів, заочний розгляд можливий лише у випадку, якщо всі вони не з'явилися на судове засідання. Перевірка виконання цих умов є ключовою передумовою для прийняття рішення про заочний розгляд справи [3, с. 56].

У сфері електронного судочинства, що передбачає використання електронної комунікації, суд висилає електронні копії процесуальних документів, засвідчених електронним цифровим підписом судді, на електронну поштову скриньку учасників судового процесу [4, с. 6]. Факт належного повідомлення особи судом підтверджується електронним підтвердженням доставки листа в її поштову скриньку. Зокрема, з 2013 року в практику були введені судові повістки у вигляді SMS-повідомлень, а для отримання

тексту судової повістки у формі SMS-повідомлення, учасник судового процесу повинен подати відповідну заяву [3].

Другою умовою заочного розгляду справи є неприсутність відповідача на судовому засіданні без поважних причин або без повідомлення причин. У випадку першої неявки, суд відкладає розгляд справи в межах строків, якщо відповідач належним чином повідомлений, інформації про причини його відсутності немає, або не надійшло повідомлення про розгляд справи за його відсутності. У випадку повторної неявки відповідача, повідомленого належним чином, суд може ухвалити заочне рішення на підставі наявних у справі даних чи доказів.

Третьою умовою є неподання відповідачем відзиву на позов. Відзив на позов є важливим механізмом захисту, який дозволяє визначити характер спірних правовідносин, встановити факти та закон, який їх регулює. Неподання відзиву може розцінюватися як визнання позову за замовчуванням чи згідно з законом.

Враховуючи електронну форму судочинства, зокрема відповідно до постанови КСУ від 22 квітня 2020 року у справі №360/1789/17(61-1997св19), подання відзиву в електронній формі вимагає додаткового підпису за допомогою електронного цифрового підпису [1].

Четвертою умовою є відсутність заперечень позивача проти заочного вирішення справи, що може бути підтверджено його заявою. Наприклад, у справі № 766/19950/20 від 21.12.2021 зазначено, що позивач не з'явився на визначений час, подав заяву про розгляд справи за відсутності, не заперечував проти розгляду справи та ухвалення заочного рішення [4, с. 48].

Отже, заочний розгляд справи є ефективним механізмом вирішення цивільних справ у випадках, коли сторони не можуть бути присутні на судовому засіданні особисто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 768 с.
3. Заочний розгляд справ: обговорення експертів. Національна асоціація адвокатів України. URL: <https://radako.com.ua/news/zaochniyrozglyad-sprav-obgovorennnya-ekspertiv>
4. Феннич В.П. Докази і доказування в цивільному процесі. 2022. С. 55.

Литвиненко Максим Віталійович,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового Інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК ТА КОНЕЙ ЯК ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПОКЛАДЕНИХ НА ПОЛІЦІЮ ПОВНОВАЖЕНЬ

Використання службових собак та коней у поліцейській діяльності визнане ефективним та невід'ємним елементом забезпечення публічної безпеки. Ці тварини виступають не лише як партнери поліцейських, а й як види спеціальних засобів, що відзначаються високою мірою тренованості та унікальними навичками.

Стаття 29 Закону України «Про Національну поліцію» визначає поліцейські заходи як дії або комплекс дій, спрямованих на превентивний або примусовий вплив, які обмежують певні права та свободи особи з метою забезпечення виконання повноважень, покладених на поліцію [1]. Враховуючи це, можемо дійти, що регулювання застосування поліцейських заходів, зокрема заходів примусу, повинно бути визначено чинним національним законодавством, оскільки це може призвести до обмеження прав і свобод громадян.

Аналізуючи нормативне визначення поліцейських заходів, можна констатувати, що деякі аспекти їх застосування не належним чином регулюються в законодавчих актах. Особливо це стосується окремих спеціальних засобів, використовуваних поліцейськими в рамках заходів примусу.

Розглядати використання службових собак і коней через призму застосування поліцейських заходів примусу не є вірним підходом. По-перше, згідно зі статтею 45 Закону України «Про Національну поліцію», службові собаки та коні призначені для здійснення патрулювання [1]. Таким чином, патрулювання відноситься до превентивної діяльності, а не заходів примусу.

По-друге, з точки зору використання службових собак і коней для патрулювання, а також згідно зі статтею 13 Закону України «Про Національну поліцію», переслідування та затримання особи, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, можуть залучатися інші засоби [1]. Однак термін «засіб» використовується для позначення неживих об'єктів або механізмів, тоді як службові тварини мають свою природну живу природу.

Логічно розглядати поліцейського як спеціальний засіб у контексті патрулювання, а використання службових собак і коней у цьому випадку не пов'язане з заходами примусу.

Згідно з проведеним аналізом, службові собаки та коні не можуть бути розглянуті як спеціальні засоби, використовувані поліцейськими під час проведення поліцейських заходів примусу. Замість того, їх слід розглядати як надійних помічників поліцейського, іноді як партнерів, які можуть прийти на допомогу та сприяти виконанню завдань Національної поліції України взагалі, а не лише як «засіб» [3].

Службові тварини можуть виконувати різноманітні функції в поліцейській діяльності, такі як патрулювання та пошук. Вони можуть бути ефективними у захисті публічної безпеки та допомагати у виявленні та запобіганні правопорушень. Такий підхід визначає їхню роль як активних учасників поліцейської служби, а не просто як засіб чи інструмент [4].

У зв'язку з цим необхідні корегування в чинному національному законодавстві. Це стосується як використання службових тварин у загальному контексті поліцейської діяльності, так і проведення окремих поліцейських заходів, зокрема заходів примусу. Адаптація законодавства до нових реалій та уточнення ролі службових тварин допоможе оптимізувати їхню використання у службових завданнях та забезпечить збалансований підхід до їхньої ролі в системі правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Костенко, І. В., К. В. Білоусова. Поліцейські заходи в Україні: види та застосування. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право 2021 р. 134-137 с.
3. Плахотний, Артем Павлович, Єгор Ігорович Смілянєць. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.. 2023.
4. Селоков В.С. Особливості організації кінологічної діяльності правоохоронних органів в Україні. Харків, 2021 Адміністративно-правові засади управління кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні : дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2020. 450 с. 3

Литвиненко Максим Віталійович,

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового Інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

Для забезпечення виконання своїх повноважень, передбачених законодавством України щодо Національної поліції, правоохоронці мають можливість використовувати різноманітні поліцейські заходи. Поліцейський захід - це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України. [1].

Поділ поліцейських заходів на превентивні та примусові є важливим аспектом їхнього застосування. Превентивні заходи, які можна охарактеризувати як «попереджувальні». Згідно із статтею 31 Закону України «Про Національну поліцію», поліція може застосовувати такі превентивні заходи: перевірка документів особи, опитування особи, поверхнева перевірка і огляд, зупинення транспортного засобу, вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території, обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, проникнення до житла чи іншого володіння особи, перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ, застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб, поліцейське піклування [5]. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особи про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи. [3].

Сутність превентивних заходів полягає в усуненні причин правопорушення та створенні умов, що запобігають такій поведінці. Основними особливостями цих заходів з точки зору права є регулювання суспільних відносин за допомогою адміністративно-правових норм та їхній профілактичний характер [4].

Важливо відзначити, що ці заходи застосовуються лише у виключних випадках, зазвичай в ситуаціях невідкладності, коли потрібно негайно припинити протиправні дії, які становлять загрозу для життя та здоров'я людей. Ці заходи також вживаються, коли інші форми впливу на правопорушників не привели до очікуваних результатів [6].

Аналізуючи законодавство, ми можемо зробити висновок, що законодавець детально визначає умови та послідовність використання заходів примусу поліцейським. Важливо відмітити, що поліцейський зобов'язаний попередити особу перед застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї та надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги, якщо це технічно можливо. Однак у випадках, коли зволікання може призвести до серйозних наслідків для життя та здоров'я осіб, таке попередження може бути вважено невинуватим або неможливим [1].

Також слід підкреслити, що законодавством передбачені групи осіб, до яких не може бути застосовано фізичний вплив, за винятком ситуацій, коли ці особи вчинили груповий чи збройний напад. Це стосується жінок із явними ознаками вагітності, малолітніх та осіб із ознаками старості чи обмежених можливостей.

За статтею 44 зазначеного Закону, фізична сила може бути застосована поліцейським для забезпечення особистої безпеки, безпеки інших осіб, припинення правопорушень та затримання осіб, які вчинили правопорушення, якщо інші поліцейські заходи не дозволяють виконати їх повноваження відповідно до закону [2].

Важливим позитивним моментом є те, що законодавством встановлені чіткі умови застосування поліцейських заходів примусу. Зазначено, що особа, яка вчиняє протиправне діяння, може бути піддана шкоді з боку працівника поліції лише у тій мірі, яка прямо пропорційна характеру небезпеки для правопорядку.

Зокрема, заходи фізичного впливу мають стримуючий та оборонний характер і направлені на здійснення контролю за правопорушником та його діями. Також можна навести визначення спеціальних засобів як засобів поліцейського примусу - це сукупність предметів та приладів, спеціально призначених для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового обмеження чи пригнічення волі людини з чітким дотриманням правил застосування таких засобів [4].

Примусові поліцейські заходи слід розглядати як дії фізичного характеру, спрямовані на особу правопорушника, з метою забезпечення публічного порядку та публічної безпеки в різних надзвичайних ситуаціях. Важливо зауважити, що примусові поліцейські заходи не несуть в собі аспекту покарання особи, до якої вони застосовані, вони сприяють лише примусовому припиненню здійснення правопорушення. Такий підхід сприяє збереженню балансу між виконанням завдань правоохоронців та захистом прав та свобод осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 / № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст.379.
2. Дідик Н. І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. С. 188-194.
3. Зіграч Д.О., Плахотний А.П. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ." In The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p., p. 597. 2023.
4. Костенко І. В., Білоусова К. В., Поліцейські заходи в Україні: види та застосування. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2 (50) 2021. С. 134-137.
5. Куліш А.В. Плахотний А.П.. ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ЗАГРОЗІ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю. Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали 2023. 296.
6. Сорокін, Р.О., Халід С.Т., Плахотний А.П., ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ В ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ: ЯК ФОРМУЄТЬСЯ СТІЙКІСТЬ І РІШУЧІСТЬ. In The 3 rd International scientific and practical conference "Topical aspects of modern scientific research"(November 23-25, 2023) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2023. 725 p., p. 711. 2023.

СВИСТУН Максим Ярославович,

курсант 3-го курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: КОПИЛОВ Едуард Володимирович,
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Правові засади конфіденційного співробітництва в Україні ґрунтуються на комплексі нормативно-правових актів, які формують юридичні принципи, що регулюють відносини однорідних груп суспільних зв'язків між державою та індивідом у процесі забезпечення безпеки особи та суспільства. Це досягається за допомогою спеціальних методів, сил і засобів, включаючи проведення оперативно-розшукових заходів, коли інші заходи стають неможливими для запобігання чи усунення загрози життєво важливим інтересам особистості та суспільства. У рамках цієї діяльності юридичні відносини між державою або її представниками та особами, що порушують об'єкти, захищені кримінальним законодавством, регламентуються застосуванням правових норм. Це відбувається з урахуванням необхідності захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від злочинних посягань.

Правову основу конфіденційного співробітництва формують положення Конституції України, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України), а також законодавчі акти, такі як «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про службу безпеки України», «Про державну таємницю», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [1], «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [2], «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію». До нормативно-правової бази конфіденційного співробітництва також входять міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна, а також Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [3] та інші відповідні юридичні акти.

Конфіденційне співробітництво представляє собою взаємодію громадян із оперативними підрозділами правоохоронних органів, що полягає у систематичній та законспірованій наданні допомоги на засадах добровільності для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності (див. розділ "Визначення термінів" проекту Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 3.06.2016 року № 4778 [4]). Відповідно до положень ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" [4], оперативним підрозділам надається право використовувати конфіденційне співробітництво для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності згідно з положеннями ст. 275 КПК України.

Відповідно до ст. 275 КПК України, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, а також залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій в обсягах, передбачених КПК України. Оперативний підрозділ, який діє на доручення слідчого чи прокурора, також має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, відповідно до п. 3.9 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [3].

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358.
2. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : закон України від 23.12.1993 № 3782-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 11. Ст. 51.
3. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Ген. прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Держ. прикордон. служби України, М-ва фінансів України, М-ва юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 // База даних «Законодавство України» Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення: 06.12.2023)
4. Проект Закону про оперативно-розшукову діяльність : від 03.06.2016 № 4778 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321 (дата звернення: 06.12.2023)

Свистун М.Я.,

курсант

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Логінова М.В.,
викладач кафедри цивільного права та процесу,
капітан поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Цивільні процесуальні правовідносини становлять важливий аспект правової системи, регулюючи відносини між учасниками цивільного процесу – судом, позивачем, відповідачем та іншими сторонами. Ці відносини виникають у зв'язку із судовою діяльністю та розглядом цивільних справ. Важливість цивільних процесуальних правовідносин полягає в їхньому внеску у врегулювання конфліктів та забезпеченні справедливого вирішення спорів. Цивільні процесуальні правовідносини представляють собою складну мережу відносин, які охоплюють взаємодію між судом та іншими учасниками у контексті вирішення цивільних справ [1, с. 24]. Однак, ці відносини не лише виникають на основі чітко визначених норм цивільного процесуального права, а й мають свої унікальні особливості.

По-перше, цивільні процесуальні правовідносини визначаються їхнім правовим характером, існуючим на основі встановлених положень цивільного процесуального законодавства. Це робить їх важливою складовою правової системи, де кожен етап вирішення цивільної справи має свою відповідну нормативну базу [3, с. 90].

По-друге, ці відносини мають вольовий характер, що вказує на те, що їхнє виникнення обумовлене ініціативою конкретних суб'єктів. Подача позову чи виклик свідка є прикладом дій, що вимагають активної участі сторін у процесі.

По-третє, суд виступає необхідним учасником цивільних процесуальних правовідносин, що надає їм офіційний та правозастосовний характер. Це відношення влади і підпорядкування визначається статусом суду як державного органу.

По-четверте, цивільні процесуальні правовідносини характеризуються взаємністю та множинністю прав і обов'язків учасників. Кожна процесуальна дія впливає на стан інших суб'єктів, створюючи взаємозв'язану систему норм та обов'язків [4, с. 6].

Вони підкреслюються системним характером, оскільки включають стадії цивільного судочинства та взаємодію з різними правовими галузями, такими як цивільно-правова, адміністративно-правова та кримінально-правова санкції. Цивільні процесуальні правовідносини є динамічними, постійно рухаючись та еволюціонуючи, оскільки кожне відношення обумовлене попереднім, а саме це відношення визначає можливість виникнення, розвитку чи припинення інших самостійних процесуальних правовідносин [5, с. 6].

Основи виникнення цивільних правовідносин утверджуються на двох ключових принципах: наявності відповідних норм цивільного процесуального права і існуванні юридичних фактів, які стають витокom правових зв'язків. Ці принципи визначають не тільки сам факт виникнення відносин, а й розмежовують межі поведінки суду та учасників цивільного судочинства. Норми цивільного процесуального права виступають як основна будівельна блокова структура, на якій ґрунтується будь-яке цивільне правовідносин. Вони встановлюють загальнообов'язкові правила, які направляють поведінку всіх сторін, суду та свідків у ході розгляду та вирішення цивільних справ. Без наявності цих норм виникнення цивільних процесуальних правовідносин стає неможливим [2, с. 4].

Судові відносини між позивачем, відповідачем, свідком та іншими учасниками визначаються різними процесуальними нормами, які точно регулюють їхню поведінку та взаємодію. Це надає системності та логічності цивільним процесуальним правовідносинам, роблячи кожен етап судочинства чітко визначеним і контрольованим [1, с. 32].

Крім того, виникнення цивільних процесуальних правовідносин залежить від наявності юридичних фактів. Ці факти, як правило, виявляються через різні процесуальні дії, такі як подача позову чи відмова від нього. Юридичні факти можуть також виникати внаслідок подій, які тягнуть за собою припинення або зупинення провадження в справі, роблячи їх ключовими елементами для визначення подальших правових наслідків.

Отже, цивільні процесуальні правовідносини обумовлені взаємодією норм цивільного процесуального права та виникненням конкретних юридичних фактів, що формують їхню основу та визначають хід подальшого розвитку. Цивільні процесуальні правовідносини є не лише складними відносинами між учасниками процесу, а й системою, що забезпечує ефективність та справедливість вирішення цивільних справ в рамках встановлених правил і процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василів С. Суд–обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: питання цивільної юрисдикції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. 127-133.
2. Діденко Л. В. Співвідношення цивільно-правових та цивільно-процесуальних правовідносин при захисті прав особистості. 2022. С. 6.
3. Діденко Л.В. Механізм правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин. 2020. С. 24-26.
4. Діденко Л.В. Система та класифікація цивільних процесуальних правовідносин. 2021.
5. Шпак М. В. Надання правової допомоги у цивільному процесі в сучасних умовах електронізації та діджиталізації цивільних процесуальних правовідносин. Постановою президії Атестаційної колегії МОНУ від 14.05. 2020 р. № 627 видання «Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право» внесено до Переліку наукових фахових видань України у галузі юридичних наук з присвоєнням категорії «Б». 2022. С. 71.

Сергієнко К.В.,

студентка гр. КЮ-202

Науковий керівник: **ШПОМЕР А.І.,**

к.ю.н., доцент.

Національний університет «Чернігівська політехніка»

СУДОВІ ВИТРАТИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що «судові витрати», що відіграють важливе значення в господарському процесі. Судові витрати – це певна частина фінансових витрат держави на здійснення правосуддя, що покладаються законодавством на сторін і третіх осіб, з метою їхньої компенсації та сприяють добровільному виконанню господарських зобов'язань сторонами. Крім того, є засобом запобігання необгрунтованого звернення до господарського суду.

Мета і завдання. Метою дослідження є правове регулювання судових витрат в господарському процесі. Завданням є аналіз поняття, сутності та видів судових витрат в господарському судочинстві.

Правила визначення, порядок сплати та розмір судових витрат регулюються Главою 8 Господарського процесуального кодексу та Законом України «Про судовий збір». Законодавство передбачає, що особи, у інтересах яких ведеться розгляд справи в суді, мають обов'язок частково відшкодувати витрати на проведення судових процедур.

С. Богля визначає «судові витрати» як частину коштів, яку держава передбачає для компенсації сторонам та третім особам з метою покриття їхніх витрат, стимулювання добровільного дотримання обов'язків та запобігання безпідставним судовим справам [1, с.11].

На думку Н. Сакара, існуючі погляди на судові витрати не відображають повністю сутність цього поняття. Науковець вважає, що визначення, які обмежують судові витрати лише витратами осіб, які беруть участь у судовому процесі, або державними видатками, є неповними. Судові витрати повинні включати в себе витрати сторін, їхніх представників, а також витрати, пов'язані зі свідками, експертами, перекладачами та судовими експертизами тощо. Н. Сакара зазначає, що судові витрати не обов'язково повинні компенсувати витрати на правосуддя, оскільки видатки на функціонування судових органів визначаються окремо в Державному бюджеті [2].

Судові витрати включають в себе різні види витрат, пов'язаних із судовим процесом. Серед них:

- судовий збір - сума, яку сторони справи або треті особи повинні сплатити для участі у судовому процесі;
- витрати на професійноуправничу допомогу – кошти, які витрачаються на послуги адвоката або інших юридичних консультантів для представництва в суді та підготовки справи;
- витрати, пов'язані з залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи – грошові витрати, які включають в себе оплату послуг свідків, спеціалістів, перекладачів, а також проведення різних експертиз;

- витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів - кошти, витрачені на збирання доказів, огляд доказів на їхньому місці розташування та забезпечення доказів для суду;

- витрати, пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій - витрати, які виникають у зв'язку з проведенням інших дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Можна зробити висновок, що судовий збір – це обов'язковий платіж, що вноситься сторонами справи або третіми особами для участі у судовому процесі. Ця сума частково або повністю покриває витрати на забезпечення судочинства.

Витрати на професійну правничу допомогу – це кошти, витрачені на послуги адвоката чи інших юридичних консультантів для представництва в суді та підготовки справи. Ці витрати включають оплату юридичних послуг та пов'язані з цим витрати.

Витрати на залучення свідків, експертів та проведення експертиз являють собою грошові витрати на свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення різних експертиз, які допомагають у встановленні фактів чи експертному аналізі.

Судові витрати на витребування доказів, огляд доказів та забезпечення доказів. До них відносять кошти, витрачені на збирання доказів, огляд їх на місці розташування та їх забезпечення для подання суду.

Витрати на інші процесуальні дії включають витрати, пов'язані з проведенням інших дій, необхідних для розгляду справи або її підготовки, такі як подання запитань, дослідження та інші процесуальні етапи.

Згідно з загальним правилом, особа, яка представляє докази за вимогою суду, має право вимагати компенсації витрат, пов'язаних з представленням цих доказів. Розмір компенсації визначається судом на основі поданих доказів про витрати. Розмір витрат, пов'язаних з проведенням огляду доказів за їхнім місцем знаходження, забезпеченням доказів та проведенням інших процесуальних дій, встановлюється судом на основі договорів, рахунків та інших документів.

Граничний розмір компенсації витрат, пов'язаних з проведенням огляду доказів за їх місцем знаходження та інших процесуальних дій, встановлюється Кабінетом Міністрів України [3, с.56].

Для забезпечення судових витрат суд може вимагати внесення попередньовизначеної суми на депозитний рахунок суду. Також, суд може зобов'язати учасника справи, який подав клопотання про проведення певних процесуальних дій, передоплатити витрати, пов'язані з цими діями.

Висновки. Отож, судові витрати у господарському процесі – це фінансові витрати, які особи, учасники справи, частково чи повністю відшкодовують для забезпечення функціонування судового процесу. Вони включають в себе судовий збір, витрати на юридичну допомогу, витрати на свідків, експертів, докази та інші процесуальні витрати, і їх регулює відповідне законодавство.

Судові витрати включають у себе витрати, які бере на себе держава і які фінансуються з державного бюджету України, а також витрати, які покладаються на зацікавлених у справі осіб та пов'язані з розглядом і вирішенням справ у господарських судах.

Проблема витрат у судових процедурах завжди тісно пов'язана з гарантуванням доступності судового захисту для осіб, які порушують чи оскаржують свої права та законні інтереси.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Богля С.С. Судові витрати в цивільному судочинстві: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2005. 20 с.
2. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків. Право. 2010. 256 с.
3. Господарське процесуальне право. Ред. О. П. Подцерковний, М. Ю. Каргузов. Харків. Одіссей. 2019. 400 с.

Сівачинський Ілля Сергійович,

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність даної теми впливає із необхідності гарантувати належну вогневу підготовку працівників поліції в умовах введення воєнного стану та розпочаття повномасштабної війни на території України. У цьому контексті настає критичне питання щодо того, чи володіють усі представники поліції необхідними вміннями та навичками у використанні вогнепальної зброї.

Необхідно вирішити це питання для забезпечення ефективності та безпеки поліцейських у сценарії військових конфліктів. Забезпечення адекватної підготовки є стратегічно важливим елементом, спрямованим на готовність поліцейських до дій у складних та небезпечних обставинах, які можуть виникнути в умовах воєнного стану.

Відповідно до статті 46 Закону України "Про Національну поліцію", використання вогнепальної зброї визнається надзвичайно серйозним заходом примусу. Однак це може бути обґрунтованим лише в конкретних випадках, які чітко визначені в пунктах 4 та 6 цієї статті. Таким чином, поліцейські мають строго дотримуватися вимог цього закону та застосовувати зброю лише у випадках, коли це виправдано діями особи, зазначеними у відповідних пунктах статті [1].

Не менш важливою є не лише наявність зброї, але і вміння поліцейських ефективно та безпечно нею користуватися. У зв'язку з поточними подіями особлива увага приділяється необхідності належної вогневої підготовки, спрямованої на забезпечення безпеки та ефективності дій поліцейських в умовах складного воєнного конфлікту [3].

Основні функції вогневої підготовки включають [2]:

- Вчення правил безпечної роботи зі зброєю.
- Засвоєння технік управління із зброєю для мінімізації ризиків поранень для самого поліцейського та навколишніх.
- Навчання стратегій та тактик використання зброї в різних сценаріях.
- Розвиток навичок управління стрільбищем та розташування відкритого вогню.
- Навчання стратегій та тактик використання зброї в різних сценаріях.

- Розвиток навичок управління стрільбищем та розташування відкритого вогню.
- Систематична оцінка навичок та результатів вогневої підготовки для подальшого вдосконалення.

Важливо відзначити, що найсуттєвішим аспектом при маніпулюванні вогнепальною зброєю є особиста безпека службових осіб та безпека оточуючих. Це передбачає, що виконання службових обов'язків має здійснюватися таким чином, щоб не створювати загрози для себе чи інших учасників ситуації. Наприклад, неправильне відкривання запобіжника, що може призвести до непередбаченого випуску кулі у непотрібному напрямку, або безпричинне використання зброї можуть служити прикладами ситуацій, де вміння та розуміння правових норм стосовно застосування вогнепальної зброї є критичними

Ця проблема перш за все пов'язана з обмеженим обсягом годин, відведених на навчання у закладах підготовки працівників Національної поліції, а також з недостатнім або неякісним проведенням додаткових спеціальних занять з вогневої підготовки. Здійснення зміцнення навчальних програм та впровадження ретельного контролю за якістю навчання, зокрема в галузі вогневої підготовки, може значно покращити цю ситуацію.

Аналіз заходів, спрямованих на протидію злочинності, підтверджує, що злочинці проявляють більшу сміливість у скоєнні правопорушень, особливо в умовах воєнного стану. Особи, що діють поза рамками закону, стають активнішими у протистоянні правоохоронним заходам. Це проявляється у виражених загрозах, які вони адресувати поліцейським чи членам їхніх сімей, у частоті нападів, які становлять загрозу життю та здоров'ю, а в окремих випадках — у вбивствах працівників поліції, пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків.

Навички володіння зброєю вимагають здатності ефективно взаємодіяти з нею в різних та неочікуваних ситуаціях, незалежно від методу стрільби. Важливо не лише влучати у ціль, але й майстерно стріляти в обрані точки цілі, а також правомірно використовувати зброю при затриманні злочинця чи його конвоюванні [4, с.112]. Застосування зброї має бути високо обґрунтованим і відповідати законодавчим стандартам для забезпечення правопорядку та безпеки громадян.

У даному контексті важливо підкреслити, що ефективна вогнева підготовка для правоохоронців охоплює не лише технічні аспекти стрільби, але й вимагає глибокого розуміння стратегій і тактик використання зброї в різних сценаріях. Професійні поліцейські повинні мати можливість адаптуватися до непередбачених обставин, забезпечуючи високий рівень безпеки для себе та оточуючих. У зв'язку з загрозою, що виникає від агресивних злочинців, наростає важливість розвитку стратегій захисту правоохоронців. Це включає удосконалення методів навчання, збільшення тривалості вогневої підготовки, а також вдосконалення системи контролю та оцінки знань та навичок правоохоронців.

Забезпечення високого рівня професійної підготовки у використанні зброї не тільки сприяє успішному протистоянню злочинності, але й є критичним для збереження життя та безпеки працівників правоохоронних органів, особливо в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Навч.-метод. Посіб. С. П. Максимов, О. В. Запорожанов, О. Г. Шкапа та ін.- К.: Київський нац. Ун-т внутр. Справ, 2018. С. 108.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 30.04.2022).
4. Основи техніки швидкісної стрільби з пістолета для працівників поліції: [навч.-метод. посіб.]/ О. В. Запорожанов, А. М. Лобода, А. В. Нестеренко, С. П. Максимов. – К.: ФОРМ О. С. Ліпкан, 2019. – 112 с.